

Ludwig Bechstein

BAJKE

Barba Jozo

LUDWIG BECHSTEIN

BAJKE

S njemačkoga preveo
Josip Tabak

Naslov izvornika:
Märchen

Sadržaj

PATULJKOVA KAPICA
BJELOUŠKINA KRUNA
MOMAK U TUĐINI
JAKOTA
KRALJEVIĆ I PASTIR
SITNI SIĆUŠNI ČOVJEČULJAK
ČAROBNI PREDMETI
VRAŽJI PUT NA FALKENSTEIN
ORAHOVA GRANČICA
ZLATNI SRNDAĆ
ZAČARANA KRALJEVNA
ČAROBNJAK I DJECA
MAGARAC KOJI GOVORI
DVA OKRUGLA MLINARA
UTRKIVALI SE ZEC I JEŽ
ORLOVI I GAVRANI
Zec i kralj slonova
Zec i ptica
Pustinjak i tri lupeža
Lukavi gavran
Lopov i đavo
Preobličeni miš
Lukavstvo i osveta gavrana

PATULJKOVA KAPICA

(*Zwergenmützchen*)

Bio jedan mlinar što je imao tri sina i jednu kćer. Tu je kćer silno volio, ali sa sinovima nikad da bude zadovoljan: nikako mu ne mogahu ugoditi. Sinci stoga bili veoma žalosni i utučeni, te željeli da odu daleko od očinske kuće. Često su zajedno sjedili i tužno uzdisali jadajući se među sobom; nisu braća znala što bi i kako bi.

Jednog dana, kad su ojađena braća opet zajedno sjedila, jednome se između njih ote uzdah:

— Ah, da nam je doći do kapice kakva patuljka, svoj bi trojici bilo pomoći.

— Kako to? — upitat će jedan od ostale dvojice.

— Patuljci što u zelenim brdima borave — poče objašnjavati prvi — imaju kapice što ih zovu »nevidiši«: staviš li takav »nevidiš« na glavu, postaješ nevidljiv. Lijepo vam je to, braćo mila. Lako se čovjeku ukloniti s puta onima koji ga ne žele i od kojih nikad lijepo riječi da čuje. Možeš kamo te volja, možeš uzeti što ti srcu drago, jer te nitko ne vidi dok ti je takav nevidiš na glavi.

— Ali kako doći do takva nevidiša? — javi se najmlađi.

— Patuljci — odgovori najstariji — to ti je čudan malen narod što se rado igra i zabavlja. Veliko im je veselje da kadikad svoje kapice uvis bacaju. Hop! ode kapica uvis, a patuljak vidljiv. Eto je sada nazad, hop! hvata je i na glavu stavlja, te je opet nevidljiv. Ne treba ti drugo nego pripaziti: kad kakav patuljak kapicu uvis hiti, samo ga brzo dohvati i pridrži a kapicu sam dočekaj. Patuljak tad ostaje vidljiv, nema mu druge, a ti si onda góso cijeloga onog soja. Volja ti kapicu zadržati ili je vratiti: zadržiš li je, s njom si nevidljiv, vraćaš li je, možeš u patuljka za nju tražiti blaga da ti za cio život bude; a zna se da patuljci gospodare svim kovinama u zemlji i da su im znane sve moći prirode.

— E, baš bi nam to valjalo! — uzdahnu jedan između braće. — Idi onamo pa i sebi i nama pribavi takve kapice, ili barem sebi, pa onda i nama pomozu da mognemo odavde.

— Hoću! — prihvati najstariji brat, pa se odmah uputi u zelena brda.

Put bio podugačak, pa dobro momče istom predvečer stiže brdu

gdje bijaše nastan patuljcima. Ondje leže u zelenu travu na mjestu gdje su se pokazivali tragovi patuljaka: bili to okrugli tragovi što su ostali od njihove igre a jasno se vidjeli na mjesečini. Ubrzo ugleda kako se sasvim blizu nekoliko patuljaka jedan preko drugoga premeće i valja, bacaju kapice i svakako se zabavljaju i šale. Duskora jedna kapica pade na tlo blizu njega, momak posegnu za njom — ali patuljak kojemu je pripadala bijaše kudikamo brži od njega, pograbi svoju kapu i povika:

— Ho hio, ovdio lopovio!

Razliježe se povik, a sva vojska patuljaka navali na momka, te bijaše kao da su mravi povrvjeli po kakvu kukcu. Od silnoga se mnoštva nije mogao obraniti, nego pusti da ga patuljci zarobe i da ga sa sobom odvedu duboko pod zemlju, u svoje prebivalište.

Kako najstarijeg brata ne bi natrag, ostala se dvojica silno ucivilješe. I sestri bijaše žao, jer je u nje bilo meko i dobro srce, te ju je često duša boljela što je otac tako okrutan i nesmiljen prema njezinoj braći i što samo za nju mari. A stari mlinar gundao:

— Vrag odnio klipana, baš me briga za nj! Jedna beskorisna usta manje za stolom. Već će se vratiti kad ogladni, ta neće kopriva pozepsti.

No dan za danom promicao, a od momka ni traga ni glasa. Prema ostaloj dvojici sinova otac bivao još krući i nesmiljeniji. Braća se međusobno jadala, te će srednji najmlađemu:

— Znaš li što, bracane? Sad ću ja put pod noge pa u zelena brda, ne bih li se kako domogao kapice kojeg patuljka; tko zna, možda uspijem. A što se našeg brata tiče, sve mislim da se on jedne domogao pa krenuo u svijet da se za srećom ogleda, a nas zaboravio. Posluži li me sreća, znaj da ću se posigurno vratiti. Ne vratim li se, znak je da mi je sreća leđa okrenula, a za taj sluča: zbogom zauvijek!

Tužno se rastadoše braća, i srednji odmah usmjeri put zelenih brda. Ondje se s njime u svemu zbililo što i s njegovim bratom. Ugledao je patuljka, segnuo za kopicom, ali ga patuljak pretekao te povikao »Ho hio, ovdio lopovio!« — a nato se sjatila sva množina podzemnih čovječuljaka, navalila na momka te ga tako sapela da se nije mogao ni maknuti. Potom ga patuljci odvukli duboko dolje, u svoj podzemni nastan.

Čama napala najmlađeg mlinareva sina, te je nestrpljivo čekao da mu se brat vrati, ali uzalud. Tuga ga obuže, jer mu se sad

objasnio da se srednjem bratu nije sreća nasmiješila. I sestra se stužila. A otac ostade ravnodušan i samo reče:

— Ode pa ode; kome se kod kuće ne sviđa, širok mu put. Svijet je prostran, a na mojoj kući nisu graditelji smetnuli s uma da vrata načine. Dojadilo mu dobro, pa po zlo pošao, baš kô magare kad na led navre da nogu slomi. Nek ide skitnica, što ste za njim udarili u kuknjavu? Sretan sam što mi se s očiju maknuo!

Dotad se najmlađi brat tješio time što s nekim može nevolju podnositi, ali otkad su mu oba brata otišla te on ostao sam bijaše mu upravo neizdržljivo, i stoga sestri kaza:

— Odoh sad i ja, sestrice, pa teško da ću se vratiti, bude li i sa mnom što i s braćom našom. Otac me baš ne trpi, i tu nema druge već put preda se. Grdnje što su prije padale po trojici zahvaćaju sad mene jednoga, a to mi je preteško breme. Da si mi zdravo, i Bog te čuvao!

Sestra sprva nije htjela brata pustiti, jer je njega, najmlađega, najviše voljela, ali je on ipak otišao od kuće, i to kradom.

Dok je išao, dobro je mozgao što će i kako će da bi se domogao patuljkove kapice. Kad je stigao u brda, odmah po okruglim tragovima u travi prepozna mjesto gdje patuljci izvode svoj noćni ples, gdje se igraju i zabavljaju. U suton leže u travu te počeka dok ne dođoše patuljci i ne počеше igrati i plesati i kapice uvis bacati.

Jedan između njih prikuči se sasvim blizu, baci kapicu uvis, ali razborito momče ne posegnu za njom već u sebi prebiraše: »Ta imam vremena; valja mi se držati tako da čovječuljci postanu sigurni i pitomi pa da ih onda iznenadim.« Patuljak vidje da ništa nema od njegove šale, uze svoju kapicu što bijaše pala sasvim blizu dječaka, pa se udalji.

Ne potraje dugo kadli pokraj momka pade druga kapica. »Vidi, vidi — pomisli momčić — pa tu kape padaju kao kiša.« Tako pomisli, ali ne posegnu sve dok mu treća nije na ruku pala. Hop! momče zgrabi kapicu i brzo skoči na noge.

— Ho hio, ovdio lopovio! Ho hio lopovio! — prodera se patuljak što ga grlo nosi, a glas mu, tanak i prodoran, jeknu tako da je u kosti prodirao.

Nato onamo povrvje narod patuljaka, ali momak, koji je sad imao kapicu, bijaše nevidljiv, pa mu ništa ne mogoše. Svi udariše u lelek i kuknjavu zbog kapice, te nevidljivog lopova počеше moliti i kumiti da im je vrati, pa tražio što mu drago zauzvrat.

— Što mu drago zauzvrat? — upita razborito momče. — E, to mi je po volji, tako bismo se mogli pogoditi. Ali da najprije vidim u čemu je to vaše »što mu drago«, i zato vas pitam: Gdje su dvojica moje braće?

— Dolje su na dvorima, pod zelenim brdom! — odgovori patuljak čija ono kapica bijaše.

— A što ondje rade?

— Služe!

— Tako, služe? E, pa lijepo, sad ćete vi meni služiti! Naprijed, mojoj braći! Njihovu je služnju sada kraj, a vaše počinje!

Tada podzemni moradoše služiti zemnoga, jer je pomoću one kapice stekao moć nad njima.

Smeteni i žalosni, patuljci odvedoše svoga gospodara na neko mjesto gdje se u zelenom brdu nalazio nekakav otvor, taj se otvor ili ulaz bučno rastvori, pa svi brzo uđoše te se spustiše unutra.

Dolje bijaše divnih i neizmjereno golemih prostorija, velikih dvorana, manjih soba i komorica, već prema potrebi onoga sitnog naroda.

Prije nego šio se i za čime ogledao, momčić zatraži svoju braću, a patuljci odmah skoknuše pa mu braću dovedoše. Bijahu njih dvojica odjeveni kao sluge, a čim ga ugledaše, tužni zabugariše:

— Jesi li to ti, dragi i dobri brate? Evo nas sve trojice opet zajedno, ali u vlasti ovih podzemnih. Suđeno nam da nikad više ne ugledamo nebeskog plavetnila, zelenih šuma i zlaćanih polja!

— Mila braću — uzvratila najmlađi — počekajte malo, jer mislim da ćemo drugi list okrenuti.

A onda će, obraćajući se patuljcima i pritom smotreno i čvrsto držeći kapicu u ruci:

— Ovamo gospodska odijela i svečano ruho, za me i za moju braću!

Tako zapovjedi, a patuljci mu zapovijed poslušali su je u tren oka izvršili. Kad braća bijahu gotova s preodijevanjem, gospodar patuljaka naredi da se iznese stol s biranim jelom i najboljim vinom. Zatim zatraži pjesmu i svirku, ples i glumu — sva umijeća u kojima se patuljci razumiju i u kojima su umjetnici bez premca. Zatraži potom skupocjene postelje za počinak, zatraži svečanu rasvjetu čitava podzemnog carstva, pa onda staklene kočije s divnim konjima, da se povezu svud po zelenim brdima i da razgledaju sve što je vrijedno da se vidi. Vozila se braća kroza spilje od dragog

kamenja, gledahu divne vodoskoke, promatrahu kovine što kao cvijeće cvatu — srebrne ljiljane, zlatne suncokrete, bakarne ruže, a sve se blistalo od pustoga sjaja i krasote.

Najposlije se gospodar poče s patuljcima pogađati oko toga da im se kapica vrati, te im postavi teške uvjete. Zahtijevao je prvo napitak od najrjeđega ljekovitog bilja, jer su biljke i njihove ljekovite moći patuljcima nadasve dobro znane; tražio je taj napitak za bolesno srce svoga oca, ne bi li se okrenulo te ispunilo ljubavlju prema trojici sinova. Kao drugo, zatraži bogat miraz za dragu sestru, toliko kao da je za kakvu kraljevnu. Treće, zaiska puna kola dragog kamenja i majstorskih izrađevina što ih patuljci osobito umješno izrađuju, i po vrhu puna kola zlatnog novca, jer ne veli poslovice zaludu: »Pare govore« i »Pred zlatom se sva vrata otvaraju«. A i braća hotijahu da se vrata pred njima otvaraju. Naposljetku još zatraži po jedne kočije za svakoga od njih trojice, kočije vrlo udobne, sa staklenim oknima, i sve ono što uz kočije ide: kočijaše, konje, konjsku ormu i opremu.

Savijali se patuljci i previjali kolika ih je muka spopala od tih zahtjeva, te zakukali tako tužno da bi se i stijena smekšala. No uzalud im bijaše sav njihov cvil.

— Nećete li — kaza gospodar — i opet dobro: ostat ćemo ovdje, sasvim je lijepo u vas. I svima ću vam redom kapice uzeti. A onda gledajte, gdje god se koji pojavi, gotovo je s njime. Ali to još nije sve! Odvest ću se ja na gornji svijet, pa ću žaba nahvatati i svakome od vas po jednu u postelju staviti prije nego što legnete na počinak.

Tek što je gospodar spomenuo žabe, svi patuljci u očaju padoše na koljena i zavapiše:

— Smiluj se, smiluj se, samo to ne! Za sve na svijetu! Samo to ne!

A valja znati da su patuljcima žabe strah i trepet i da im one smrt donose. Uzdišući pristadoše na njegove zahtjeve te odmah prionuše na posao da saberu sve što je zaželio i da ispune sve zapovijedi svoga strogog gospodara. Dotle u mlinu mrgodnog mlinara, gore na zemlji, bilo zlo i naopako. Kad je i najmlađi brat otišao od kuće, mlinar mrmljao:

— I on eto ode, izmaknu kao što voda u žlijebu otječe. Tako već biva, to ti je zahvala što si djecu othranio; leđa ti okrenu. Sad mi je samo kći ostala, moja ljubimica, zjenica oka moga.

A ljubimica sjela i u plač briznula.

— Opet kmečiš — mrmljao stari. — Misliš, povjerovat ću da za braćom plačeš! Plačeš ti zbog onoga kukavca što bi da te prosi. Nigdje ništa nema, sama nemaš ništa, ja ništa nemam, sve troje smo golaći. Čuješ li u mlinu klopot? Ja ništa ne čujem. Mlin stoji te stoji, ja eto ne meljem, pa se ne možeš udati, osim ako ti je želja da proslavimo prosjačku svadbu. Što veliš, a?

Takve je govore valjalo djevojci gotovo svednevice slušati, te je naprosto venula jad jadujući, nikom ne kazujući.

No jednoga lijepog jutra eto ti triju kočija pred mlin. Mali kočijaši upravljali kočijama, skočila mala slušćad da vrata otvore, te iz prvih kola iziđoše trojica prekrasne mlade gospode: bijahu odjeveni poput kakvih kraljevića.

Mnoštvo se slugu ustrčalo oko ostalih kola, razvezivali, razmotavali, teret skidali: škrinje i ormare, kovčege i teške sanduke — i sve to u mlin unosili. Zabezeknuo se mlinar i njegova kći, zapanjili se i zanijemjeli.

— Dobro jutro, oče! Dobro jutro, seko! Evo nas opet! — javiše im se braća.

A njih dvoje stoje kô ukopani, snebivaju se od tolikog čuda.

— Ded nam nazdravi dobrodošlicu, dragi oče! — kaza najstariji.

I u tim riječima jednome između slugu uze bocu iz ruku te natoči zlatan pehar, nadasve umjetnički izrađen, natoči ga do vrha plemenitim vinom pa ga pruži ocu. A mlinar, pošto otpi, doda pehar dalje, te svi zaredaše da piju. Starome mlinaru prostruja toplina u hladno srce, a toplina se prometnu u oganj — oganj ljubavi. Zaplaka starac poput djeteta, pade sinovima u zagrljaj te ih poče cjelivati i blagosivljati. Uto dođe i zaručnik djevojčin, pa i on nazdravi pridošlima.

A nato, gle čuda, mlinski točkovi, koji su toliko mirovali, počeli se od radosti brzo okretati, klip-klap! klip-klap! pa se vrtjeli da bijaše milina, sve klopoćući klip-klap! klip- klap!

BJELOUŠKINA KRUNA

U staji nekoga škrtoga seljaka, koji imaše smjernu, dobrotivu sluškinju, živjela lijepa zmija u koje bijaše zlatna kruna na glavi. Mogao si zmiju noću kadikad čuti kako divno pjeva, jer te zmije bjelouške u kojih je kruna na glavi, imaju dar da pjevaju ljepše negoli ijedna ptica pjevica.

Kad bi vjerna sluškinja ušla u staju te krave muzla, hranila ih ili im stelju sterala — a ona je to nadasve brižno obavljala, jer joj blago njezina gospodara bijaše iznad svega — ponekad bi dopuzala bjelouška, bijela poput bijelog miša, dopuzla iz pukotine u zidu gdje joj nastan bio, te bi pametnim svojim očicama gledala u zaposlenu djevojku. Njoj se tada uvijek činilo da zmija nešto od nje traži, pa bi, milostiva srca kakva bješe, redovito nešto tople jômuže¹ nalila u tanjurić te ga stavila pred lijepu bjeloušku. A zmijska bi kraljica pila mlijeko veoma zadovoljna i okretala svoju glavicu, pa bi tada zasjala mala kruna poput dijamanta ili alem-kamena i redovito svijetlila u mračnoj staji.

Dobra se djevojka silno radovala bijeloj zmiји i opažala kako krave, otkad zmiju mlijekom poji, naočigled idu unapredak, daju mnogo mlijeka, uvijek su zdrave, a telad im krasna. Djevojka se tome od srca radovala.

Zbilo se jednom da je gospodar ušao u staju upravo u času kad je bjelouška sa svog tanjurića pila mlijeko što ga je dobra djevojka pred nju stavila. Kako je gospodar bio neizmjerно škrt i pohlepan, toliko se ražestio kao da je jadna djevojka mlijeko na kablove proljevala.

— Nevaljala djevojko! — prodera se zli seljak. — Tako li ti postupaš s imovinom svoga gospodara? Zar se ne stidiš grijeha što ga činiš hraneći i na staju navikavajući takva otrovnog gmaza koji ionako noću krave doji? Zar se takvo što ikad vidjelo? Gotovo vjerujem da si zla vještica i da s đavolskim gmazom tjeraš svoje sotonije!

Jadna djevojka nije na te nezaslužene i oštre prijekore znala drugo doli da u plač brizne. Ali se seljak nije ni najmanje osvrtao na njezine suze, nego je sveudilj vikao i sve više zapadao u jarost,

¹ jomuža - istom pomuzeno mlijeko

zaboravio je svu vjernost i marljivost djevojčinu te nastavio da psuje i da bjesni:

— Van iz moje kuće! Napolje! I to smjesta! Ne treba meni zmijâ da ih gostim! Ne trebaju mi kradljivice mlijeka i vještice! Da si odmah svezala svoj zavežljaj i s očiju mi se makla! Tornjaj se iz sela, i da se više nikad nisi pokazala, jer ću te inače prijaviti, pa će te strpati u zatvor i išibati, ti vještice!

Djevojka, na koju su pale tako oštre grdnje, iziđe iz staje glasno plačući, uspe se u svoju sobicu, sabra svoje ruho i sveza zavežljaj. Iziđe iz kuće i udari preko dvorišta. Steže je oko srca, jer je upravo čula gdje mûče njezina krava miljenica.

Kako je seljak međuto otišao odande, djevojka još jednom uđe u staju, da se tiho i u suzama rastane sa svojim milim blagom: krotkoj je posluži blago njezina gospodara drago baš kao da je i njezino vlastito.

Uđe djevojka u staju, isplaka se te još jednom pomilova svaku kravu, njezina joj miljenica još jednom liznu ruku — i gle! dopuza i zmija s krunom na glavi.

— Zbogom ostaj, ubogi stvore, nitko te više neće hraniti — kaza djevojka.

Mala se zmija nato podiže kao da će joj glavicu u ruku položiti, i najednom kruna pade djevojci u ruku, a zmija odgmiza iz staje — to prije nikad nije učinila. Bješe to znak da i ona od kuće odlazi gdje joj ubuduće ne kane više ni kaplje mlijeka dati.

Sad jadna djevojka udari svojim putem, a nije znala kakvo je bogatstvo stekla. Ne bijaše joj znana velika moć bjelouškine krune. A tko tu krunu ima i sa sobom nosi, njemu se sve na veliku sreću okreće, svima je ljudima mio, zapada ga čast i radost.

Kad je djevojka odmakla izvan sela, susretne je načelnikov sin, komu je otac baš nedavno umro. Bio to najljepši momak u selu. Djevojka mu odmah omilje, on je pozdravi i upita kamo će i zašto službu ostavlja. Kad mu ona pripovjedi kakvi je jadi biju, on je uputi svojoj majci i napomenu joj neka kaže da je on šalje.

Kad je djevojka stigla staroj načelnikovici te joj rekla što joj sin poručuje, žena u djevojku steče veliko povjerenje pa je zadržâ u kući. Kad se uvečer sluge i sluškinje bogatog seljaka skupiše na večeru, morade došljakinja izmoliti molitvu; svima se činilo da molitvene riječi dolaze s anđeoskih usana, sve ih prože neobična pobožnost, svima djevojka silno omilje. Pošto povečeraše i pošto

smjerna djevojka opet izmoli molitvu i blagoslov nakon večere, te kad sva čeljad iziđe iz sobe, bogati načelnikov sin uze djevojku za ruku pa s njom iziđe pred majku i reče:

— Blagoslovi nas majko, jer ili ću nju uzeti za ženu ili nikiju drugu. Ona me očarala.

— Sve nas je očarala — odgovori stara majka. — Toliko je dobra koliko i lijepa, a smjerna koliko i bez ljage. Blagosivljam vas u ime božje, od srca je rado uzimam za svoju kćer.

I tako siromašna sluškinja postade najbogatija žena u selu i po vrhu sasvim sretna.

A onome škrtom seljaku, koji se onako ražestio zbog dvije-tri kaplje mlijeka te otjerao najvjerniju sluškinju, ubrzo sve pošlo rakovim korakom. S bjelouškom koja je imala krunu na glavi otišla mu i sva sreća iz kuće; ubrzo mu valjalo sve blago rasprodati, a za blagom i polja. Sve je pak kupio bogati načelnikov sin, a njegova je žena odvela drage krave, koje sad bijahu njezine, odvela ih zelenim vijencima okićene u svoju staju, milovala ih i opet puštala da joj ruke ližu, muzla ih i svojom ih rukom hranila.

Kad jednom tako bijaše i opet u staji zaposlena, iznenada se pojavi njezina bijela zmija. Mlada žena odmah pruži krunu i reče:

— Lijepo je od tebe što mi dolaziš. Sad ćeš svaki dan imati svježeg mlijeka koliko želiš, a evo ti i tvoje krune: tisuć put ti hvala šio si mi njome tako pomogla. Nije mi više potrebna, jer sam bogata i sretna s ljubavi, vjernosti i marljivosti.

Bijela zmija tada opet uze svoju malu krunu i smjesti se u staji mlade žene, kojoj na cijelom imanju ostade mir, sreća i božji blagoslov.

MOMAK U TUĐINI

Iza nekog mesara ostala udovica, a bio u nje sin jedinac. Baš nešto prije očeve smrti sin počeo da uči očev zanat, pa kad je mesar svijetom promijenio, njegova udovica dade momka drugome majstoru, da douči što je započeo, a onda ga posla u svijet. Trebalo je da tri godine ostane na putu kako bi se nagledao bijelog svijeta i u njemu što god valjano naučio. Lijepo je mati sinka na put opremila, opremila ga što je mogla bolje, a na polasku mu dala i njihova psa koji se zvao Rundov.

Zaputio se mladi mesar od kuće pa idući tako stigao u nekakvu šumu u kojoj bijaše nastan razbojnicima. Napadoše razbojnici mladog putnika te ga htjedoše orobiti. Momak se hrabro hranio, a svojski mu je pomágao njegov pas Rundov, koji je napadače bijesno ujedao i tako ih ranjavao. Zbog toga se jedan između onih razbojnika toliko ražestio da je vjernog Rundova smjerio udarcem od kojega je pas odmah uginuo.

Mladi je mesar umaknuo razbojnicima ali je bježeći pred njima sve dublje zalazio u šumu kojoj kanda kraja ne bijaše; tako je sasvim zalutao te više nije znao gdje se nalazi. Naposljedku ugleda u daljnji kućicu posred šume, te usmjeri onamo. U kućici zateče bakicu, svu sijedu: grohnula ona od starosti te se nije ni micala s mjesta. Momak starici stade kazivati što je s njime bilo te je zamoli da mu pokaže kako će iz te puste šume. I dok je kazivao što mu se dogodilo, sve jadikovaše za jadnim Rundovom, kojega su mu razbojnici ubili. Nato će mu bakica:

— I ja imam lijepe pse, možeš jednoga izabrati i sa sobom povesti.

To reče pa viknu:

— Grizi-Deri!

Kako to izreče, u kućicu uđe velik pas, te starica upita momka:

— Sviđa li ti se ovaj?

— Lijep je to pas — odgovori momak — ali moj bijaše još ljepši.

— Svedere! — viknu opet starica, a nato uđe još veći i još ljepši pas.

— Je li ti ovaj po volji? — upita starica momka, kad je drugi pas ušao.

— Sviđa mi se, nema zбора — odgovori momak — ali moj mi bijaše ipak draži.

— Strelobrzi! — viknu starica i po treći put, a nato se pojavila baš golem, jak i neobično lijep pas.

Kad se pojavio, momak više nije ni čekao da ga starica upita sviđa li mu se pas, nego sam odmah prozbori:

— Eh, taj mi se sviđa! Baš takav bijaše moj pas, i da razbojnici nisu dobrog Rundova ubili pred mojim rođenim očima, prisegao bih da je to on i nikoji drugi.

— Sva tri ti psa poklanjam — dočeka bakica — ali se moraš sjećati i mene, jadne starice u šumi, i ne smiješ se mog siromaštva stidjeti.

Momak joj to obeća, a starica zatim izvuče i neku pištaljku te mu je dade govoreći:

— Dobro je čuvaj, jer njome možeš u svako doba sva tri psa u pomoć dozvati.

Momak najljepše zahvali dobroj starici na ljubaznosti, oprostila se s njome i veselo se zaputi putem što mu ga bijaše označila kao pravi. Uzeo momak put pod noge, a tri ga lijepa psa pratila poskakujući i poigravajući se čas pred njim, čas za njim; njemu to bilo veliko zadovoljstvo.

Kad se usutonilo, putnik stiže do usamljene krčme: nalazila se u onoj golemoj šumi kojoj kanda kraja ne bijaše. Pred krčmom stajala mlada djevojka: bila to sluškinja što je prala drveno posuđe. Kad je djevojka ugledala lijepoga mladića, kao da se uplašila, te mu rukom dade znak, kao da ga želi upozoriti da ne prilazi. Uto se na krčmi otvoriše vrata: na njima se pokaza krčmar te okasnijelog putnika pozva da u njega odsjedne, pogotovu što je i on, to jest krčmar, mesar po zanatu.

Momku se nekako stisnulo oko srca, ali sad već ne bijaše druge: tu je eto, glad ga i žeđ mori, a noć samo što nije pala. Uđe mladić u dvoranu i sjede, a njegova se tri psa skupiše oko njega. Putnik zatraži da mu dadu što za večeru; ne potraja dugo kad preda nj donesoše dobar komad mesa, u masnoj umaki, i uz to svježih kruha.

Putnik se naklopio na jelo, a krčmar sjeo na klupu kraj peći te uzeo promatrati gosta, jer drugog posla nije imao: osim mladića nijednog više gosta ne bijaše u krčmi.

Kad je momak bio potkraj večere, otvoriše se vrata te unutra

stupi krčmarica noseći na tanjuru tri komada kruha u masti namočena. Krčmar odmah ustade te poče potihom razgovarati sa svojom ženom.

— Nazdravlje! — javi se sad krčmarica momku kad je ovaj odgurnuo zdjelu ispred sebe. A momak joj uzvratil:

— Hvala lijepa, gospo krčmarice.

— A sada da mu pokažemo sobu u kojoj će noćiti — kaza krčmarica te mužu tutnu svijeću u ruku. — Psi će u staju.

— Psi će sa mom — odlučno će mladi putnik.

— Vidjet će se — dočeka krčmarica.

Krčmar sada otvori vrata na nekoj pokrajnjoj sobi; on posvjetljujući svijećom pođe naprijed, dok je krčmarica išla iza gosta. Sveudilj je nosila tanjur i na njemu ona tri namašćena komada kruha. Krišom ih pokazivaše strančevim psima, izazivajući tako u životinjama želju da ih pojedu. Uđoše u neku prostoriju kojoj po zidovima bijaše povješano svakakvo oruđe — lanci, užeta, lisice i drugo štošta na tu priliku, sve redom stvari pomoću kojih se ljudi mogu sputati i lišiti obrane.

— Mnogo je tu oružja — u čudu će gost.

— Hja, kad je čovjek na ovakvoj šumskoj osami — objasni krčmar — onda mu se valja i osigurati; moja se čeljad dobro njime služi.

Dok bijaše u tim riječima, krčmar otvori druga vrata te pođe tuda, a krčmarica međuto baci na pod jedan od onih masnih komada kruha. Prvi pas, onaj što se zvao Grizi-Deri, odmah ga ščepa. Ali dok je pas gutao kruh, krčmarica zalupi vratima, tako te pas ostade zatvoren u dvorani s oružjem.

Sasvim neobično bijaše u odaji u koju su zatim stupili: bilo je tu kao u spremištu kakva trgovca ruhom u velikom gradu. Uza sve zidove redale se police, a po njima skupocjeno ruho — za ljude, žene i djecu. U čudu se momak obazirao na sve strane te nije mogao shvatiti čemu sve to. A krčmar dotle otvorio i treća vrata i momku dao znak da ga slijedi. Za to vrijeme krčmarica bacila drugi masni komad kruha, a nato skoči drugi pas — onaj kojemu ime bijaše Sveder; dok je on zagrizao, krčmarica i opet zalupi vratima, pa tako i drugi pas bijaše odstranjen: ostade zatvoren u rušnici.

Treća odaja u koju je momak stupio idući za krčmarom bijaše zaista lijepo uređena. U njoj bilo čupova punih novca, a uza zidove stajali stakleni ormari u kojima je sve blistalo od nakita, zlatnog i

srebrnog posuđa i dragog kamenja. Takvo što nije mladi mesarski momak nikada vidio; nije se mogao dovoljno načuditi niti sebi objasniti kako je to pusto blago moglo dospjeti u tu osamljenu krčmu u šumi.

Krčmar sad otvori četvrtu sobu, a krčmarica baci i treći masni komad kruha. Za njim brzo skoči i zinu treći pas, onaj što se zvao Strelobrzy; dok je on zvocnuo zubima, krčmarica zalupila vratima, pa dobri pas ostao zatvoren u riznici.

Gospodar triju pasa nije opazio da uza nj više nije ni jedna od njegovih vjernih životinja, nego je radoznao slijedio krčmara u četvrtu sobu. A tu bijaše pusto i jezovito kao u kakvoj tammici: zidovi krvlju poprskani, a po podu svuda krvave mrlje.

Momka prože jeza cijelim tijelom, a začu on nesmiljeni krčmarev glas:

— Mnogi je tu gost, momče, život ostavio, pa će i tebe ovdje smrt zateći, ukoliko ne obećaš da ćeš nam postati ortak u pljačkanju i ubijanju.

Na te se riječi jadnome mladiću sledila krv u žilama, ali se on nekako ohrabri pa će krčmaru:

— Radije ću umrijeti negoli da vam drugom budem!

— Kako te volja — dočeka krčmar. — Spremi se onda, jer ćeš odmah sad umrijeti!

To rekavši pograbi tešku sjekiru kojoj oštrica sijevnu. Prestravio se momak, jer je jasno razabrao da se krčmar ne šali. Obazre se za svojim psima, ali nigdje ni jednoga: sam je i sasvim bespomoćan. Kad vidje što je i kako je, molećivim se glasom obrati krčmaru te mu reče:

— Kad već valja umrijeti, onda mi barem daj toliko vremena da se Bogu pomolim.

— Dobro, pomoli se — odsiječe krčmar.

Momak se počeo skrušeno moliti, kadli mu usred molitve na um pade pištaljka koju mu je dala dobra starica, pištaljka pomoću koje može sva tri psa dozvati. I odmah izvadi pištaljku te snažno zazvižda.

— Zar je to molitva, mladiću? — povika krčmar sav bijesan te podiže svoju ubojničku sjekiru.

Ali prije nego što je stigao sa zamahne i da smrtno sjekne, unutra kao munja dojuri pas što se zvao Strelobrzy, zahvali krčmara

s leđa te ga obori, a nato već stigoše i Sveder i Grizi-Deri pa tako utroje raskidaše ubojicu.

— Bogu hvala! — uzviknu krčmarica te pade na koljena.—
Bogu hvala, sad sam izbavljena!

— Ni govora! — gnjevno će joj sada momak. — Ti si sukrivac krčmara ubojice, pse si mi izdajnički pohvatala kako bih vam bespomoćan u ruke pao.

— Milost! Milost! — zavapi krčmarica. — Ta morala sam izvršavati volju krvoloka koji me i samu jednom uhvatio i odonda me zasušnjio. Poštedi mi život, a ja ću ti dati zlatnu burmuticu!

— Ne treba mi burmutica, ja ne šmrkam! — odvrnu joj momak.

— I ne treba ti da bi šmrkao — preuze krčmarica. — S tom je burmuticom drugo posrijedi: tko god iz nje uzme da šmrkne a ti poklopac okreneš udesno, taj će sve dotle bespomoćno stajati, sjediti ili ležati dokle god poklopac ulijevo ne zavrneš. Ostavi me na životu, dobri mladiću, zaradi Boga i za svoje dobro, jer još nisi sve pogibli preturio. Samo ja znam gdje su ortaci moga muža, gdje se krije sva družba razbojnika i ubojica od koje ni sa svojim psima nisi siguran.

I žena tada svome osloboditelju pokaza ulaz u razbojničko gnijezdo u koje se stizalo kroz vratašca na podu. Mladi mesar otvori poklopac ili vratašca i pusti unutra svoja tri psa, kojima se nitko nije mogao oprijeti, a psi brzo dokrajčiše s razbojnicima.

Momak nato dio onog blaga podijeli posluži, a osobito onoj samilosnoj djevojci, koja ga je na zlo upozorila: jednoga slugu s bogatim darovima posla dobroj starici u šumu, onoj bakici koja mu je pse poklonila, a isto toliko blaga posla svojoj majci. A onda sa svojim psima krenu dalje.

Idući tako jednog dana naiđe na nekakvu kočiju: sve sa nje crni veo visi, crni veo po kočijašu i po konjima — baš žalosna slika. Momak zastade pun sućuti. A kočijaš, neotesanac, doviknu momku:

— Što buljiš, klipane? Hoćeš li se maknuti kad se tuda kraljevna vozi?

Na tu se neuljudnost dobri momak baš ljutnu, te on zovnu Strelobrzog, da kočijaša malo pouči što je red. Nato Strelobrzi skoči put kočijaševa sjedala, pograbi kočijaša za ovratnik pa ga prodrma poput kukavna zečića, svuču ga s kočije te ga stade namakati u kaljužu na putu dok sav ne bijaše ukaljan i nakvašen, a onda ga,

takva jedna i kukavna, opet stavi na njegovo sjedalo. Još momak doviknu savjet kočijašu, koji se sad sav smekšao i savio: ne želi li da ga ubuduće snađe štogod slično, neka pripazi da bude uljudniji prema drugima, sve ako i pješke išli.

To rekavši, radoznalo pogleda kroza staklo na vratima kočije u crno zavijene, te opazi gdje unutra sjedi neka kraljevna sva u crnu ruhu, a ta kraljevna sva zaplakana.

Momak je smjerno upita kakvi su joj jadi na srce pali, a ona mu pripovjedi hudi udes svoj.

— Ja sam — poče ona — kći kralja što kraljuje u ovoj zemlji, nad kojom je nekakav moćan a zao čarobnjak rasprostro svoju moć te svu kraljevinu pritisnuo glađu i skupoćom, a te nevolje mogu minutu samo onda ako ja njegovom postanem. Kako moj otac više voli svoju zemlju i svoj narod negoli mene i samog sebe, pristao je da ispuni taj strašni uvjet, pa tako meni, tužnoj i žalosnoj, valja sada onome zloduhu.

— Ali, lijepa kraljevno, zašto idete tako sami? — upita momak.

— Zato, dragi mladiću — odgovori mu kraljevna — što se svatko bojao da sa mnom pođe. Jedino je ovaj kočijaš bio spreman da me odveze, te se sve bojim da se toga prihvatio samo stoga što je i sam pomagač onog čarobnjaka.

— Lijepa kraljevno — preuze momak — dopustite mi da vas pratim kao vaš komorni: možda ću vam tako učiniti najbolju uslugu te vas istrgnuti iz pandža onog čarobnjaka.

— Oh, kako te rado slušam! — odgovori kraljevna. — Bit ćeš mi komornik, ulazi odmah i sjedaj kraj mene!

Momak tako i učini, te je kraljevnju tako lijepo zabavljao da se smijala i jade zaboravila. Tako stigoše čarobnjaku.

Čarobnjak, sitna nakazna prilika, sjedio na panju i poodavno čekao da mu stigne mlâda. Ali se silno iznenadi kad vidje da ne dolazi sama.

Momak odmah priđe čarobnjaku; priđe mu sa svom svojom otmjenošću te mu kaza da je komornik u službi svoje kraljevine. Tako reče te čarobnjaku za pozdrav ponudi da uzme burmuta iz njegove zlatne burmutice. Neizmjerne se obradovao kad vidje čarobnjaka kako zaista poseže prstima u burmuticu i uzima dobar šmrk burmuta.

— Tako, poštovani gospodine čarobnjače — prozbori momak,

pošto je sebi privukao burmuticu i na njoj poklopac okrenuo udesno — sada možemo razborito razgovarati, jer ste eto čovjek koji je na svoje mjesto čvrsto zasjeo.

— Što to ima da znači tikvane? — povika čarobnjak te htjede poskočiti, ali ne uzmože: valjalo mu ostati na panju, pa i ostade kao da je prikovan.

— Dokle će ta glupa šala trajati? — bijesno će namagarčeni čarobnjak — Dosta mi je sjedenja, hajde oslobodi me brže, dalje ovako ne mogu.

— Reći ću ti nešto, ali ti valja umuknuti, blagorodni gospodine čarobnjače — podrugljivo će mu momak. — Odmah ti se može pomoći: treba samo da oslobodiš ovu kraljevnu i da joj obećaš da nikad više nećeš na zemlju njezina oca navaliti glad, skupoću, bunu i slične gluposti. Sve mi to trebaš dati crno na bijelu, vlastitom rukom napisano, a po vrhu valja ti se pobrinuti da mi nikad više na oči ne iziđeš.

Čarobnjak uzdisao i stenjao, znojio se i previjao, ali mu sve bijaše uzalud: naposljetku se predao sudbini te pristao na zahtjeve princezina izbavitelja. Ovaj nato ponovo izvadi burmuticu, okrenu poklopac ulijevo pa onda uljudno upita:

— Je li vam po volji još malo burmuta.

A čarobnjak udari po burmutici tako da se sav burmut razletio, ustade s panja pa jurnu odande kao da ga vihor nosi.

Kraljevna i njezin izbavitelj opet uđoše u kočiju te najkraćim putem usmjeriše kraljevskim dvorima. Ondje ih kralj i svi sa dvora radosno dočekaše. Svima se silno svidio izbavitelj kraljevske kćeri, a najviše njoj samoj.

— Za njega ću poći — reče kraljevna — za njega, ili ni za koga drugog!

Staromu kralju bilo to s voljom, i tako je eto hrabri mesarski momak što se u svijet otisnuo, ubrzo postao zaručnik kraljevske kćeri i nasljednikom prijestolja.

JAKOTA

(*Der starke Gottlieb*)

Bio nekoć bogat posjednik, a služilo u njega mnogo slugu. Kad se jednome od tih, koji se osobito iskazao vjernošću, rodilo dijete, baš krepak sinčić, gospodar sluzi obećao da će mališana, bude li samo jak kako treba, uzeti sebi u službu. Otac nije smetnuo s uma to obećanje, nego je svu brigu upravio na to da mu sinak, kome je nadjenuo ime Bogoljub, odraste što snažniji. I zato sinku sedam godina nije davao ništa drugo da pije doli mlijeko, a za jelo, koliko su sredstva dopuštala, ništa drugo doli meso. I tako mu se sinak prometnuo u velika i jaka dječaka.

Kad je izminulo sedam godina, sluga povede sina gospodaru, te će ovome:

— Pogledaj, gospodaru, kako je to kršan momčić! Za svoje bi godine mogao već štogod učiniti.

U vrtu, gdje su otac i sin susreli gospodara, stajalo mlado drvo, i gospodar će dječaku:

— Hajde, Bogoljube, iščupaj to drvo iz korijena!

Ali dječak ne uzmože, pa gospodar dovrši besjedu:

— Mališ je još premlad i preslab; bilo bi previše da već sada od njega tražimo da vrši teške poslove.

Sluga odvede svoga sinka te ga još sedam godina uze mlijekom pojit i mesom hraniti.

Kad tako prohujaju i drugih sedam godina, otac lijepo sina za ruku pa s njime opet pred gospodara. Ovome se sada Bogoljub učini dovoljno odraslim i snažnim za službu, ali uza sve to htjede momka najprije ogledati, tako te sinku valjade jedan dan provesti u pokusnoj službi.

Bogoljub je već po prirodi, a dijelom i od one krepke hrane, postao strahovito jak, pa je odmah, za pokus, malim prstom iščupao iz korijena podebelo stablo, tako te se svi zaprepastiše. Osobito se tolike snage uplašila i prestravila žena onoga bogatog posjednika, te odmah postade momku nesklona.

Pristupilo se poslu, ali taj za Bogoljuba ne bijaše drugo doli igra: svaki je rad obavio kao od šale. Kad je došlo doba ručku, sluškinja iznese zdjelu punu krumpira i uz to mlaćenice, te poče da

zovne ostalu čeljad. Bogoljub, koji je prvi bio gotov sa svojim poslom, sjede za stol te se naklopi na jelo, i tako dok bi dlanom od dlan — zdjela prazna.

Kad ostale sluge dođoše i htjedoše da jedu, Bogoljub se oglasi iza peći, gdje bijaše legao na klupu da otpočine; javi se on odande, počea se iza uha te kaza:

— Bilo tu nekakve jestvine, ali ne mnogo: mišljah da je jelo za me, pa sam ga pojeo.

Zinuše svi od čuda kad razabraše kakav je u Bogoljuba tek, te u sebi prokleše takva neumjerena druga.

Poslije jela bijaše na redu da se žito mlati. U Bogoljubovim rukama poigravalo mlatilo baš kao kakvo perce: bacao ga on u zrak i dočekivao kao što se dječaci poigravaju lakim štapićima. I zato iščupa iz korijena neko stablo da mu bude mlatilom, te uze njime tako žestoko mlatiti da su se sitna zrnca odmah u brašno pretvarala, slama se trinila kao sječka, a sve se zajedno, pod snažnim udarcima, u zemlju ubijalo.

Možete zamisliti kako je bilo gospodaru kad je to vidio. Momak je baš prekardašio. Uplaši se gazda opasnog sluge te poče smišljati put i način kako da ga se lijepo otarasi. I tako prebirući svoje, upita jakotu kakvu plaću traži. Momak se sasvim prikuči gospodaru te mu nešto prišapnu na uho. Gospodar se zacrvenje kao mak, te će Bogoljubu:

— Dobro, ali nikome ni riječi o tom!

I pogodi jakotu za slugu, a tome se ostali, dakako, nisu nimalo obradovali.

Taj gospodar bijaše nadasve škrt čovjek, pa je najradije plaćao što je mogao manje. Sve je to Bogoljub dobro odmjerio: nije mu baš bilo drago što se opasao tolikom snagom da bi se sada za druge mučio i za njih teglio. I tako, kad se gospodar opet našao nasamu sa svojom ženom a ona ga upitala uz kakvu se to pogodbu Bogoljub najmio u službu, muž ženi mogaše odgovoriti:

— Ah, draga ženo, tako jeftino nisam nikad imao tako snažna momka: Bogoljub ne traži nikakve plaće!

— Nikakve plaće? Pa to je nemoguće! — u čudu će žena. — Pazi, tu se nešto krije! Čovječe, ne kazuješ mi istinu!

— Umiri se, draga ženo — blago će joj muž. — Nešto on ipak traži, a ja sam mu to i obećao, jer naprosto ništa ne stoji. Ali to ostaje tajna između nas dvojice.

— Vas dvojice? — dočeka žena. — Ne, nego između nas! Ta ja to moram znati!

— Bogoljub će mi nešto dati kad izmine godina dana — promuca muž.

— On tebi? Što li još neću čuti! — ljutnu se žena. — Ta što bi mogao da ti dade sin jednog sluga?

— Dat će mi jednu krušku — odgovori muž.

— Krušku? Nisi ti pri pameti, čovječe! — povika žena zapadajući u bijes. — Ta gdje na našem imanju ima krušaka?

— O, ima ih mnogo — uzvratu muž. — Bogoljub misli na krušku priušku, to jest zaušku.

Sad žena, sva užasnuta, povika:

— Jadniče jadni! Opet je tvoja škrtost posrijedi! Radije ćeš da ti čast ukaljaju nego da slugu platiš. Ta ubit će te Bogoljub ako te pljusne, jer gdje on udari, ondje trava ne raste! Ne, takva se pogodba još nije čula! Ali pusti ti meni, ja ću ti tu nesreću maknuti s vrata, riješit ćemo se momka.

— Ako ga možeš maknuti, draga ženice — malodušno će muž — ja sam od sveg srca za to.

Posjednikova žena odmah skuje zgodnu osnovu. Na imanju bijaše mlin u kojem se javljaju sablasti što su već mnogome i mnogome vratom zakrenule. I tako malo zatim zapovjedi momku:

— Bogoljube, danas ćeš u mlin odnijeti pol šinika² žita te ćeš ga ondje samljeti!

— Razumijem, gospodo — poslušno će jakota, pa dohvati golemu vreću, sasu u nju šinik-dva žita, zametnu se vrećom te veselo zviždeći krenu put mlina.

Kad je stigao mlinu, Bogoljub uljudno pokuca na vrata, jedanput, dvaput, triput. Kako nitko nije otvarao, on blago gurnu vrata nogom, a čim to učini, vrata se rastvoriše prepuknuvši posred srijede. Mlinsko kamenje, što mu je unutra na putu ležalo, blago razmaknu nogama nalijevo i nadesno i tako stiže do žrvnja.

Prije nego što je sasuo žito i pokrenuo napravu, naloži vatricu, pristavi lonac s vodom, stavi unutra butinu i tako sebi uze variti čorbu za doručak. Dok on u tome, eto ti najednom nekakve goleme mačke ognjenih očiju: zazinu grdosija, upilji strahovite svoje oči u jakotu te zamijauka:

² šinik - mjera za žito

— Miau!

— Pis, mačko! — prodera se Bogoljub pa dohvati mačku nogom, da se odmah okrenula.

Sad on istrese žito i krenu žrvanj pa se prihvati doručka. On tako, a odnekle se opet stvori mačka te zafrkta i mijauknu:

— Miau!

— Šic, nakazo! — viknu Bogoljub pa je košću od one butine tako smjeri po glavi da se zavrtjela poput zvrka i nestala. Najednom pred jakotu Bogoljuba ispade nekakav strašan div i zagrmje:

— Crviću brašnjenjače! Tko ti je dopustio da melješ?

A moj ti Bogoljub ne budi lijen već dohvati jedan od mlinskih kamenova te njime kvrcnu diva po čelu vičući mu:

— Crviću, brašnjenjače! Tko ti je dopustio da se razmećeš?

Kako ga kvrcnu onim kamenom, div se strovali nauznak i riknu da se mlin iz temelja zatresao. Bogoljub međuto sasu brašno u vreću, u drugu što je bijaše donio pokupi mekinje, zametnu se objema te usmjeri kući.

— Bog nam bio na pomoći! — zakukala posjednikova žena.

— Eno klipana, živ se i zdrav kući vraća! Malo zatim smisli žena drugu zamku.

— Valja bunar očistiti! — zapovjedi sutradan. — Voda je smradna i muljevita, ne može se piti. Nek se Bogoljub u bunar spusti.

A ostalim slugama potajno kaza:

— Kad bude dolje, dobro pripazite da tome žderonji, koji vam sve izjede, ne bi slučajno na glavu pao kamen, s bunarske ograde.

Sluge dobro razumješe tu tobožnju opomenu. I zato, kad se Bogoljub u bunar spustio, pomaknuše i srušiše gornje kamenje u dubinu. Zatutnjaše kameni i počеше se rušiti u dubinu i padati na jakotu Bogoljuba, koji onima gore doviknu:

— Kakve su to šale ozgo? Tko to u tintarnicu sipa pijesak za posušivanje? Čekajte samo dok vam gore dođem, pa ćete vidjeti svoje!

Sluge u strahu umakoše pa se posakrivaše, a Bogoljub iziđe iz bunara kao što dimnjačar izlazi iz dimnjaka.

Posjednikova žena nikako da smisli što bi i kako bi da se Bogoljuba riješi. Na um joj pade da visoko na brdu stoje ukleti dvori u kojima nikome ne bijaše sigurnosti. Ondje se naime javljao duh nekakva starog diva koji je u davno davnašnje doba počinio mnoga i

mnoga nedjela i stoga ondje bio proklet. Taj je stari div, osim ostalog, za prilično golem novac prevario i oštetio pretke sadašnjeg vlasnika, kojima je nekoć davno prodao taj posjed. Na te je dvore gospodarica poslala jakotu. Hineći ljubaznost kaza mu kako gore živi prijašnji posjednik imanja, a taj njezinu mužu duguje dobranu svotu novaca; ubere li Bogoljub taj novac, i sâm će dobiti priličan dio.

Snažni sluga uze odmah put preda se. Ubrzo je stigao na vrh brda pa se začudio.

»Hm, hm«, progunda u sebi: »dolje su mi uvijek govorili kako tu stoje nekakvi stari, razrušeni dvori, a gle: predamnom je nova novcata kuća i baš prelijepa. Tu će zacijelo biti dosta novca«.

I prikuči se na ulaz u onu divnu zgradu. Ne bijaše ručke da potegne zvono i da zazvoni, pa stoga pokuca na vrata. Ali vrata, baš kô i ona u mlinu, ostadoše čvrsto zaključana.

»Koješta!« promrsi Bogoljub. »I tu mi valja bravarom biti i svoj otpirač potegnuti.«

I u tim se riječima malo nasloni na vrata, a od toga se zaljujaše i vratnice i dovratnici; sav se zid zatrese, i vrata se rastvoriše uz gromovit trijesak.

No tek što je Bogoljub stupio unutra, okruži ga cijela četa duhova, a pred svima strašni onaj div kojemu je Bogoljub u mlinu bacio mlinski kamen u glavu.

— Aha! Stari znanac! — viknu Bogoljub. — Da nisi ti onaj gospodin Neplatiša koji drugim ljudima njihov novac diže?

— Ljudski crviću! — zagrmje div i strahovito se namršti. — Kako se usuđuješ i pisnuti? Pazi samo, mališane, kako ću lako s tobom!

— E-he, polako, i ja sam tu! — odvrnu Bogoljub pa otrgnu jedno krilo od vrata te ga baci divu u čelo, gdje se još vidjela brazgotina od mlinskog kamena.

Za tim krilom baci i drugo, a div nato podbrusi pete, pošto se prije toga na Bogoljuba nabacio vrećom novca. Bogoljub spodbi vreću pa s njome kući.

Premda se gospodar silno obradovao vreći novca koju mu je Bogoljub donio, ipak je u sebi želio da đavo što prije odnese toga snažnog slugu: gospodar se naime bojao neizbježne čuške. Naposljetku se sporazumio sa svojim ovčarem da on primi pljusku, a on će mu, gospodar, zato dobro platiti.

Sazvao gospodar sve sluge, osim Bogoljuba, te im rekao kako će ih sutra poslati u šumu po drva. No, valja im se na vrijeme vratiti, jer tko bude posljednji, gubi službu. I još je priklopio kako mu neće biti krivo bude li Bogoljub posljednji. Slugama to bilo baš po volji.

Sutradan svi poranili po drva, a ni jedan da Bogoljuba probudi. A kad se ovaj, naposljetku, pojavio, još onako trapovijesan, istresajući san iz očiju, gospodar se na nj okosi:

— Hej, lijenčino! Svi su već u drva otišli, a onoga, da znaš, koji se zadnji vrati, najurit ću iz službe.

— Ah — zijevnu Bogoljub, protežući mišiće nad glavom, i dometnu: — to mi je nešto sasvim novo. Ali ništa zato.

Tako reče pa uze sjekiru te se onda i sam zaputi u šumu.

Kad onamo, a to se drugovi već vraćaju s posla. Videći što je i kako je, brzo pođe put novoga velikog ribnjaka što mu preko isteka bijaše prebačen malen most: tuda je vodio jedini put iz šume na posjed. Tu istrže stupove što su činili branu, tako te silna voda navali u široki odvodni prorov, nogama izlomi mostić na komade i pusti da voda otplavi brvna. Nato polako pođe u susret drugovima, a oni mu se uzeše ismjehivati pokazujući kako se vesele što će ga još iste večeri vidjeti otjerana iz službe. On im međuto doviknu:

— Nemojte se previše žuriti, nego malko pričekajte, eto mene odmah!

I u tim riječima ode u šumu.

Ode on, a sluge ubrzo stigoše do vode što je s hukom i bukom protjecala: preko vode nigdje ni mosta ni brvna. Kako ne bijaše drugog prijelaza, valjade im tu čekati dok se Bogoljub vrati. On je pak svoj posao lako i brzo obavio, svršio ga u cigli jedan sat. Sad se vraćao noseći sa sobom sijensku stožinu.³ Kako dođe do vode, zabode stožinu u vodu te se u tren oka prebaci na drugu obalu. Poslužio se stožinom kao što se gimnastičari služe motkom za skakanje. Kad se tako našao s one strane, baci drvo nazad preko rijeke i viknu drugovima:

— Hajte, za mnom!

No tamo jedva da su dvojica bili kadri dići drvo, pa stoga ostadoše gdje i bijahu, čekajući da iz ribnjaka oteče pusta ona voda, a to je trajalo više od jednog dana.

Da bi se napokon riješio jakog Bogoljuba, gospodar predloži da

³ Stožina, visoko drvo, stožer, oko kojega se sadijeva stog sijena. - *Prev.*

mu dade plaću koju je momak zahtijevao. Kaza mu kako ima zamjenika koji će primiti ćušku, a poslije može Bogoljub kud ga oči vode i noge nose te ostati gdje ga volja. A Bogoljub uzvрати:

— Sve ovisi o pokusu. I ja sam bio na pokusnoj službi.

Došao tako ovčar što je imao da gospodara zamijeni. Bogoljub ga sažalno i podrugljivo pogleda pa mu reče:

— Zar ti, kukavče? Svega mi, baš mi te žao!

I dohvati jadnika, diže ga uvis, kao da je perce, te mu udari ćušku da je ovčar odletio u zrak kao lopta, i više nije na zemlju pao.

Kad posjednik i njegova žena vidješe kakva to žestoka pljuska bijaše, prekrstiše se i Bogu zahvališe na sreći što je pljuska mimoišla posjednika. I kazaše momku:

— A sad, Bogoljube, možeš ići.

— Što? — dočeka Bogoljub. — Da idem? Ni govora o tome.

Ne pada mi na um, a tako i ne može. Ovaj ne bijaše pravi. Pogodba je bila, milostivi gospodine, da vama udarim pljusku. Vi ste mi, po vrhu, još kazali da idem kamo me volja i da se skrasim gdje mi drago. Zar niste tako rekli?

— Jesam, doista sam tako rekao — mrzovoljno će posjednik.

— A što još sada želiš od mene?

— Idem sad u svoju postelju, a ovdje, na imanju, ostajem dokle mi se sviđa.

Posjednik se razljuti i viknu:

— Ostani, vrag s tobom, lupežu! A ja idem, neću više da s tobom budem i da se naposljetku izvrgavam pogibli da odjednom, poput ovčara, poletim zrakom kao lopta ili kao zvijezda u prosutku. Uzmi sve, i neka te pakao proguta!

Nato se bivši vlasnik i njegova bolja polovina, i jedno i drugo izvan sebe od muke i bijesa, požuriše i uzeše put pod noge, a Bogoljub preuze imanje. Uze k sebi u službu sve sluge i sluškinje, doveđe u dvor ostarjelu majku, dade joj od zlata postelju i svilena uzglavlja i pokrivala, te zapovjedi da je svednevice služe najboljim jelom i vinom, tako te mu je starica mati odonda živjela u lasti i lasti kao kakva grofica.

Godinu dana poslije toga — a bijaše upravo doba sjenokosa, te sve sluge i sluškinje bijahu u polju na poslu odjednom nešto doletje iz zraka i pade na zemlju: bio to, da znate, onaj ovčar. Sve je dotad plovio zrakom i letio povrh voda i gora, iznad svih dijelova svijeta. Još je živio, i ostao je na životu, jer je pao na golemu hrpu sijena, a

to bijaše njegova sreća: ta inače bi se i za njega moglo reći ono što stara pjesma kazuje — »sa zemljom se, jadan, sastavio«.

KRALJEVIĆ I PASTIR

Iz davnih vremena potječe priča o nekome moćnom kralju iz Turinge. Kad je jednom taj kralj bio u lovu, njegov hrt počeo u čestaru poskakivati oko nekog stabla, te nikud odande. Jednome između kraljevih slugu valjade se popeti na drvo, koje ozgo bijaše šuplje, da vidi što se u drvetu krije, a nato svi psi okrenuše lajati. U drvetu pako nađoše nekakva malog, divljeg čovjeka, te ga odande izvukoše. Kralja silno zabavljao taj događaj, te on malog divljana posadi kraj sebe u kola, okani se lova za taj dan pa se vrati na dvore. Nađenome divljanu nadjenu ime Noa, smjesti ga u neku prostoriju sa svodovima, te ga uze brižno njegovati i obilaziti.

Jednoga dana, kad je kralj nekamo otišao, kraljev se sinak Juraj na dvorima igrao loptom, pa mu lopta pala u prostoriju u kojoj se divljan nalazio.

— Hej, divljane Noa — povika mali kraljević — hitni mi loptu ovamo!

— Ne mogu — odgovori divljan — jer ako je gore hitim, odletjet će tako daleko da je nikada nećeš naći. Nego, ti iz očeve sobe donesi ključ i otključaj, pa ću ti dati loptu. Kraljević ode te iz očeve sobe donese ključ, kojim se jedino mogahu otvoriti vrata na onoj prostoriji. Otključao kraljević vrata, a divljan iziđe te mu dade loptu kazujući:

— Ti si sad meni u nevolji pomogao, a zapadneš li sam u nevolju, samo dođi u šumu pa me zovni, i ja ću ti odmah u pomoć priskočiti.

Kralj se ubrzo vratio na dvore pa najprije pošao da Nou obiđe. Ali kako li se prepaao kad je vidio da prostorija prazna zjapi! Odmah je posumnjao da su tu prsti malog kraljevića i da je on divljana pustio.

— Stoga odmah pozva kraljevića te ga upita:

— Jesi li ti uzeo ključ od zasvođene prostorije, pa otvorio vrata i divljana pustio?

Mali kraljević iskreno kaza što je i kako je bilo. Kralj se razgnjevi te otjera kraljevića, jer mu divljan bijaše miliji od svega.

Tužan i žalostan pođe kraljević iz očinske kuće te poče kojekuda tumarati kao kakav siromašak, dok ga najposlije neki pastir ne uze k sebi. Pastir je odmah naslutio da to dijete nije od

niska roda, pa ga je kod sebe zadržao. I tako je Juraj odrastao kao sluga u toga pastira, a po vremenu se upoznao i s nekom djevojkom, koju je potom i isprobio.

U onom je kraju onda bio nekakav golem zmaj kojemu su svake godine morali žrtvovati po jednog čovjeka. Nisu li strašnome zmaju njegovu žrtvu prinijeli u određeni dan, toliko je rikao da se orilo poput grmljavine. Bijaše baš došlo vrijeme da se i opet baci kocka i vidi tko će biti žrtva, i kocka pade upravo na zaručnicu pastira Juraja.

Momak se tada prisjeti što mu je divljan obećao, pa se javi i zamoli da se žrtvovanje odgodi: on će, veli, zmaja ubiti. I odmah odjuri u šumu te divljana Nou zovnu u pomoć.

Noa se stvori pred Jurjem te mu dade bijelca konja i mač; kaza mu da se u bijelo ruho odjene, da zajaše bijelca i s mačem u ruci da udari ravno na onu neman; čudovište će pohlepno razvaliti ralje, ali Juraj neka samo mač zarine nemani u ždrijelo.

Sve je hrabri pastir učinio kako mu bijaše rečeno, pa tako od one nemani bi izbavljena njegova izabranica, a i sva zemlja. U narodu nastade veliko veselje, sve radost obuze, a Jurja stiže čast i sreća da bude ovitežen. No kad su raspitivali o njegovu porijeklu, on iziđe s istinom nasrijedu i kaza da je kraljevski sin, te pripovjedi kakva ga je sudba pratila. Nato mu rekoše kako mu je otac svijetom promijenio pa kako sada može mirno na očinske dvore, da preuzme svoju kraljevinu. Tako je eto kraljevski sin postao pastirom, pastir vitezom, a vitez opet kraljem.

Kad je Juraj preuzeo svoju kraljevinu, krenu na put po državi, da upozna svoje zemlje i krajeve i da što god doživi. I dok je tako zemljom obilazio, jednom ugleda neko mjestance, zapravo samo naselje oko nekog mlina, a to naselje još ni crkve ne imadaše. Hoteći da Svevišnjem zahvali što mu je sudbinu tako sretno okrenuo, mladi kralj odredi da se novoj općini sagradi kuća božja, koju po njemu nazvaše Crkvom Svetog Jurja. Graditelji su morali neobičnu kraljevu povijest u kamen urezati pa ta klesarska djela, od kojih se i danas tu i tamo mogu vidjeti tragovi, uzidati u zidove crkve. To je početak grada Mühlhausena⁴

⁴ Mühlhausen znači »Naselje kraj mlina«. - *Prev.*

SITNI SICUŠNI ČOVJEČULJAK

(Das winzige, winzige Männlein)

Bila jednom tri vesela momka — kovač, krojač i lovac. Često se oni sastajali, jer bijahu dobri prijatelji, i tako se nakon dugog dogovaranja momci sporazumjeli da zajedno krenu u tuđinu: nije im se sviđalo da žive u svome rodnom kraju. Što smislili, to i učinili. Zaputili se oni u svijet, a put ih vodio u neku gustu šumu. Kako u nju zađoše, izgubiše se te ne znadoše kako će odande. Lutali su i tumarali po šumi, ne bi li kako iz nje van pogodili, a dotle se i noć raskrilila, tako da više pred sobom nisu vidjeli nikakve staze. Naposljetku se kovač uspe na neko drvo, s kojega na stanovitoj udaljenosti opazi nekakvu svjetlost: momak zapamti pravac pa s drugovima krenu prema onoj svjetlosti. Idući tako izbiše pred nekakvu kuću. Primaknuše se, a kad tamo — kuća otvorena i prazna. Nitko se barem u kući nije pokazivao, samo je svjetlo u njoj stajalo i svijtlilo.

— Ma tko u kući živio, neće nam za zlo uzeti ako u njoj prenoćimo, jer zaista ne možemo dalje — rekoše momci među sobom.

Uđoše i lijepo se smjestiše, jer se za svakoga našlo udobno mjestance. Legoše na počinak te u miru prespavaše cijelu noć, a kad je objutirilo, probudiše se orni i zadovoljni.

— Baš je lijepo u ovoj kući — prozbori kovač. — Sve nešto mislim da i ne odemo tako brzo, eda bismo domaćinu mogli zahvaliti na gostoprimstvu što smo ga sebi sami spremili.

— Možda bih mu mogao štogod zakrpati — prihvati krojač.

— I ja sam za to — prisnaži lovac — ali nam se valja za jelo pobrinuti, jer mi se čini da se ovdje tanko jede. I zato vam je moj prijedlog da jedan od nas trojice ostane ovdje, a ostala dvojica da pođu u šumu, ne bi li uhvatili kakvu lovinu.

— Dobar ti je savjet — dočeka kovač; — pred kućom je eno izvor, pa tko ostane, neka za to vrijeme podloži vatru i pristavi vodu, da bismo onda mogli čorbu prirediti.

Kovač i lovac odoše, a krojač ostade u kući. Lijepo je on vatru naložio, napunio lonac vodom pa ga na ognjište pristavio, a onda sjeo kraj vatre. Ali gle! — odjednom se na ognjištu pojavi nekakav

sićušan, sićušan čovječuljak te će tananim glasom:

— Hej, krojaču, krojačiću, ugasit ću ti vatricu!

— Ej! Samo se usudi! — povika krojač junačno, jer onaj čovječuljak bijaše tako sitan sićušan.

Ali nuto! — onaj mališa samo: pfl! i oganj se ugasi. Nestade vatre i čovječuljka.

Ubrzo se vratiše lovac i kovač noseći nešto divljači i korijenja za juhu. Krojač im ispriča što mu se dogodilo, tako te im sada valjade iznova vatru ložiti i vodu pristavljati.

Kad su lovinu skuhali i jelo pojeli, u šumu pođoše krojač i kovač, a u kući ostade lovac; ovaj lijepo podloži vatru, pristavi lonac s vodom te sjede uz ognjište. I opet se pojavi sitni, sitni čovječuljak te će lovcu potihoo:

— Lovče, lovče, lovčiću, ugasih ti vatricu!

— Samo pokušaj! Vratom ću ti zakrenuti! — povika lovac, ali pfl! vatra se ugasi, a s njom i čovječuljka nestade.

Kad se ona dvojica vratiše, u kući ni divljači ni vatre. Lovac bijaše posudio svoju pušku krojaču, pa se ovaj hvalio kako je *malo falilo* te bi ustrijelio srndaća; pusto ono *malo*!

— A sad ću ja sreću ogledati — kaza jakota kovač. — Samo pazite kako ću ja kepecu na rep stati!

Ostao kovač u kući, a lovac s krojačem otišao u lov. Malo je posjedio kovač kraj vatre, koju je podložio tek pošto je prije toga načinio procijep — kad eto ti i po treći put onoga sitnog sićušnog čovječuljka. Pojavi se on i zašapta:

— Kovo, kovo, kovačiću, udunuh ti vatricu!

No kovač nije časa časio da mu odgovara, nego odmah posegnu te čovječuljka pograbi za jaku⁵, dobro ga protrese i čvrsto ukliješti u procijep, pa se mališa samo kopreao i tužno cvilio. Ali mu nije cvil pomogao, jer ga kovač još i među šake uze, a kad su se ona dvojica vratila, i lovac mu povrhu dade svoj dio, a ni krojač ne izosta da mu zakrpu prišije.

Čovječuljak-vilenjak tužno cvilio u procijepu i vapio:

— Pustite me, pa neka jedan od vas pođe sa mnom: jednoga mogu usrećiti, pa ću to i učiniti. Krojačiću, hajde ti sa mom!

— Ne pada mi na um — odvrnu krojač.

— Bi li onda ti, lovče? — molio sitni sićušni čovječuljak.

⁵ jaka - ovratnik, okovratnik; kapuljača; yaka - *turski*

— Vrag će s tobom, a ne ja! — odvrati lovac.
— Kovaču, kovaču, pođi ti sa mnom! — tužno moljaše
čovječuljak.
A kovač će na to:
— Dobro je, idem s tobom, ali nemoj misliti da ću te pustiti:
lijepo li bi me ti vodio da te pustim. I da znaš, i njih će dvojica malo
za nama.
— U redu, pristajem — dočeka čovječuljak. — Samo me
najprije ispusti iz procjepa!
Kovač tako i učini, ali je čovječuljka čvrsto držao za jaku. A
onda podoše.
Ponajprije prodoše kroz neka vrata u sobi i kroz nekakav
podzemni hodnik te stigoše u veliku dvoranu sa svodovima, blijedo
osvijetljenu. Tu je na stolici od bjelokosti sjedio ljudožder, a za njim
stajala njegova žena te mu koštanim češljem češljala dugu, čupavu
kosu.
Kako oni unutra, ljudožder se oglasi:
— Hu, hu, tu po ljudskom mesu vonja! — te rasklopi usta od
zadovoljstva.
— Ta što ti na um pada, čovječe! — uzvрати mu žena. — Tko
zna što ti je opet zamirisalo. Ja ne osjećam nikakva mirisa ljudskog
mesa.
Još čvršće stegnu kovač sićušnog čovjeka za jaku, jer da ga je
ispustio, kepec bi i njega i njegove drugove predao ljudožderu. A
ovako mališa odvede kovača u nekakav pobočni prolaz; za njima eto
ti i ostale dvojice. Tu naiđoše na nekakav otvor u brijegu. Na taj
otvor golem kamen navaljen. Tada će čovječuljak kovaču:
— Odmakni kamen, provuci se kroz otvor i glasno vikni:
»Živio! ja sam izbavljen!«
— Da odmaknem kamen trebaju mi obje ruke — kaza kovač.
I zato čovječuljka predade lovcu, da ga sad on za jaku drži:
krojaču ga nije dao, jer mu se činilo da ovaj za to nije dovoljno jak.
No i krojač je lovcu malko pomagao: čvrsto je uhvatio čovječuljka
za obje noge — čvrsto koliko je to slabašnu krojaču uopće dano.
Kovač sada odmaknu kamen, a nato se iz dvorane sa
svodovima razliježe tutnjava i prasak, kao da se sve ruši. A pred
njima bljesnu sjaj kô upol bijela dana, sjaj što zasljepljuje, i oni pred
sobom ugledaše nekakve krasne dvore. Brzo se izvukoše na svjetlo
sva trojica, to jest, s čovječuljkom četvorica. Prvo išao kovač, za

njim lovac s čovječuljkom, a posljednji bio krojač, koji nikako nije ispuštao mališinih nogu. Izidoše na svjetlo i sva trojica iz svega grla povikaše:

— Živio! Ja sam izbavljen!

I gle, i sićušni je čovječuljak s njima vikao — vikao i odjednom im iz ruke nestao. A iz onih se dvora pojavi zbor glazbenika u krasnu ruhu, te zaromoni divna glazba. Za glazbenicima izidoše tri divne kraljevine i zaplesашe idući u susret kovaču, lovcu i krojaču. Za njima išao malen čovjek, ali u kraljevskom ruhu, s krunom na glavi i sa žezlom u ruci, ogrnut purpurnim ogrtačem što bijaše hermelinom opšiven. Crte na licu te kraljevske pojave bijahu baš iste kao u onoga čovječuljka.

— Hvala vam koji ste nas izbavili! — dostojno prozbori mali onaj kralj. — Hvala vam, i evo vam nagrade.

I nato kralj trojicu momaka uzdiže u čast i stalež kraljevića, te se svaki od njih mogao oženiti jednom između onih triju kraljevna. Svi odmah poživješe sretno na krasnim onim dvorima, služilo ih mnogo slugu i dvorske čeljadi, i ni jednome se od njih nije nikada vatra ugasila.

ČAROBNI PREDMETI

Nekoć vam na Sjevernom moru bio moćan kralj, gospodar mnogih zemalja i brodova, a bila u njega tri sina. Kad su se sinovi zamomčili, valjalo im na more, da ogledaju snagu i da junačka djela izvrše, a isto tako i da imutka steknu.

Kralj naredi da se sagrade tri nova, velika i krasna broda, da se lijepo opreme i da se na njih ukrca valjana posada, a kad sve bijaše gotovo, svakome sinku dade jedan od tih brodova.

— Što misliš početi s brodom što sam ti ga poklonio? — upita kralj svoga najstarijeg sina.

— Mislim, oče i gospodaru — odgovori najstariji kraljević — mislim eto da se otisnem daleko preko mora, na istok, i da se nakupim blaga po dalekim obalama i otocima.

— Dobro si smislio — dočeka kralj. — Isplovi, i neka te sreća prati!

Nato kralj upita svoga drugog sina:

— Što si ti nakanio s brodom što sam ti ga darovao?

— Nakanio sam, oče i gospodaru — odgovori srednji kraljević — nakanio sam otisnuti se daleko preko mora, na zapad, da otkrijem nove zemlje i otoke i da kući donesem dio ondješnjeg blaga.

— Dobro si naumio — dočeka kralj. — Hajde i ti, i sreća te pratila!

Tada se kralj obrati svome trećem sinu te ga upita:

— A što si ti naumio s brodom koji sam ti poklonio?

— Naumio sam, milostivi moj kralju, gospodaru i oče — odgovori najmlađi kraljević — naumio sam zaploviti u pustolovine te posvuda, kuda god me brod nanio, uvijek paziti, kao i dosad, da se pokažem dostojan vašega dičnog imena i vaše ljubavi.

Začudio se kralj tome odgovoru, jer se takvu nije nadao; ne bijaše tu nikakva protivljenja, pa je kralj ovako sinku odbesjedio:

— Drago mi je što si naumio: pođi na put, i sretno ti bilo!

Prirediše nato oproštajnu večeru, a sutra se ranom zorom tri kraljevića na more otisnuše.

Neko su vrijeme sa svoja tri broda plovili naporedo, ali kad isploviše na pučinu, rastadoše se: svaki udari na svoju stranu — jedan na istok, drugi na zapad, a treći na jug.

Onaj kraljević što je zaplovio put istoka stiže u zemlju srebra,

gdjeno su umjesto snijega padali taliri, i tu napuni brod pustim srebrom, napuni ga koliko je samo mogao ponijeti. Drugi kraljev sinak, onaj što je zaplovio put zapada, imao je prijeći kudikamo duži put, ali je zato stigao u zemlju zlata što je zovu Eldorado, pa tu napunio brod zlatom, nakrcao ga koliko je brod samo mogao ponijeti. Ta se dva brata onda vratiše u domovinu, na očeve dvore, kamo stigoše zdravo i veselo te biše dočekani s velikom radosti.

Treći brat, onaj što je svojim brodom krenuo put juga, nije našao zemlju srebra ni zemlju zlata — nije uopće naišao ni na kakvo kopno, pa mu je tako i hrane već ponestalo. Naposljetku opazio on u daljini nekakvu tamnu točku te prema njoj zaplovi. Čvrsto se nadao da će ondje naići barem na zemlju s kruhom. No kad se bliže primakao, vidje da je to pust otok, pun strmih i oštrih grebena i golih stijena — baš prava zemlja gladi. Jer premda je tri puna dana vrludao i tragao po tome očito pustome otoku, kraljev sinak nije mogao naći ni mrve hrane za se i za svoju posadu.

Trećeg dana od gladi pade u nesvijest te osta tako ležeći. Kad je došao k sebi, vidje kako pred njim stoji krasojka djevojka koja ga sažalno gleda i pita:

— Tko si, neznani junače, i kako si ovamo dospio?

— Ah — uzdahnu kraljević — kamo sreće da nisam ovamo stigao! Kraljević sam koji nema što da jede i koji će od gladi svisnuti.

— Ako ti je sva nevolja u tome, lako ću ti pomoći! Pođi za mnom, kraljeviću! — prozbori mu djevojka, a njezine riječi zaromoniše kraljeviću poput glazbe.

Ljepojka odvede kraljevića maloj nekoj kući. Pred kućom sjedila starica i marljivo prela na preslici. Djevojka će starici:

— Lijepo te molim, draga majčice, da mi za ovoga mladog kraljevića, što ga je glad pritisla, dadeš čarobni rubac želja. Ja sam mu, znaš, to obećala, pa me nemoj sad u laž natjerati.

Starica nato, prilično nevoljko, otvori neki ormar te odande izvadi lanen rubac s resama: bijaše izvanredno umjetnički izrađen, kako je to nekoć bilo u modi. Razastrije rubac po stolu kazujući basmu:⁶

⁶ basma - verbalna formula iz narodne medicine, u prozi ili stihu, obično se izgovara pri vraćanju

*»Čarobni rupčiću,
ded stol mi postavi,
pa jela i vina
za jednoga ostavi!«*

Tek što je starica to izrekla, na rupcu se nađe kruh i sol, pečenka i varivo, najljepše voće i boca vina, zajedno s čašom, a isto tako i nož s viljuškom, pa djevojka ponudi kraljevića da jede i pije. Izgladnjeli pomorac nije pustio da mu se dvaput kaže. Naklopio se on na jelo, a prijalo mu je kako mu još nikada nijedno jelo nije prijalo za stolom na očevim dvorima. Kad se nasitio, ispi vino u zdravlje svojih dviju dobrotvorki, lijepo im zahvaljujući na svemu, a zatim se vrati na svoj brod, da krene dalje.

Mlada djevojka, što je kraljeviću odmah omiljela, potrča za njim vičući:

— Povedi me sa sobom! Povedi me sa sobom! Ovdje je tako pusto, neću da ovdje bez tebe ostanem!

A on joj odgovori:

— Ne mogu te zasad sa sobom povesti, drago i dobro moje dijete; no ako mi sudba na dobro krene, eto me natrag da te sa sobom povedem.

— Neka bude, ali riječ drži! — dočeka djevojka i nadoveza:

— A za spomen evo ti ovaj rubac želja: služi se njime onako kako si mi u majke vidio. Dobro rubac čuvaj, a mene ne zaboravi!

Sretan i presretan vrati se kraljević s čarobnim rupcem na svoj brod, na kojem nađe posadu gdje od puste gladi sklubi lice. Kraljević se nasmija te zapovjedi da na palubu donesu velik stol; kad ga donesoše, on naredi da svi posjedaju oko stola, a onda razastrije rubac govoreći:

*»Čarobni rupčiću,
ded stol mi postavi,
pa jela i vina
svima tu ostavi!«*

Ljudi od posade iskolačili oči kad su vidjeli kako se stol učas pokrio pečenkom i salatam, sirom i vinom. I nastalo gozbovanje, prava svečanost. A kad se tako svi poslije dugog vremena opet jednom dosita najeli, u raspoloženju i veselju isploviše na pučinu.

Kad je bilo k večeri, eto ti ih uz drugi otok: pristadoše uz obalu, jer je kraljević htio da i taj otok razgleda. Nađe da je pustoš i tu zacarila, pa kad se od mnogog hodanja umorio i ogladnio, opet razastrije rubac želja te uze blagovati. Upravo kad se kraljević najbolje na jelo naklopio, eto ti odjednom nekakva čovjeka; stade začuđen te prozbori:

— Kako to? Ti se tude gostiš i gozbuješ, a ja, koga je bura bacila na ovaj otok gladi, evo gladujem, te umalo što nisam svisnuo!

— Sjedi, brate, i budi mi gostom! — ljubazno ga pozva kraljević, te iznova prostrije rubac, da se pokrije svakim božjim darom. Ujedno pridošlome pripovijedi kako je do rupca došao.

— Jest, jest — preuze tuđinac — ima različitih takvih predmeta što u sebi kriju čaroliju te mogu želje ispuniti. Ali nisu svi čovjeku od jednake pomoći i koristi. Evo pogledaj moj štap: i on ti je pun čarolija. Okrenem li držak i zaželim stotinu, ili tisuću, ili stotinu tisuća pješaka ili konjanika. odmah će se svi preda mnom stvorili i činiti sve što zapovjedim. Zakrenem li držak natrag, svi odjednom nestanu. I eto, kakva mi je korist od njih? Ta i vojnici hoće da žive, svega im i svačega treba, a što da im dadem kad ni sam ništa nemam? A čarobni rubac, kakav je u tebe, e to ti je nešto sasvim drugo, takvo što vrijedi, i za nj bih odmah dao svoj čarobni štap.

— Pa hajde onda da se mijenjamo, ako ti je s voljom predloži mu kraljević.

— Upravo si mi sa vrh jezika skinuo što želim! — uzviknu tuđinac, sav obradovan.

I njih dvojica odmah razmijeniše što imadahu pa se zatim lijepo oprostiše.

Pošto je malo odmaknuo putem, kraljević okrenu držak na štapu i viknu: »Ovamo stotinu konjanika!« U isti se taj čas začu zveka oružja na konjanicima i topot konja što u kasu dohvaša.

— Brzo mi donesite moj čarobni rubac! — zapovjedi kraljević, a konjanici pojuriše poput vjetra da mu zapovijed izvrše, i opet se kao vihor vratiše noseći rubac, što im se na koplju vijorio poput stijega.

Kraljević odmah razastrije svoje blago te izgovori:

*»Čarobni rupčiću,
ded stol mi postavi,
pa jela i vina*

stotini ostavi!«

I lijepo se konjanici najeli i napili. Kraljević nato zavrnu držak, a ona stotina učas nestade, kao da je u zemlju propala.

Sretni se vlasnik dviju čarobnih stvari vrati na svoj brod te otplovi dalje, a sutradan doplovi trećem otoku. I tu se iskrcia i pođe tražiti pustolovine. Nije još ni pokročio putem, kad eto ti preda nj starice: umotala se u šaren ogrtač na kojem bijaše zakrpa do zakrpe. Bila ona jadna i kukavna, a kad je izbila pred kraljevića, tužno zajeca:

— Ah, svisnut ću od gladi i žeđi, ima dva dana kako nisam ništa okusila. Imaš li možda malo kruha?

— Rado ću ti ga dati, bakice — odgovori kraljević. — Mogu ti dati i svakoga drugog jela koje poželiš.

— O, Bože! — dočeka starica — da mi je zdjelica kave!
Želudac mi prazan, da sve zjapi.

Kraljević nato izvuče svoj dragocjeni rubac, razastrije ga te reče:

*»Čarobni rupčiću
ded stol mi postavi,
kavu i doručak
dvoma nam ostavi!«*

Tek što je to izgovorio, rubac se sav pokri zdjelicama i tanjurićima, i lončićima s toplom kavom, skorupom i mlijekom, pokri se pecivom i kolačima, tortom i biskvitima, šećerom i medom, maslacem i šunkom, a ni vino ne izosta.

Starica zasjala od sreće, cijelo joj se lice smiješilo od pustog zadovoljstva, voljko se naklopila na jelo i pilo, sva se razblažila pa u razdraganosti bacila ogrtač uvis. Kako ga hitnu, one se zakrpe razletješe kuda koja i popadaše na sve strane po otoku. I gdje god pade žuta ili crvena zakrpa, ondje se odjednom uzdiže krasan dvorac; gdje god pade zelena, ondje se proteže perivoj, a gdje koja modra zemlju dotače, učas se ondje divno jezero stvori. I tako se, dok bi dlanom o dlan, sav onaj pusti otok u raj pretvori.

Svidje se to kraljeviću da ne može više, te će on onoj starici:

— Zaista ti mogu zavidjeti na blagu kao što je tvoj ogrtač.

— Jest, jest, lijep je, nema zbora — dočeka starica — ali kakva

mi korist i od najljepšeg jezera, na što mi i najveći perivoj, čemu mi i najkrasniji dvorac, kad nemam ni kave da popijem niti ičega da prezalogajim? Draži bi mi bio taj čarobni rubac.

— Pa možemo se mijenjati, bakice — predloži kraljević, a staroj to bi toliko po volji da je od radosti pljesnula rukama.

Kako ona pljesnu dlanovima, svi se oni dvorci, perivoji i jezera prometnuše opet u šarene zakrpe pa se u ogrtač sastaviše; starica nato dade ogrtač kraljeviću u ruke, a od njega primi čarobni rubac.

Nije starica daleko odmakla, kadli kraljević okrenu držak na svome čarobnom štapu i zaželje stotinu ljudi. Kad se ovi pojaviše, on im zapovjedi da mu donesu njegov rubac. Dok bi okom trenuo, zapovijed bijaše izvršena, pa se onda kraljević vrati na svoj brod i otplovi dalje.

Sutradan i opet otkriše nekakav malen otok, a kraljević i opet pođe po njemu lutati. Nije tu naišao ni na kakvu dragocjenost, a kad se umorio od hodanja, leže na ubavu mjestancu u šumi i tu zadrijema.

Prenuše ga neobično divni zvuci violine. Kraljević ustade te poviše sebe ugleda gdje na stijeni sjedi guslač. Kraljević ga pozdravi te mu kimnu u znak da mu se silno sviđa njegova gudba. I gudač ljubazno kimnu glavom i reče:

— Ja sam, valja ti znati, kralj svih gudača: prema meni svi su drugi zgoljne šeprtlje. Samo li povučem gudačlom po jednoj struni, odmah ljudi padaju u zanos, zatvaraju oči, od blaženstva se onesvješćuju te gotovo umiru. Povučem li gudačlom po drugoj žici, svi opet dolaze k sebi i svi uzvikuju: »Ah, ah!« — i gotovo da polude od pustog ushita. Jer u mene su čarobne gusle, koje, samo li zaželim, same sviraju sve što mi na um padne, bilo ganutljivo ili raspusno.

Kraljevića ponijela želja da uz ostale čarobne stvari ima još i te gusle. I tako, kad je i guslač vidio i okušao divne darove čarobnog rupca pa se pokazao spremnim da svoje čarobne gusle mijenja za taj rubac, njih se dvojica i promijeniše. A onda je kraljević, baš kao i prije, opet bez muke došao do svog rupca s pomoću vojnika što ih je u svako doba mogao dozvati okrećući držak na štapu. Naposljetku kraljević naumio da se vrati u zavičaj. Put mu se posrećio, te je poslije duge plovidbe pristao uz obalu očeve kraljevine i stigao u blizinu kraljevskih dvora. No kako se već unočalo, potraži sebi zgodno mjesto u perivoju, blizu dvora, pa tu leže i zaspao.

Sutradan bijaše lov, u kojem je valjalo ubiti jelena za kraljevski stol. Lovački psi što bijahu pušteni ubrzo nanjušiše stranca te lajući i kevući pojuriše drvetu pod kojim je kraljević spavao. No čim su se približili, odmah njuhom razabraše da je kraljević, pa od radosti počeo, kao da su pomahnitali, skakati oko njega i po travi se valjati.

Čuo kralj onu graju pa i sam prišao onom drvetu i vidio da to njegov najmlađi sin upravo san s očiju goni. No nije se kralju nimalo svidjelo kakav mu je sin, te mu zato reče:

— Trista mu jada, to si se ti vratio, ama kako to izgledaš! Kao da si se sa psima čupao! Ne čini se da si kakvo blago stekao i donio. A ja se ovamo nadao da si, po ugledu na braću svoju, koja su dospjela u zemlju zlata i srebra, i ti možda stigao u zemlju dragulja, pa da ćeš se odande vratiti s bogatim tovarom, da meni bude na radost i zemlji na korist. Zapleo sam se u sramotan rat sa susjednim kraljem, a ovaj me ljuto goni, te mi je već mnoga mjesta i dvore razorio. Sve srebro i zlato što su ga tvoja braća u domovinu donijela planulo je na oružje, na uzdržavanje vojske, a ova mi je već u mnogim bojevima potučena. Valja se bojati da će mi neprijatelj svu zemlju porobiti, a nas otjerati kako s prijestolja, tako i iz samog zavičaja. Uto upravo stigoše glasnici s viješću da je neprijatelj s jakim snagama sa tri strane u zemlju provalio. Kralj je mislio, a isto tako i oba njegova starija sina, da nema druge nego bježati na onu četvrtu stranu. Ali najmlađi ni da čuje o tom, nego brže-bolje okrenu držak na štapu i zapovjedi: »Stotinu tisuća pješaka i konjanika! Prognati neprijatelja!«

Najedanput po svem onom kraju povrvjeli ratnici, a poslije jednog sata nigdje traga neprijatelju! I ne samo da ga više ne bijaše u zemlji, nego je i susjedna neprijateljska zemlja bila sasvim osvojena. Nato se kraljević oglasi kazujući:

— A sad da priredimo veličajno pobjedničko slavlje i gozbovanje!

I u tim riječima izvuče svoj čarobni rubac, razastrije ga te izgovori:

*»Čarobni rupčiću,
stolove postavi,
pa jela i vina,
svoj vojsci ostavi!«*

I dok bi dlanom o dlan, stvoriše se tisuće i tisuće postavljenih stolova.

— Nema slavlja bez glazbe! — uzviknu opet kraljević. — Sam ću evo zasvirati.

I poče guditi najprije na jednoj struni, a nato svi što ga slušahu padoše u zanos i sjetu, te se gotovo onesvijestiše; onda uze prelaziti po drugoj, a od pustog ushita svi slušatelji okrenuše uzvikivati: »Ah, ah!« i »Bravo, bravo!« Kralj, starija dvojica kraljevića, dvorjani i svi redom zapanjili se od čuda.

Najmlađi kraljević naposljetku mirno prosljedi:

— A sada da sagradimo, još ljepše nego što je bilo, sve ono što je neprijatelj razorio, eda bismo izliječili ratne rane!

— I govoreći to baci uvis čarobni ogrtač — i sva se zemlja osu dvorcima i palačama, perivojima i jezerima. I s pomoću čarobnog rupca priskrbi narodu hrane i svakoga dara božjeg, s pomoću čarobnog štapa pribavi mu silu i ujedno poštovanje u susjeda, a s pomoću gusala, napokon, unese u narod radost i veselje i pobudi ljubav prema glazbi i drugim umjetnostima.

Poslije svega, dovede onu ljepojku djevojku s usamljenog otoka što no mu je prva bila na pomoći, te je uzdiže da mu bude ženom, sve u sebi kazujući: »Ona je održala riječ, pa je red da i ja svoju održim.« Sazvao je i sve prijašnje vlasnike ostalih čarobnih stvari pa se i prema njima pokazao darežljiv i zahvalan, eda bi kako-tako ispravio nepravdu koju im je nanio.

VRAŽJI PUT NA FALKENSTEIN

(Der Teufelsweg auf Falkenstein)

Prije mnogo godina jedan od Saynskih vitezova prosio kćer od roda plemića Falkensteinskih. Došao vitez u prošnju, ali djevojčin otac nije mario za prosca, nego ga je otrpavio, podrugljivo mu kazujući:

— Rado ću vam svoju kćer dati za ženu, samo tražim malu protuuslugu: da mi preko noći ove hridi pretvorite u put prohodan za pješake i konjanike. Eto, to vam je moja pogodba i odluka.

Nemoguće je tražio neumoljivi otac, jer da su tisuće i tisuće ruku prionule na rad te se satrle od posla na tim tvrdim hridinama, ne bi u tako malo vremena mogle to djelo izvršiti.

Sav žalostan odjaha vitez od Sayna, po imenu Kuno, odjaha odande i krenu na put u Svetu zemlju. Ondje se hrabro borio u mnogim bojevima protiv Saracena i smrt tražio, ali je nije našao. Neprestano se spominjao mlade djevojke koju je volio i koju bijaše zaprosio, pa se naposljetku vratio u domovinu, gdje osim svoga viteškog grada imadaše i velik rudnik srebra.

Utonuo u tužne misli obilazio vitez oko grada Falkensteina što se izvio na hridinama: obilazio onud željan vijesti o svojoj odabranici, te sjetan gledao one stijene što ga svojom krutošću podsjećahu na njegovu krutu sudbu.

»Tu nikakva ljudska moć ne pomaže, jedino bi se čarolijom mogle te stijene poravnati i u put pretvoriti!« uzdisao vitez.

I dok je tako u sebi prebirao, odjednom kao da ga netko po imenu zovnu, a kad se vitez osvrnu, iz neke se prosjekline ukaza patuljak u mrku haljincu, sijed kô ovca, namršten u licu, te mu neobičnim glasom probesjedi:

— Kuno, viteže od Sayna, zašto dopuštaš da na tvom području pod zemljom ruju, u potrazi za srebrom, te nam tako mir ometaš? Ti bi da ove stijene vidiš u put pretvorene? Ti bi da svojom nazoveš nasljednicu grada Falkeinsteina, ljepojku štono gore, sveudilj sama, za tobom tuži i za tobom čezne? Ako bi da ti se želja ispuni, samo jedno obećaj, i zakuni se da ćeš obećanje ispuniti.

Vitezu bijaše neobično pri duši kad vidje onu pojavu i kad ču one riječi: mišljaše da ga to sam nečastivi iskušava i da će morati

vragu svoju dušu zapisati. I zato u strahu priupita:

— A kakvo to obećanje tražiš?

Nato mu patuljak odgovori:

— Daj mi svoju vitešku riječ da ćeš još koliko sutra narediti da se zatrpaju svi rovovi, sva okna i sve jame, koje bismo ionako, ako nam je s voljom, mogli preplaviti; to obećaj, a mi ćemo još noćas stijene poravnati, tako te ćeš, učiniš li što tražim, moći još u osvit dana gradu odjahati i gospodara podsjetiti na njegovo obećanje.

Tome se vitez silno obveselio, pa stoga rado obeća što patuljak od njega traži, te onda ode da počine.

Kad se noć raskrilila, neobična vreva i radinost započe podno grada Falkensteina: sve praskalo, sve kloparalo, kopalo i lopatalo jer su na obećanom djelu odjedanput radile tisuće malih gorskih duhova, koji su divovi po snazi, premda patuljci rastom.

I tako, kad je pijetao zoru navijestio, djelo bijaše dovršeno, a kad se sunce ukazalo iza dalekoga Spessarta, vitez Kuno od Sayna već je jahao novim putem; razliježe se zvuk njegova roga, a stražari se na kuli grada Falkensteina snebivahu od čuda. Još se više začudio sam gospodar, ali se i obradovao gdje je eto sagrađen put što ga već odavno želi, pa održa svoju vitešku riječ i dade kćer vjernome Kunu za ženu.

Isto je tako i vitez Kuno od Sayna održao obećanje što ga je dao patuljku: zapovjedio je da se zatrpaju i poruše sva okna u kojima su kopali vadeći srebro. A put kroza stijene što su ga gorski duhovi sagradili još se i danas zove Vražji put.

ORAHOVA GRANČICA

(Nußzweiglein)

Ono ti nekoć bio bogat trgovac komu je radi poslova valjalo poći u tuđinu, u daleke zemlje. Bile u njega tri kćeri, pa kad se s njima opraštao, ovako im reče:

— Htio bih, kćeri moje, da vas nečim obradujem kad se vratim, pa mi stoga kažite što da vam donesem.

— Ja bih, dragi oče, lijepu bisernu ogrlicu — pohitje najstarija.

— Ja bih prsten s alem-kamenom — javi se druga.

Najmlađa se privila uz oca te mu prošaptala:

— Meni, dragi oče, donesi lijepu zelenu orahovu grančicu.

— Dobro, kćeri moje — dočeka trgovac. — Upamtit ću sve, i da ste mi zdravo!

Daleko putovao trgovac i u veliku kupovinu udarao, ali se sjetio i želja svojih kćeri. Skupocjenu je bisernu ogrlicu već spremio u putnu torbu, da najstariju obraduje, a isto tako i dragocjeni prsten s alem-kamenom, za srednju kćer. Ali zelene orahove grančice nije nigdje mogao opaziti, koliko se god trudio. Na povratku kući znao je kadikad ići pješke, sve u nadi da će, kako je put često vodio kroza šumu, napokon naići na kakvo orahovo stablo. No zadugo mu je uzalud bilo, i dobri se otac već počeo žalostiti što eto ne može udovoljiti bezazlenoj molbi svoga najmlađeg i najdražeg djeteta.

Naposljedku, dok je tako žalostan išao putem koji ga je upravo vodio kroz nekakvu tamnu šumu a pokraj gusta grmlja, zape mu šešir o granu, i od toga zašušta, baš jako zašušta. Trgovac pogleda gore, a to ondje lijepa, zelena orahova grana i na njoj zlatni orasi vise. Obradova se trgovac pa segnu rukom i odlomi divnu granu. No u isti se čas iz guštika pojavi strašan medvjed pa se, ljutito brundajući, osovi na stražnje noge, kao da će trgovca odmah rastrgati.

— Zašto si odlomio moju orahovu granu, je li? Zašto? Sad ću te pojesti!

Drščući od straha trgovac mu reče:

— Nemoj me, dragi medo, pojesti, nego me pusti da s orahovom grančicom idem svojim putem, a ja ću ti zauzvrat dati veliku šunku i mnogo kobasica!

— Ne trebaju meni tvoje kobasice ni tvoja šunka! Samo ako mi obećaš da ćeš mi dati ono što te doma prvo dočeka, neću te pojesti.

Trgovac rado pristade, sve misleći na to kako mu obično u susret izlazi njegov psić: on će ga dakle prvi dočekati, i njega će rado dati, da život otkupi. Čvrsto se rukovaše, te se medvjed mirno vrati u guštaru, a trgovac odahnu i veselo krenu odande.

Zlatna se orahova grančica divno sjala trgovcu za šeširom, dok je zavičaju hitio.

Kad se trgovac kući primicao, u susret mu sva radosna potrča najmlađa kći, dok je psić ludo za njom skakutao. Starije dvije kćeri i majka pođoše nešto sporije, da ga dočekaju. Možete misliti koliko se trgovac prepao kad je vidio da mu prva u susret izlazi njegova najmlađa kći!

Zabrinut i tužan ote se sretnom djetetu iz zagrljaja te poslije prvih pozdrava kaza svojim što mu se dogodilo s orahovom grančicom. Svi se stužiše i u plač udariše, ali se najmlađa kći pokaza najhrabrijom te mirno reče da će ispuniti što je otac obećao.

Majka se brzo domisli lijeku te kaza:

— Nemojmo se plašiti, dragi moji! Dođe li medvjed da bi te, dragi mužu, podsjetio na obećanje, mi ćemo mu umjesto naše najmlađe dati pastirovu kćer: medvjed će i njome biti zadovoljan.

Prijedlog bijaše primljen, pa se kćeri uzeše radovati lijepim darovima. Najmlađa je svoju orahovu grančicu uvijek nosila sa sobom. Nije više mislila na medvjeda i na očevo obećanje. Sve je bilo lijepo i dobro, ali jednog dana iznenada se ulicom začu štropot, a pred kućom se zaustaviše tamna kola. Sa njih siđe ružni medvjed, mumljajući uđe u kuću te od zaplašenog trgovca zatraži da ispuni obećanje.

Ukućani brzo i potajno dovedoše pastirovu kćer, koja bijaše veoma ružna, lijepo je odjenuše i nakitiše pa je uvedoše medvjedu u kola.

Kola krenuše, a kad bijahu izvan grada, medvjed svoju strašnu čupavu glavu položi pastirici na krilo te joj zabrunđa:

*»Lijepo ćeš me počešatí,
ili ću te požderati!«*

I djevojka poče da ga češe, ali medvjedu ne bijaše po volji, ne

bijaše kako treba, te on opazi da je prevaren. Htjede požderati nakićenu pastiricu, ali ona u smrtnom strahu brzo skoči s kola.

Nato se medvjed vrati pred trgovčevu kuću te strašno prijeteći zatraži pravu nevjestu. Ljupkoj djevojci ne preosta drugo nego da pođe, pa se poslije teškoga i gorkog oprostaja odveze s ružnim mladoženjom.

Kad bijahu vani, medvjed položi ružnu glavu djevojci na krilo te joj zabruna:

*»Lijepo ćeš me počešati,
ili ću te požderati!«*

Djevojka učini što je zatražio, i tako ga je lijepo i nježno češala da mu je godilo, te se i strašni njegov medvjedi pogled nekako umekšao i postao prijateljski, tako da se i jadna medvjedova mlada bolje osjećala.

Nije put dugo trajao, jer su kola nevjerojatno brzo jurila, kao da vihor huji. Ubrzo su stigli u mračnu šumu, i tu kola stadoše pred pećinom što je tamom zjapila. Tu medvjedu bijaše nastan. O, kako se tresla jadna djevojka! Pogotovu kad ju je medvjed zagrlio strašnim šapama i kad joj je, prijateljski mumljajući, rekao:

— Tu ćeš živjeti, ljepojko moja, i sretna biti. Lijepo se vladaj, da te moja strašna čeljad ne razdere.

Kad su ušli u tamnu spilju i pokročili nekoliko koraka, medvjed otključa nekakva željezna vrata pa s mladom stupi u sobu što bijaše puna zmija otrovnica, koje prema njoj zasiktaše strašnim jezicima. A medvjed joj promumlja na uho:

*»Ni lijevo ni desno,
već gledaj pravo,
i tuda ćeš proći
sretno i zdravo!«*

Djevojka prođe onom odajom ne osvrćući se, i ni jedna se zmija ne pomaknu. Tako je išla kroz deset još soba, a posljednja bijaše puna najstrašnijih stvorova, zmajeva i zmija, otrovnih krastača, aždaja i pozoja. A medvjed u svakoj sobi mumljao:

»Ni lijevo ni desno,

*već gledaj pravo,
i tuda ćeš proći
sretno i zdravo!«*

Djevojka se od straha tresla kao prut na vodi, ali je ostala postojana, nije se osvrtala ni lijevo ni desno.

A kad se otvorila dvanaesta odaja, zablista im krasna svjetlost, zaromoni divna glazba, i sa svih se strana začuše radosni povici.

Prije nego što se djevojka mogla snaći, još dok je sva drhtala od viđenih strahota, a sad se opet čudila tome iznenađenju, prolomi se strašan trijesak i grmljavina, kao da je nebo na zemlju palo. Ali se brzo sve smiri. Šuma, spilja, otrovne životinje, medvjed — sve je nestalo. Umjesto svega toga ondje stajali krasni dvori s dvoranama što bijahu zlatom urešene, s poslugom u najljepšem ruhu, ljepota nad ljepotom, a medvjed se pretvorio u krasna mladića, kneza na onim dvorima, koji je sada zagrlio svoju odabranicu te joj od srca zahvaljivao što je njega i njegove izbavila iz onoga strašnog stanja.

Mlada je i bogata kneginja uvijek na grudima nosila lijepu orahovu grančicu, koja nije nikad venula, a sada ju je još radije nosila, jer ta grančica bijaše ključ njezine najveće sreće.

Ubrzo se roditeljima i sestrama javilo o sretnoj sudbini njihove kćeri i sestre, te i roditelji i sestre bijahu pozvani na dvore, da tu zauvijek ostanu i da žive u svakoj sreći i zadovoljstvu.

ZLATNI SRNDAĆ

(*Der goldne Rehbock*)

Bili jednom brat i sestra, pa ne imali ništa pod kapom nebeskom. Djevojčica se zvala Marica, a dječaku bilo ime Ivica. Roditelji im umrli ne ostavivši im ništa u naslijeđe, tako te su djeca morala ići od vrata do vrata i prosjačenjem život održavati. Za rad oboje bijahu još preslabi i premaleni. Ivica se istom dohvatio dvanaeste, a djevojčica bila još i mlađa. Uvečer bi došli pred kakvu bolju kuću, zakucali na vrata i zamolili da prenoće. Često su ih dobri ljudi, meka srca, znali pod krov primiti, nahraniti ih i napojiti, a poneko bi im se čeljade smilovalo te im i ruha dalo.

Idući tako, jedne večeri dođoše pred neku kuću što je stajala na osami. Pokucaše na donji prozor, a odande odmah izviri neka starica; upitaše je bi li u nje mogli prenoćiti, a ona im odgovori:

— Možete, možete. Samo uđite!

Kad bijahu unutra, starica nadoveza:

— Drage ću vas volje preko noći ovdje zadržati, ali ako moj muž sazna, propali ste. On vam naime rado jede mlado ljudsko meso, pa stoga kolje svu djecu koja mu pod ruku dođu.

Djeci se strahovito stijesnilo oko srca, ali sad braco i seka ne mogahu nikamo dalje, jer se već sasvim unočalo. I zato lijepo pustiše da ih žena sakrije u neko bure, pa se tu šćućuriše uvukavši dušu u se. No zadugo nisu mogli usnuti, pogotovu kad se poslije sat vremena začuše teški koraci nekog čovjeka: po svojoj prilici, bijaše to onaj ljudožder. Ubrzo se uvjeriše da je upravo on, jer sad zagrmje na svoju ženu: svađao se s njome i na nju vikao što mu nije priredila pečenku od ljudskog mesa. Ujutro on opet ode od kuće, a izlazeći toliko je lupao nogama da su se od lupe i štropota probudila djeca, koja ipak bijahu nekako zaspala. Starica im dade nešto za doručak, pa im kaza:

— Valja da i vi, djeco, štogod uradite. Evo vam dvije metle, popnite se gore pa mi pometite sobe, kojih ima dvanaest, ali samo jedanaest pometite, a dvanaeste da niste otvorili ni za što na svijetu! Ja ću međuto izići, a vi budite marljivi, kako bi sve bilo gotovo dok se vratim.

Braco i seka prionuli na rad, te su vrijedno meli i čistili, pa

uskoro bili s poslom gotovi.

U Marici silno kopkalo da dozna što je u dvanaestoj sobi, koje nisu smjeli otvoriti. Ona malko proviri kroz ključanicu te unutra vidje malena zlatna kola u koja bijaše upregnut zlatan srndać. Brzo pozva Ivicu, da i on poviri.

Pošto su se obazreli na sve strane, da vide ne vraća li se otkud ona starica, i pošto su se uvjerali da je još nema, brzo otvoriše vrata, izvukoše kola zajedno sa srndaćem, sjedoše u njih pa krenuše.

Nisu se dugo vozili, kadli izdaleka opaziše staricu i s njome onog ljudoždera: dolaze njih dvoje istim putem kojim su braco i seka s kolima udarili — nema šta, eto će se susresti.

— Ah, sekice, što ćemo sad? — u strahu će Ivica. — Ako nas opaze, izgubljeni smo.

— Ne boj se — dočeka Marica. — Znam neku basmu što sam je još od bake naučila.

*»U grm ružin
odmah idi,
tko nas gleda,
da ne vidi!«*

I tek što je to izgovorila, oboje se, zajedno sa srndaćem i s kolima, pretvoriše u ružin grm. Marica se prometnula u ružu, Ivica u trnje, srndać u stabljiku, a od kola postalo lišće.

Uto naiđe ljudožder sa ženom, a ona, kad vidje divnu ružu, htjede je ubrati, ali se žestoko ubode, tako da joj je potekla krv iz prstiju, te žena gnjevna ode dalje.

Kako njih dvoje zamaknuše, odmah se djeca požuriše i povezoše dalje, te ubrzo stigoše do neke krušne peći što bijaše puna kruha. Kako oni onuda, a to se iz peći začu nekakav šuplji glas:

— Izvadi kruh! Izvadi kruh!

Marica brže-bolje izvadi kruh pa ga baci u svoja kola, a onda se djeca povezoše dalje.

Vozeći se tako, stigoše do neke velike kruške. Stablo bilo prepuno divnih zrelih krušaka. Između granja začu se glas:

— Oberite mi kruške! Oberite mi kruške!

Marica uze odmah tresti, a Ivica joj valjano pomože, pa tako djeca i kruške natovariše u zlatna kola.

Vozeći se dalje dođoše do čokota vinove loze, a ovaj ih pozva

Ljupkim glasom:

— Oberite mi grozdove! Oberite mi grozdove!

Marica učini kako joj bijaše kazano, te obra i grožđe i stavi ga u kola.

Uto već i Ljudožder sa ženom stigao kući. Silno su se razbješnjeli kad su opazili da su im djeca ukrala zlatna kola i srndaća, baš kako su ih njih dvoje prije mnogo godina ukrali i povrhu još i umorstvo izvršili, to jest vlasnika ubili.

Kola u koja bijaše srndać upregnut nisu sama za sebe i po sebi bila od velike vrijednosti, nego su imala to čarobno svojstvo da im se na sve strane nude darovi kuda god prolaze; darivalo ih i drvo i grm, krušna peč i lozov trs. Tako su Ljudožder i njegova žena mnoge i mnoge godine neovlašteno držali ta kola i pomoću njih dobivali svega i svačega te živjeli u slasti i lasti.

Kad su eto razabrali da su im kola ukradena, pojuriše što su mogli brže, da dostignu djecu i da im preotmu dragocjeni plijen. Ljudožderu je već slina išla na usta pri pomisli kako će djecu zaklati i pojesti.

Golemim koracima zagrabili oni za djecom, te ih uskoro i ugledaše. Braco i seka uto stigli do nekog jezera; nisu mogli dalje, jer ne bijaše ni mosta ni skele da bi na drugu stranu prešli. Jedino se vidjele mnoge patke što su veselo po jezeru plovile. Marica ih dozva do obale, baci im hrane te im kaza:

*»Leđa, patke, sastavite,
most nam brzo napravite!«*

Patke se složno sastavile i načinile most, a djeca sretno sa srndaćem i s kolima prešla na drugu obalu. Odmah zatim eto i Ljudoždera sa ženom, pa kako stiže, strašnim glasom zaurla i zagrmje:

*»Leđa, patke, sastavite,
most mi brzo napravite!«*

Patke se brzo sastaviše i ponesoše Ljudoždera i njegovu ženu — prijeko? Ne, nego se nasred jezera, gdje je voda najdublja, razidoše kuda koja, a zli Ljudožder sa svojom starom potonu u dubinu te se zaguši.

Ivica i Marica postadoše imućni ljudi, ali su od ovoga blagoslova dijelili siromasima i dobra djela činili, jer su uvijek mislili na to kako im teško bijaše kad su živjeli kao siromasi i kad su morali prositi.

ZAČARANA KRALJEVNA

(Die verzauberte Prinzessin)

Bio nekoć siromah zanatlija pa imao dva sina: jednoga dobrog, koji se zvao Ivan, i jednoga zlog, a tome bilo ime Mrgud. Ali, kako već biva na svijetu, otac, začudo, više volio zlog sina negoli dobrog. Dogodilo se tako da je jednom naišla zla godina, navalila silna skupoća, a u majstora kesa prazna.

»Eh, jada mu!« kaza majstor u sebi. »Valja živjeti! Prije su mušterije same dolazile i račun podmirivale, a sad je evo na meni red da se k njima potrudim.«

Kako rekao, tako i učinio. Ranim jutrom pošao od kuće pa zaredao i zakucao na mnoga gospodska vrata. Ali, kao što već često biva, otmjena gospoda ne bijahu najbolje platiše: nitko nije imao volje da račun podmiri.

Tako se majstor, umoran i iscrpljen, uvečer vrati u svoje selo, pa tužan sjede krčmi pred vrata. Tu ostade sasvim sâm, jer mu se nije dalo da razgovara i preklapa s gostima u krčmi, a ni kući mu se nije išlo, jer se nije veselio da vidi nezadovoljno lice ženino.

Dok je tako sjedio utonuo u svoje misli, mogaše ipak čuti što gosti u krčmi razgovaraju. Neki stranac što je upravo stigao iz prijestolnice pripovijedaše kako se nekakav zao čarobnjak domogao kraljevske kćeri, tako te jadnica mora cio život čamiti u sužanjstvu, ne nađe li se tkogod da riješi tri zadatka koja mu čarobnjak zada. Nađe li se takav junak, njemu će pripasti kraljevna i njezini krasni dvori sa svim blagom što se ondje nalazi.

Slušao to majstor, najprije na jedno uho, pa onda na oba, jer ovako mišljaše:

»Moj je sin Mrgud bistra glava, i vraga bi paklenog žedna preko vode preveo; svemu je vješt, te će svakako i ta tri posla obaviti i zadobiti lijepu kraljevnju pa tako postati gospodar cijele zemlje i sveg naroda. A tako je objavio kralj, njezin otac.«

I odmah krenu kući, zaboravivši mušterije i neutjerane tražbine, a kad stiže, brzo ženi ispriča tu novost.

Čim je jutro objutrilo, kaza Mrgudu kako mu daje konja i oružje, da ide na put. A sinak se odmah opremi te uze put preda se. Na polasku obeća roditeljima da će i njih i glupog brata Ivana

dovesti u prijestolnicu u šesteropregu. Već mišljaše da se zakraljio.

Obijesno je jahao i svoju obijest pokazivao na svemu na što je putem nailazio. Ptice što su sjedile na granama i svojom pjesmom slavile Stvoritelja, kako to one znaju, tjerao je šibom s drveća, i nijednu životinju nije sreo a da nije na nju izlio svoju zlu ćud. Najprije naiđe na mravinjak, te natjera konja da ga zgazi, a mrave, što su se gnjevni popeli i počeli miljeti i gristi po konju i po njemu samome, sve je redom pobio i zgnječio.

Stiže zatim do bistroga jezera po kojem je plovilo dvanaestak pataka. Mrgud ih navabi do obale, te ih pobi jedanaest, a dvanaesta mu umače. Naposljetku vidje lijepu košnicu, i tu sa pčelama učini ono isto što i s mravima. Naprosto mu užitak bio da muči i ubija nedužne stvorove, ne sebi na nekakvu korist, nego iz puke zlobe i podmuklosti.

Kad je u smiraje stigao pred divne dvore na kojima je živovala začarana kraljevna, silovito zalupa na zatvorena vrata. Nitko se ne javi, tišina svuda. Jahač navali još jače na vrata udarati. Naposljetku se odmaknu pokretni prozor, a na njemu se pojavi lice starice, sivo i naborano. Starica ga mrzovoljno upita što želi.

— Hoću kraljevnu izbaviti! — osorno će Mrgud. — Brže mi vrata otvaraj!

— Lakše, sinko, tiha voda brijegje dere — uzvratu mu starica.

— I sutra je dan, čekat ću te ovdje u devet.

To reče pa zatvori prozor.

Sutradan, u devet izjutra, kad se Mrgud opet pred dvorima pokazao, stara je već ondje stajala i čekala ga s burencetom lanenog sjemena. Stara je sitno sjemenje prosula po livadi te pridošlome rekla:

— Pokupi to sjemenje! Za jedan sat eto me natrag, a dotle treba da je posao gotov.

Mrgud mišljaše da je to glupa šala i da nije vrijedno radi toga saginjati se. Šetao se cio sat, a kad se starica vratila burence prazno kô i prije.

— Ne valja! — kaza starica.

I na to izvuče iz džepa dvanaest zlatnih ključića, pa ih jedan za drugim baci u duboko i tamno dvorsko jezero.

— Izvadi ključeve! — reče starica Mrgudu. — Za sat vremena eto me nazad, a dotle posao treba da je gotov.

Mrgud se nasmijao, pa učinio što i prošli put.

Kad se starica vratila te vidjela da posao nije gotov, povika dvaput za redom.

— Ne valja! Ne valja!

Ipak uze Mrguda za ruku pa ga povede stepenicama kojima se ide u veliku dvoranu. U dvorani sjedile tri ženske prilike, sve tri gustim velom zavijene.

— Biraj, sinko — kaza starica Mrgudu — ali pazi da pravu izabereš! Za sat vremena eto me natrag.

Mrgud ne bijaše ništa pametniji kad se starica vratila nego što bijaše kad je otišla. Ništa nije smislio, ali je, onako nasumce, oholo uzviknuo:

— Biram ovu s desne strane!

Na to sve tri prilike odbaciše veo: u sredini sjedila ljupka kraljevna, a lijevo i desno dva strašna zmaja. Onaj s desne strane dohvati Mrguda svojim pandžama pa ga baci kroz prozor, u dubok ponor.

Godina dana izminula što je Mrgud od kuće otišao da kraljevnu izbavi, a po roditelje još ne dođe obećani šesteropreg.

— Ah — uzviknu otac — kamo sreće da je nespretni Ivan umjesto našega dobrog sina otišao na taj put, manja bi nas nesreća zadesila!

— Oče — javi se Ivan — pusti me da idem onamo, rado bih da sreću ogledam.

Ali otac nije pristajao. Ta kako će nevješti i nespretni, kazivaše on, uspjeti tamo gdje je mudri i spremi promašio? Kako mu otac nije dao konja ni oružja, Ivan kriomice pođe od kuće. Tri je dana pješke išao dok je prevalio onaj put što ga je njegov brat u jedan dan projahao. No nije se bojao. Noću je spavao na mekoj mahovini pod zelenim granjem, spavao tako slatko kao pod roditeljskim krovom. Ptice se u šumi nisu pred njim plašile, nego su ga uspavljivale najljepšim svojim pjesmicama.

Kad je došao do mravâ, koji bijahu zaposleni gradeći sebi novi mravinjak, nije ih ni dirnuo, nego im je još htio i pomoći, a one koji su se na nj penjali i po njemu miljeli nije ubijao, sve ako su ga i ujedali. I on je patke k obali zvao, ali ne zato da ih ubije, nego da ih mrvicama hrani. I pčelama je bacio svježeg cvijeća što ga je na putu nabrao. Tako je, lijepo i veselo, stigao pod kraljevske dvore pa smjerno i tiho na vrata pokuca. Odmah se vrata otvorila, a ona ga starica upitala kakva mu je želja.

— Ako mi dopustite — prozbori momak — rado bih pokušao da izbavim lijepu kraljevnu.

— Pokušaj sinko — dočeka starica — ali ti valja znati da će te života stajati ne izvršiš li tri posla.

— Dobro je, bakice — prihvati Ivan. — Kaži što treba da uradim.

Sad mu starica odredi da pokupi razasuto laneno sjemenje. Ivan ne bijaše lijen da se prigiba. Saginjao se i kupio, ali već bijahu odbile tri četvrti sata, a burence ni upol puno. Klonuo Ivan duhom i već nadu počeo gubiti, kad eto ti odjednom mnoštvo crnih mrava — i za nekoliko minuta nigdje zrnca na livadi.

Vrati se starica, pa kad vidje prvi posao obavljen, kaza:

— Dobro je!

I onda u jezero baci dvanaest ključeva što ih je Ivan za sat vremena morao izvaditi.

No Ivan nije ni jednoga jedinog mogao izvaditi. Koliko god duboko ronio, nikako da do dna dopre. Sav očajan sjede na obalu. Ali gle! — odjednom doplovi dvanaest pataka: svakoj zlatan ključić u kljunu, i svaka svoj na rosnu travu baca.

Tako i drugi zadatak bijaše sretno riješen kad se starica pojavila. Sada starica povede momka u dvoranu gdje ga je čekala treća i najteža zadaća.

U nedoumici i sav očajan gledao Ivan one tri prilike pod velom. Tko da mu tude pomogne? Dok on tako, kroz otvoren prozor uletje roj pčela: zaokružiše dvoranom i zazujaše oko usta onih triju prilika pod velom. Od desne i lijeve brzo se otkloniše i odletješe, jer se od zmajeva širio vonj smole i sumpora, čime se oni hrane. Oko srednje zaokružiše sve pčele, tiho zujeći:

— Srednju! Srednju!

Zujale su tako, jer su tu ćutjele miris svoga meda, koji je kraljevna tako rado jela.

I zato, kad se starica poslije jednog sata vratila, Ivan posve mirno kaza:

— Biram srednju!

Nato dva zla zmaja umakoše kroz prozor, a kraljevna odbaci veo, radosna što se eto izbavila. Radovala se izbavljenju i lijepom zaručniku.

A Ivan njezinu ocu posla najbržeg glasnika, svojim pak roditeljima posla od zlata kočije sù šest konja, te svi poživješe

krasno i veselo, pa ako nisu pomrli, onda još i danas žive.

ČAROBNJAK I DJECA

(Der alte Zauberer und seine Kinder)

Živio vam nekoć zao čarobnjak što je davno negdje ugrabio dvoje djece, dječaka i djevojčicu, pa s njima u nekoj pećini stanovao usamljeno i pustinjački. Htio je tu djecu — Bože obrani! — đavlu posvetiti, a svoje je zlo i crno umijeće crpao iz neke tajanstvene knjige koju je čuvao kao najveće svoje blago.

Kad bi stari čarobnjak kamo izišao iz pećine, pa djeca ostala sama, dječak bi uzimao knjigu (jer je znao gdje se krije), te bi je čitao, i tako je naučio različite basme i izreke iz čarobnjačkog umijeća te se izvrsno izvještio u čarolijama. Kako je starac samo rijetko kada puštao djecu iz pećine, nego ih držao zarobljene, hoteći ih tako zadržati do dana u koji su imala đavlu žrtvom pasti, to su djeca još više željela da se izbave i da krišom umaknu, pa se dogovarala što će i kako će.

I tako jednog dana, kad je čarobnjak rano izišao iz pećine, reći će bratac sestrici:

— Sad je vrijeme, sekice! Opaki čovjek koji nas drži zarobljene eto je otišao, a mi ćemo sada put preda se, pa kud nas oči vode i noge nose.

Djeca tako i učiniše. Otišli su odande i cio dan pješačili.

Kad je podne prepolovilo, eto ti čarobnjaka kući. Kako banu, odmah opazi da djece nema. I stoga ne htjede časa časiti, nego otvori svoju knjigu te iz nje saznade na koju su stranu djeca udarila. S onih stopa poteče za njima te umalo da ih ne uhvati.

Djeca su za sobom čula njegov glas što bijesno grmi, te će seka braci, sva protrnula od straha:

— Braco, braco! Propali smo, zli nam je čovjek već za petama!

Nato se dječak uteče svome čarobnjačkom umijeću što ga je iz one knjige naučio. Kaza neku basmu, a kako je izreče, u onaj se isti čas seka pretvori u ribu, a on sam u golem ribnjak ili jezero po kojem je ribica veselo plivala.

Kad je starac izbio na ribnjak, odmah razabra da je prevaren, pa bijesan povika:

— Čekajte samo, čekajte, uhvatit ću ja vas!

I u tim riječima jurnu natrag u svoju pećinu, po mreže, da njima

ribu uhvati. Ali tek što je otišao, ribnjak i riba postadoše brat i sestra. Braća se sada dobro sakriše te se lijepo naspavaše, a kad je objutrilo, krenuše dalje. I taj su dan proveli pješačeći.

Kad je zli čarobnjak sa svojim mrežama stigao do mjesta što ga bijaše dobro upamtio, ondje više ne nađe nikakav ribnjak, nego ugleda zelenu livadu: na livadi žabâ koliko te volja, ali ribe nigdje ni za lijeka.

Razbjesni se čarobnjak još više negoli prije, baci one mreže te poteče za djecom, a trag je dobro znao i pogađao, jer je u ruci imao čarobni štap koji mu pokazivaše pravi put.

Kad bijaše k večeru, umalo što ne dostiže djecu, koja su ga i opet čula gdje brekće i urla. Seka i opet uzviknu:

— Braco, braco! Sad je gotovo s nama, zli nam je neprijatelj već za petama!

Dječak ponovo izgovori neku basmu što ju je naučio iz one knjige, a kako je izreče, u tili se čas pretvori u kapelicu kraj puta, a sekica u lijepu sliku na oltaru.

Stiže čarobnjak do kapelice i odmah razabra da je i opet prevaren. Strašno urlajući pojuri oko kapelice, ali ne smjede unutra: u ugovoru što ga je čarobnjak s đavlom sklopio, bijaše zapisano da ne smije nogom stupiti ni u crkvu ni u kapelu.

— Ako ne smijem u kapelu ući, smijem je ognjem sažeći pa vas u pepeo pretvoriti! — povika čarobnjak te odjuri u svoju spilju da vatre donese.

Dok je on gotovo svu noć trčao, od kapele i slike postadoše opet brat i sestra. Braća se dobro sakriše i snom okrijepiše, a kad je jutro svanulo, krenuše dalje.

Putovali su cio dan, a za njima se natisnuo čarobnjak. Valjalo mu je sada golem put prevaliti, pa kad je s vatrom stigao na mjesto gdje je kapela stajala, nađe ondje голу stijenu, koja se nije mogla ognjem zapaliti i u pepeo žeći. Sav kipteći od bijesa, čarobnjak u velikim skokovima pojuri za djecom.

Podvečer ih bijaše gotovo već sustigao, te sestra i treći put pomisli da su izgubljeni. No, dječak i opet izgovori neku basmu što ju je iz one knjige naučio, te se on prometnu u tvrdo gumno na kojem se žito vrše, a seka u zrno žita što je kao izgubljeno ostalo na gumnu.

Stigao zli čarobnjak te vidio da su ga i treći put za nos povukli. Sad više nije časa časio, nije dugo razmišljao, nije se kući vraćao,

nego je izrekao neku basmu što ju je znao iz svoje knjige. Pretvorio se u crna pijetla, koji odmah pojuri na ono zrno žita, da ga u želučić preseli. Ali dječak još jednom kaza neku basmu iz one knjige, te se on prometnu u lisicu, a ova ščepa pijetla te mu vratom zakrenu prije nego što je pozobao zrno žita. Tako je završio zli čarobnjak i kraj mu došao, a i priči sad je kraj.

MAGARAC KOJI GOVORI

U nekoj visokoj i šumovitoj gori bio nastan moćnu gorskom duhu koji je rado ljude zadirkivao, na zlima često iskaljivao svoju hudu ćud i sa njima svakvakve zle šale zbijao, a dobrima se nalazio na pomoći. Ta njegova pomoć, dakako, bijaše osobite vrste, a pokazivala se istom nakon kojekakvih nepravilnosti i pretrpljena straha.

Jednom tako s brda silazio u dolinu bijedan trgovac-potukač, a nosio on tovar staklene robe što ju je nakupovao u nekoj staklarskoj radionici u brdima pa htio dalje preprodavati. Silazio trgovac nizbrdo i sve putem, baš kao ona mljekarica iz priče, sračunavao dobitak što će ga izvući kad sve lijepo rasproda. Toliko će mu i toliko — računao on u sebi — donijeti boce i retorte, koje će ljekarniku prodati za dvostruko; toliko će i toliko izvući za kugle što se stavljaju na svjetiljke u postolarskim radionicama; toliko će i toliko opet izbiti za vinske i druge boce, što su potrebne krčmarima... — računao trgovac i sračunavao, te ispala baš lijepa i okrugla svotica. A trgovac staklom bio uz to i pametniji nego ona mljekarica iz priče, te nije uvis poskočio pri pomisli na svoj dobitak, nego je gledao preda se i pazio na put, koji bijaše prilično strm i neravan, a isto je tako pazio i na svoj teret, koji ne bijaše lagan.

Išao trgovac, a gorski ga duh, nevidljiv, ustupu pratio te razabrao misli što ih je trgovac glasno izrekao razgovarajući sa samim sobom. I kako je trgovac naumio da više ušćari nego što bi bilo pravo, gorski duh odmah smisli da s njime zbije šalu da mu malo straha u kosti utjera. Stoga odmače putem naprijed te podno neke nagle strmice, koja bi se s pravom mogla nazvati »Slomikoljena«, uze na se obličje panja: prometnu se u star, ravno otplijen panj, što je zgodno stajao kraj puta i upravo kao da pozivaše: »Sjedi i odmori se!«

Trgovac se sa svojom staklenom robom oprezno spuštao niza strmen, ali mu to spuštanje, s onim teretom na leđima, bijaše kudikamo mučnije negoli da se mora onuda penjati. I zato osjeti potrebu da odahne i da se mrvu odmori, pa kad ugleda stari panj, sjede onamo zajedno sa svojim košem punim stakla. U taj čas nestade u panj pretvorenog duha, izmaknu se odande, a čovjek se izvadi na leđa koliki je dug i širok, i staklo se razbi u tisuće rbina.

— Jao, Bože! — zakuka trgovac staklom, sav izvan sebe.

Kakve li strahote, kakva li gubitka!

Bijaše čovjeku baš da izludi, pa se vladao kao da će sebi život oduzeti. Da se vrati po drugo staklo, to nije mogao, jer više nije imao novaca, a na vjeru mu više ništa nisu davali. Ono malo novca što ga na jedvite jade bijaše sastavio te uložio u staklenu robu, sad je pred njim ležalo u samim rbinama!

Uto onamo nizbrdo dojaha mlađan momak: jahao na magarcu, a putem fićukao i pjevao. Kad naiđe na uciviljena čovjeka, upita kakvi ga jadi biju da tako tuži i plače. Trgovčić mu pripovjedi kakva ga je nevolja pogodila, a nato ga jahač priupita na koliko cijeni štetu i koliki je njegov gubitak.

— Ah, zacijelo je osam ili devet talira, pribroji li se i ono što sam na razbijenoj robi mogao zaraditi — izračuna trgovac uzdišući.

— Rado bih ti pomogao, kukavče — kaza onaj na magarcu ali ni sam nemam novaca. Nego, znaš li što? Dolje u dolini živi mlinar, koji je i krčmar i lupež u isti mah. Brašno ti on mjeri tako da se ljudi snebivaju, a podjednako nekršćanskom mjerom i računom zahvaća onoga tko u njega zakonači. Živa ti je on lakomost i pohlepa za dobiti, pa on, za kaznu, treba da ti nadoknadi tvoje staklo.

— A kako bi takav gramzljivac i pohlepnik mogao takvo što od svoje volje? — u čudu će trgovčić, koji je sad koračao uporedo s jahačevim magarcem te ovoga niza strminu predusretljivo vodio pridržavajući ga za vođice.

— Od svoje volje? — ponovi jahač podrugljivo se osmjehnuvši.

— Ne, prijane moj, neće to mlinar od svoje volje, o tome sam tvrdo uvjeren. Ali će morati tako. Prodat ćemo mu moga magarca, koji, da ga brat bratu daje, vrijedi dvanaest talira. Mogne li ga dobiti za devet, poletjet će da načini posao, i još će nas dobro počastiti.

— Lijepo je sve to, ama, dragi gospodine... i tu trgovčić spusti glas — ta nećete valjda svoga magarca meni za volju...

—...Mlinaru prodati? — nadopuni jahač. — A zašto ne bih, dobrijane? Ništa mi to nije. Imam ja još dosta magaraca.

Trgovac naprosto nije mogao ni htio vjerovati u sreću koja mu je na vidiku. Bijaše mu neshvatljivo da bi čovjek, koji kako sam reče, nema novaca, htio da se, drugome za volju, liši onakva vrijedna magarca — bijaše mu to neshvatljivo, jer trgovac, dakako, nije znao da taj vlasnik magarca nije nitko drugi doli gorski duh, šaljivac, koji je i smislio i namjestio da se trgovčić prevali i da ga

kvar snađe.

Ubrzo eto ih i do mlina. Mlinar već stajao na vratima i trljao šake gledajući kako mu stranci stižu. Jednako je zadovoljnim okom gledao i lijepoga i neobično dobro uhranjenog magarca. Tako sjajan i snažan, kao taj, nije bio ni jedan magarac u njegovu mlinu.

Gosti zatražiše kruha, kobasica i piva, te onda riječ po riječ, i trgovčić staklom pripovjedi mlinaru svoju nevolju, a ovaj, zlurad kakav bijaše, da pukne od pustog smijeha: nadušio se smijati tako i toliko da je morao pridržavati svoj okrugli trbuh, sve se na njemu treslo. Trgovčić se baš istinski ozlovoljio, ali jedan pogled suputnikov bijaše znak da mu se valja strpjeti.

Kad je mlinara već trbuh zabolio od pustoga smijeha, odjednom začuše i-a! i-a! To se javljao magarac što je stajao privezan pred vratima. Nato mlinar odmah svrnu razgovor na magarca.

— Lijepa životinja, zaista, taj vaš magarac. A koliko je star?

— Četiri godine — odgovori vlasnik magarca.

— A je li skup? — opet će mlinar.

— Nije jeftin — uzvratila vlasnik.

— Šteta — dočeka mlinar. — Baš bi mi dobro došao, jer mi je prošlog tjedna jedan uginuo.

— Zacijelo ste ga suviše dobro hranili, gospodine mlinaru — bocnu ga stranac.

— O, baš naprotiv — zareče se mlinar.

— Tako? E, onda bi mi bilo žao da moj magarac vaših ruku dopadne. Naučen je da se dobro hrani.

— Ipak, ipak — popravljao se mlinar — u mene mu ništa ne bi uzmanjkalo. Hotijah samo reći da onaj moj nije više htio da jede, pa je zato lipsao. Za vašeg bih dao lijepu svotu, cijelih sedam talira.

— Oho, samo bi mi još to trebalo! — rugao se vlasnik. — Bog s vama! Zar ovakva divna magarca za sedam talira? Dvanaest da mi nudite, još bih se skanjivao.

Mlinar se baš ponio željom da imadne onog magarca.

— Dat ću vam osam talira! — uzviknu mlinar, pa segnu rukom u džep i zazveckea kovanim novcem.

— Dajte jedanaest, i gotov pazar!

— Ne, nikako! — uzvikao se mlinar. — To je moja posljednja.

— A moja je posljednja: deset, pri tome ostajem, a usto da je plaćen i potrošak — odlučno će vlasnik magarca.

Mlinar se uzeo češkati iza uha, hotijaše on da se još pogađa, ne bi li kako stjerao svotu, ali stranac ni da čuje.

— Plaćen potrošak i deset talira: ni groša manje! — bijaše njegov odgovor.

— Vi ste bezdušan čovjek! — jadao se mlinar — Baš od kamena.

Mlinar je svakako htio magarca, navro pa navro, i zato mu valjade na stol izbrojiti deset talira: izbroja ih jadajući i uzdišući, ali ne u zlatu, nego sve u samim grošima i pljesnivim, izlizanim komadima od dva groša što bijahu bakarnom rdom prekriveni i brašnom ulijepljeni. Prebrojivši novac nekoliko puta, stranac zadovoljno zgrnu gomilu, strpa je u kožnu kesu i predade svome suputniku, a mlinar, sav sijući od radosti, brže-bolje istrča da svog magarca odvede u staju.

Trgovčić staklom sav se zbunio pred tim darom, pa htjede da se na njemu lijepo zahvali, ali mu se stranac uteče u riječ kazu jući:

— Mani se zahvaljivanja. Bio sam ti dužan devet talira, a deseti uzmi za pretrpljeni strah. Sad ti valja u staju da vidiš što će mlinar. Upita li te za me, reci mu da sam već za brdom.

Trgovčić, sretan i presretan, uprti svoj koš pa preko dvorišta usmjeri u staju, gdje je novokupljeni magarac već bio privezan i stajao uz jasle. Svojom mu je rukom mlinar nastro suhe slame, a preda nj položio cio naručaj mirisnoga brdskog sijena, pa ga sad po jaslama razastirao.

Ali koliko se zapanjio trgovčić i koliko se prestravio mlinar kad je magarac u ovoga potonjeg upro neopisiv pogled, zaklimao glavom, značajno zastrigao dugim ušima, istisnuo vruć dah te najposlije rasklopio široku gubicu i dubokim glasom reкао:

— Žao mi je, mlinaru, ali ja ti, dobrijane, ne jedem sijena, nego samo, prijane, ako imaš štogod prženo i pečeno!

Prestravljeni mlinar pojuri iz staje kao da su ga šilom podboli te umalo na vratima ne obori trgovčića; izletje mlinar i povika:

— Đavo je u staji, sam đavo!

A onda će trgovčiću:

— A gdje je onaj lupež koji mi je utvoru prodao?

— Taj je već preko brda! — odvrnu trgovčić, pa se sada on poče smijati kao što se prije mlinar njemu smijao.

Mlinar sazva svu svoju čeljad i ne prestade da klopoće o magarcu koji govori. Kako nije mnogo svijetom obilazio, bilo mu to

nešto nečuvano — čuti magarca da govori. A njegova družina mišljaše: nije s gazdom sve u redu. Nato mlinar sve povede u staju da im pokaže magarca, a kad tamo — umjesto magarca samo naramak slame u ularu: visi slama pred jaslama, a magarcu nigdje traga. Kad to vidje, mlinar poče vjerovati da je on sam baš pravi pravcati magarac.

A onaj trgovčić staklom međuto uzeo put pod noge, blagosivljajući gorskog duha, a zluradom mlinaru ostavljajući štetu i gnjev.

DVA OKRUGLA MLINARA

(Die beiden kugelrunden Müller)

Bio jednom neki mlinar koji već po sebi i za sebe bijaše veoma snažan i debeo, ali je htio i da bude čvrst protiv udaraca i uboda, protiv strijele i koplja, pa se zato u neobično ruho odjenuo. Ponajprije on zatražio da mu načine prsluk, a kad mu ga načiniše, on ga podstavi i ispuni vapnom i pijeskom, pa onda, da bi to povezao, naredi da unutra naliju otopljene smole; straga prsluk podstavi pletenim šibljem, a sprijeda ga obloži starim limom i poklopcima s lonaca, tako te mu prsluk bijaše teži negoli i najteži oklop što ga je ikad nosio kakav ratoborni vitez. Na to je taj mlinar navukao tri košulje, a pod samim prslukom nosio on pravi pravcati oklop; povrh košulja stavio drugi oklop, a preko svega navukao devet kaputa od grubog sukna, onakvih kakve još tkači u Švapskoj prave. I kad bi se mlinar odjenuo u to krasno i neprobojno ruho, pri čemu bi još i noge i butove zaštitio navukavši četvere kožne hlače, bio je takva naočita i okrugla ljudina, da bijaše širok koliko i visok, baš kao kakva kugla, jedva se mogao micati i pokretati, pa su s njime morali ići njegovi prijatelji te ga voditi.

Kako je taj mlinar svake godine na dan Svetog Oswalda išao na proslavu crkvenog goda i htio da se pred ljudima pokazuje, to se onamo vozio na kolima i u svojem oklopu, a tako optrpan oružjem kako se još nikad nije vidjelo. Bijaše on naoružan sa dva koplja i jednim samostrelom, o boku mu visio mač dug kolik čovjek, mač dvorukac, a kraj njega ležao još lûk i tobolac sa strijelama. Četiri snažna vola bijahu ujarmljena u kola, a za kolima išli svi njegovi suseljani sa svojim ženama i djecom: svi se sklanjali iza kola svoga mlinara, kad bi se kakav neprijatelj pojavio sklanjali se kao iza kakve tvrde i štita.

I kad bi okrugli mlinar sa svojim kolima i sa svoja četiri vola došao do brežuljka preko kojega je put vodio, ondje bi ga dočekali nećaci sa ženama i s djecom te upirali i gurali kola uzbrdo, sprijeda bi ujamnili još šest volova, pa bi ga tako, stenjući i uzdišući, i krupnim se znojem znojeći, najposlije uzastranu izvukli.

Je li put s onu stranu vodio nizbrdo, valjalo je sve snage upeti da ga zadržavaš kako se vrli okrugljak ne bi preko glave nizzdol

premetao. A kad bi ga tako rodbina i svojta cilju primakla, ne bijaše druge nego pograbit i ljestve i balvane da ga s kola spustiš, baš kao što se kakva golema bačva spušta, pa bi se nato svi skupili oko njega, a ponajviše iza njega, kao Filistejci iza svoga Golijata.

Ta vreća brašna, taj okrugljak, imaše golemu snagu i pokazivaše silnu neustrašivost; pričalo se o njemu kako je za nekoga šaljivog megdana — gdje jedan od boraca imaše jabuku na vrhu mača, a drugi krušku — u onoj buci upao usred gomile, kao tuča u žito, pa mnogim seljacima silnu muku zadao.

Ali gle! našao mu se protivnik, jak i snažan, koji je zavitlao za mlinarom i tako ga zaokupio da mu je sletjela njegova željezna kapa i na zemlju tresnula, pa svi koji to vidješe, pomisliše: ode mlinaru glava sa ramena. A okrugli borac nato, kako je njegov protivnik zamahnuo, brzo izvuče glavu iz šljema te je uvuče pod visoki oklop na vratu, pa sad on udari na protivnika, te ga je tako duboko u vrat zasjekao kao kosac kosom u travu. Svima tada uđe strah u kosti pred onim jakotom.

U susjedstvu međuto bio drugi mlinar, koji bijaše isto onako jak i velik, isto onako okrugao, a i on nosio onako podstavljen i okovan prsluk; mrzila se njih dvojica, jer ni jedan nije htio da za drugim zaostaje. Mrzili se oni i međusobno ratovali već deset godina.

Gdje god bi se našli na proslavi crkvenog goda, navalili bi jedan na drugoga te se borili riječima i oružjem, ali ne mogahu jedan drugome nauditi; bijahu to dva strašna borca, strah i trepet svuda naokolo.

Jedan od te dvojice mlinara imao sina, a drugi kćer; to se dvoje mladih toliko voljelo koliko su se očevi mrzili, pa se stoga razdor među mlinarima još pojačao, dok naposljetku dobri i uviđavni prijatelji ne potražiše lijeka te obojicu mlinara svjetovaše da se ubuduće radije drže zajedno, da se lijepo prijatelje i svoju djecu vjenčaju.

Kad se zemljom pronio glas o savezu među dvojicom mlinara i kad se pročulo kako su čak naumili da im se djeca vjenčaju, ljudi se silno uznemiriše i zabrinuše, jer se moglo kao pouzdano uzeti da će se dva okrugljaka prometnuti u dva mlinska kamena, dva žrvnja što će samljeti sve što im se približi. Tko se sada jednome prikuči, taj će odmah imati posla s obojicom, i nema toga kneza koji će obojicu svladati, jer dva prijateljena okrugla mlinara bijahu kao dva okrugla

grada: ne možeš ih opsadom izgladnjeti, jer su u svoje prostrane prsluke i oklope natrpali vagane i varićake oblapornih stvari kojima se dugo i dugo mogu hraniti.

Kako su dva nepobjediva junaka bila tako srčana da bi čak i car imao silne muke dok bi ih svladao, to su ljudi morali biti sretni što mlinari svoju golemu snagu okreću protiv neprijatelja, a ne traže nikakve plaće ni nagrade, nego samo čast da se smiju boriti. Jedino su se mlinari žalili što im poneki dan prođe a da ne ugledaju nikakva neprijatelja — toliko se, naime, bijaše glas o njima pronio da ih se sve bojalo.

Mnoga su junačka djela izvršila dva okrugla mlinara otkad su međusobno u savezu, pa kad bi trebalo da se zapišu njihova junaštva i pothvati, nastala bi knjiga dvaput veća od goleme svjetske kronike, te je za čitava svog vijeka ne bi mogao pročitati. Više su oni čudesnih djela izveli negoli sve junačine o kojima pripovijedaju stare pjesme i priče. Najposlije su sebi za nastan uzeli nekakvu pustinju na kraju svijeta, pa ako nisu umrli, onda još i danas žive.

UTRKIVALI SE ZEC I JEŽ

(Der Hase und der Igel)

Ova će vam se priča možda činiti lažnom, moji mališani, ali je ipak istina, jer moj djed, od koga sam je čuo, uvijek govoraše kad bi pripovijedao: »Zacijelo je istina, sinci moji, jer se inače ne bi moglo pričati.« A sad čujte što kazuje priča.

Bijaše to jednoga nedjeljenog jutra s jeseni, baš u doba kada heljda cvjeta. Sunce se u zlatu nebom penjalo, jutarnji lahor svježe piro i strnjikom šumio, ševe kliktale u zraku, pčele zujale u heljdi, a ljudi u nedjeljnom ruhu išli u crkvu — jednom riječju, zadovoljstvo carevalo, pa zadovoljan i jež bio.

I dok je tako u pol glasa pjevušio, pade mu na um misao da bi, dok mu žena djecu pere i odijeva, mogao malo poljem prošetati i usput pogledati kako je s njegovom repom. Repa naime bijaše posađena sasvim blizu njegove kuće, pa je jež sa svojom obitelji jeo tu repu i stoga repište smatrao svojim.

Lijepo jež zatvorio vrata za sobom i zašao po polju. Još nije bio daleko od kuće te je upravo htio da zaokrene oko nekog grma, kadli ga susrete zec, koji je pošao za sličnim poslom, naime da obiđe i pogleda kupus.

Kad jež vidje zeca, prijateljski mu nazva dobro jutro. Ali zec, koji na svoj način bijaše otmjen gospodin, i uz to ohol i uobražen, ne uzvratu ježu na pozdrav, nego ga važno upita:

— Što li si to tako rano poljem zašao?

— Izidoh eto da se malo prošetam — odgovori jež.

— Da se prošetáš? — u smijehu će zec. — Čini mi se, bolje bi bilo da noge čuvaš za korisnije poslove.

Jež se baš ozbiljno ljutnu na tu primjedbu: mogao je on svašta otrpjeti, ali nije podnosio da se govori o njegovim nogama, jer se, da znate, krivonog rodio.

— A što ti umišljaš da su ti noge bolje? — priklopi jež.

— I jesu bolje! — dočeka zec.

— Valja da ih ogledamo! — opet će jež. — Kladim se da ću ti umaći budemo li se utrkivali.

— Smiješno! Zar ti, s krivim nogama? — posprdno će zec. Uostalom, možemo se utrkivati, ako ti je tolika želja. A u što ćemo

se kladiti.

— U zlatnik i u bocu rakije! — predloži jež.

— Pristajem! — uzviknu zec. — Ovamo šapu, pa da odmah počnemo.

— Nećemo tako, nije hitnije — mirno će jež. — Nisam još ništa prezalogajio, pa ću stoga najprije kući, da štogod založim, a za pol sata eto me natrag.

Zec bijaše s time sporazuman, pa jež krenu kući.

Dok se vraćao, jež u sebi kazivaše: »Zec se uzda u svoje noge, ali ću ga već pobijediti. Umišlja da je nekakav otmjen gospodin, a zapravo je budala, i zato mora platiti.«

Kad je jež kući stigao, kaza svojoj ženi:

— Slušaj, ženo, brzo se obuci, valja ti sa mnom u polje.

— Zašto? Što se dogodilo? — upita žena.

— Okladio sam se sa zecom u zlatnik i u bocu rakije da ću u tri biti brži od njega, i zato treba da ondje budeš.

— Ta jesi li, čovječe, poludio! — uzviknu gospođa ježevka. — Zar te pamet ostavila? Gdje ćeš se ti sa zecom utrkivati!

— Šuti, ženo, to je moja stvar! — oštro će jež. — Nije tvoje da o muškim poslovima razmišljaš. Nego se požuri, pa sa mnom!

Gospođi ježevki ne preosta drugo doli da se požuri; morade s ježom u polje, bilo joj pravo ili ne bilo.

Dok su jež i njegova žena tako išli, reći će muž ženi:

— Pazi, ženo, što ću ti kazati. Vidiš li onu dugačku njivu? E, ondje ćemo se utrkivati. Zec će trčati jednom brazdom, a ja drugom. Počet ćemo ozgo. Ti nemaš ništa drugo da radiš doli da se postaviš dolje u dno brazde, pa kad zec stigne, ti mu vikni: »Ja sam već ovdje!«

Uto stigoše na njivu, te jež ženi pokaza gdje će stati, a sam ode uz njivu. Kad uzide gore, zateče zeca gdje ga već čeka.

— Hoćemo li? — upita zec.

— Možemo! — odgovori jež.

— Onda zauzmimo mjesta!

I nato svaki stade u svoju brazdu. Zec izbroja: »Jedan, dva, tri!« — pa niz njivu poteče poput vjetra. A jež trčao svega dva-tri koraka, pa se onda šćućurio u brazdi i mirno sjedio.

Kad zec u punom trku stiže na dno njive, ježeva ga žena dočeka povikom.

— Ja sam već ovdje!

Zec se trže, silno iznenađen. Mislio je da mu to uzvikuje sam jež, jer, kako znamo, gospođa ježevka izgleda baš kô i njezin muž jež.

»Nije tu nešto u redu!« pomisli zec pa viknu:

— Hajdemo još jedanput!

I pojuri uz njivu kao vikor, tako da su mu uške samo lepršale iza glave. A gospođa ježevka mirno ostala na svom mjestu. Kad zec stiže gore, dočeka ga jež povikom:

— Ja sam već ovdje!

A zec, sav izvan sebe, uzviknu:

— Još jednom, dolje!

— Važi — prihvati jež. — Utrkivat ćemo se, dokle ti drago.

Tako je zec trčao sedamdeset i tri puta, a jež izdržao i uvijek trku dobivao. I svaki put kad bi zec stigao na vrh njive ili na dno njive, dočekivao ga jež ili njegova žena povikom: »Ja sam već ovdje!«

Kad su trčali sedamdeseti četvrti put, zec više nije mogao, nego pade nasred njive i presvisnu. A jež uze zasluženi zlatnik i bocu rakije, zovnu ženu iz brazde, te njih dvoje sretni i zadovoljni krenuše kući, gdje i sad žive, ako još nisu umrli.

Tako se eto dogodilo da je zec poginuo utrkujući se s ježom, i od onog se vremena nijedan zec više nije usudio da se s ježom utruje i kladi.

Ova nas priča uči kako nitko, pa mislio on da je ne znam kako otmjen, ne smije prezirati manjega ili mu se ismjehivati, sve ako taj manji bio i sitni neznatni jež.

ORLOVI I GAVRANI

(Geschichte des Falken und der Raben)

Visoko, visoko uzdizale se dvije šumovite gore i stajale jedna prema drugoj; u šumi na jednoj gori bio nastan samim orlovima, dok su se u šumi druge gnijezdili sami gavrani, Svaki od ta dva ptičja roda imao kralja svoje vrste i pod njegovom vlašću stajao. I onda se dogodilo da se nekako obnovila stara mržnja orlova prema gavranima. Jedne noći uzdigao se orlovski kralj s jatom svojih, odletio prijeko, u šumu gavranima, i dok su ovi spavali ne nadajući se neprijateljskom naletu, izvršio na njih prepad te mnoge i mnoge pobio. Kad se sutradan probudio gavranski kralj i ustao iz gnijezda, istom je tada nešto saznao o prepadu te se na veliku svoju žalost uvjerio da su strašni gubici među njegovima i da je šteta golema. Odmah sazove sve svoje mudre savjetnike, u nakani da se s njima dogovori kako da se najbolje osveti za podmuklo djelo orlova.

Budući da su gavrani, kako nas uči prirodopis, izvanredno dobri govornici, to ni njihovu kralju nije nedostajalo govorničkog dara, pa je pred skupljenim Visokim vijećem ovako zborio:

»Dragi moji podanici! Znano vam je kako su nas orlovi, bez prethodnog prekida odnosa i bez prethodne objave rata, protivno svakom međunarodnom pravu, iz potaje napali u noćne sate i mnoge među nama pobili, prije nego što smo mogli saznati, a ni sad još ne znamo, zašto su to učinili. Kad bismo to otpjeli ne vrativši milo za drago, takva bi se drskost mogla i ponoviti. Stoga nam se valja posavjetovati i dogovoriti što da se radi a da bude najbolje po nas i po našu državu. Nemojte nagliti sa savjetom, nego dobro o njemu razmislite. Jer sve naše dobro ili zlo ovisi o tome hoćemo li poći za mudrim ili za ludim savjetom. Svaki među vama neka uzme dovoljno vremena da promisli o nečuvenom događaju što je poremetio dosadašnji red i blagostanje našeg carstva i čak mu zaprijetio uništenjem — neka svaki dobro razmisli ima li puta i načina kako bismo doskočili neprijateljskoj raboti orlova.«

Poslije te kraljevske besjede započe se tajna sjednica iza zatvorenih vrata, na kojoj je kralj predsjedao i na kojoj su bila samo petorica tajnih savjetnika gavranske kraljevine. Većina tih gavrana bijahu sasvim posijedjeli od starosti; u nekih perje poput inja, a neki

opet posve ćelavi. Gotovo se svi pogrbili pod teretom svojih godina, koje su, kako gavrani vrlo dugo žive, u ponekog prelazili brojem i godine samog Metuzalema. Kralj bijaše znatno mlađi od svakoga među njima. Pošto je kralj otvorio tajnu sjednicu, uze riječ ministar predsjednik te ovako prozbori:

— Moćni kralju i gospodaru! Stari su mudraci već odavno rekli ovo što se ja usuđujem savjetovati. Ako ti je koji neprijatelj nadmoćan silom, pa nisi kadar da mu se opreš, a ti se onda uklanjaj ispred njega i ne srljaj tašto i oholo u borbu s njime, jer će ti se inače nanijeti još i gora šteta od one koju si pretrpio.

Kralj je savršeno dobro shvatio smisao tih riječi, ali svoga mišljenja nije izrekao, nego se obratio svome drugom tajnom savjetniku te ga upitao:

— A što ti veliš?

— Milostivi kralju i gospodaru — odgovori upitani — ja se ne slažem s mišljenjem moga predgovornika. Zar valja da se samo tako priznamo pobijedenima i da dignemo ruke od svoje domovine i ne pokušavši je obraniti? Ne, nikako! Bolje da se spremimo na muški otpor. Treba postaviti straže i izaslati izvidnike da nas obavijeste o pripremama kod orlova, pa ako ovi opet dođu da nas neprijateljski napadnu, presretnimo ih hrabro i sa svom svojom silom! Sramno bi bilo da napustimo ovu šumu i ova obitavališta što su nam ih naši preci u naslijeđe ostavili. Branit ćemo ih na život i smrt! Za sramni uzmak još uvijek ima vremena ako u borbi podlegnemo.

Šuteći saslušala kralj i taj savjet te dade riječ trećemu među svojim tajnim savjetnicima. Ovaj dostojanstveno podiže svoju ozbiljno oborenu glavu, smotreno otvori kljun te ovako probesjedi:

— Milostivi kralju i gospodaru! Poštovani su predgovornici sigurno govorili po svome najboljem, iako suprotnom uvjerenju. Meni se čini da je teško boriti se protiv orlova i pobjedi se nadati, jer su oni očito jači, ratoborniji i moćniji od nas. Ali ni ja ne savjetujem sramni bijeg ili dragovoljno progonstvo. Pošalji, o kralju, jednoga između mudrih i rječitih podanika, u kojega imaš povjerenja, pošalji ga prijeko orlovima, da upita orlovskog kralja je li on znao za prepad, koji mu je uzrok i što smo skrivili da se protiv nas poduzeo. Možda se sve što se dogodilo može izravnati kao nesporazum i u dobroj namjeri srediti, ako se o stvari međusobno raspravi. Možda bi se s naše strane mogla pomirba s orlovima nekako otkupiti, da ostanemo s mirom u svom zavičaju, jer ovako veli stari mudrac:

»Bolje mir nego rat, i nije sramota plaćati danak nepobjedivom neprijatelju!«

Govornik ušutje, a kralj nato dade riječ četvrtome savjetniku. Ovaj, ne toliko star koliko njegov predgovornik, podiže glavu u smjeloj kretnji i muževno prozbori:

— Nijedan od poštovanih savjetnika ne reče nam ono što bi nam zaista moglo od koristi biti. Ja se izjašnjavam protiv toga da sasvim ostavimo svoje stanište. Ja sam i protiv neravne borbe koja bi se završila samo našim sramnim porazom i podjarmljivanjem. Glasam i protiv toga da se vode pregovori s onim nevrjednim orlovima, a iznad svega protivim se i danku, koji bi nas isto tako podredio neprijatelju! Moj je mjerodavni savjet ovaj: valja se neko vrijeme svega kloniti i kušati da se vani nađu saveznici, pa se onda pojaviti s udarnom snagom te orlovima vratiti milo za drago i tako opet osvojiti svoje obitavališe. A stari su mudraci rekli: »Tko se neprijatelju pokori, pomaže mu protiv samog sebe.«

Kralj je zamišljeno vrtio glavom amo-tamo; shvatio je i odmjerio smisao svega što se kazalo, a onda kimnuo petom savjetniku, u znak da i on kaže svoju. A ovaj poče:

— Ja mislim da nam nijedan dosadašnji savjet ne bi bio od koristi. Ni ja se, doduše, ne mogu suglasiti s tim da se vodi borba protiv nadmoćnog neprijatelja. Bojim se orlova. Nitko uostalom ne smije neprijatelja potcjenjivati. Ali nisam ni za sramni bijeg, pogotovu ne za sramni danak, a još bih manje htio da se orlovima iskazuje čast i da im se šalju izaslanici, jer bi oni ove sigurno dočekali s porugom. Moj je savjet i prijedlog ovaj: lukavo i oprezno čekati da vidimo što bi orlovi mogli dalje protiv nas poduzeti, a ne pokazivati ni straha ni izazivanja. Jer mudri vidi gdje ga nevolja može zadesiti, pa joj se uklanja prije nego što ga stigne. Suspregnutom silom, lukavošću i razborom možda ćemo izmaknuti ratu i podjarmljivanju.

Sad pregovori sam kralj te upita:

— Kako misliš? Kakvom lukavosti da se poslužiš protiv orlova? Jasno iznesi što misliš.

A govornik uzvrat:

— Čuj me, kralju, i počuj! Moj je savjet evo ovaj: ponajprije valja se osloboditi dojma što nam je srce obuzeo u onom strahu od neočekivanoga neprijateljskog propada, te hrabro donositi zaključke; drugo: valja nam biti načistu o uzroku napada i

neprijateljstva orlova prema nama, o uzroku kojemu je korijen negdje u davnini. Ne znamo li taj uzrok i ne promislimo li zrelo o njemu, neće nam biti moguće stvoriti ikakav pametan zaključak.

— Ali kako da dokučimo taj uzrok? — upita kralj.

— Već je dokučen, i ja ga znam, kralju! — odgovori savjetnik.

— Onda ga kazuj! — zapovjedi kralj.

— To je tajna, kralju i gospodaru! — dočeka mudri savjetnik te ovako prosljedi: — Stari su nam mudraci ostavili lijepu zagonetku koja veli: »Što je jednom premalo, dvojici dosta, a trojici previše?« U odgonetki leži tajna. A ono što još imam da ti kažem, prikladno je samo za dva jezika i četiri uha.

Poslije tih riječi kralj zaključí sjednicu s kolegijem svojih savjetnika, pozva mudrog savjetnika da s njim pođe u drugu dvoranu, a kad se ondje nađoše, kralj ga upita:

— Što to znaš o uzroku mržnje orlova na nas, mržnje što je postala očita?

— Sav je uzrok, o kralju, potekao iz govora što ga je jednom održao neki gavran — odgovori tajni savjetnik.

— Hajde kazuj! — zapovjedi kralj, a savjetnik uze pričati ovo što slijedi.

Zec i kralj slonova

Sabrali se jednom svi ptičji rodovi da bi zajednički izabrali novoga kralja, jer im je dotadašnji umro. I složili se da za kralja izaberu orla. Još je samo trebalo da se izbor obavi i potvrdi, kadli ptičja skupština ugleda gdje izdaleka leti gavran, koji bijaše zakasnio. Nekoji među skupštinarima napomenuše: »Dobro je što i gavran dolazi, da bismo i njegov savjet čuli.« A kad je gavran među njih sletio, rekoše mu:

— Dobro je što si došao da se koristiš svojim biračkim pravom, kao što je svaki od nas vlastan i pozvan da se njime služi. Rado ćemo saslušati tvoje mišljenje, premda se većina odlučila da nam orao bude kralj.

Na to gavran uzvratil:

— Ako se o izboru već odlučilo, onda sam ja u manjini, i već unaprijed nadglasan, ali ipak kazujem svoj *ne* na vaš zaključak. Sve da i nema plemenitijih rodova među pticama: vranih supova i plemenitih sokolova, srebrnih čaplji i svetih ibisa, labudova i rajskih ptica, nego samo golubova i vrabaca, sova i bukavaca i njima sličnih, ni onda ne bih glasao za to da nam svima orao bude vrhovni starješina. A ovo zašto: orlom vladaju zle navade: boja mu je nekakva neodređena, mrljava i prugasta mrkoća; jezik drži u kljunu zavrnut; lijepo govoriti kao što umijemo mi, mudri gavrani, toga on uopće ne zna, a neobično je važno da vladar zna dobro besjediti i lijepe govore držati. Orao je oholica; u svemu njegovu biću i držanju nema plemenitosti, nema onog što nazivamo otmjenošću. Razbora u njega uopće nema, ali ima utoliko više jarosti i okrutnosti, naprasitosti i nemilosrdne tiranije. Sav je orlovski rod od pamtivijeka po zlu poznat; uvijek orao zlo smišlja, pred očima mu je samo to kako će lukavošću i podmuklošću drugome štetu nanijeti; taj je rod tako pun zlobe i pakosti da se to opisati ne da. I stoga vam velim: nemojte birati orla da nam bude kralj, nego tražite koga drugog, sve ako je i manje mudar i oštroid. Bolje jednostavna i blaga narav nego hitra i lukava pamet što sve nadmudruje. Može kralj biti i nešto ograničenijeg razuma, no ako samo ima mudre ministre i odane savjetnike, država će mu biti sigurna, kao što imamo primjer u kralja zečeva. Taj kralj nije bio osobito mudar i

pametnan, ali se držao mudrih savjeta pa mu je to bilo na korist.

Nakon toga govora što su ga sve ptice mudro slušale, kao ti sada mene, milostivi kralju i gospodaru — nastavi svoju priču mudri savjetnik — poslije toga govora, velim, skupštinari upitaše što je to zečji kralj učinio i smjerao. Na to im gorljivi gavran ispriča što ćeš evo čuti.

Jednom naišla slaba godina, skupa i preskupa, a toliko sušna da su se svi plodovi sasušili i svi izvori i zdenci presušili. Svima životinjama bilo krajnje teško to podnositi, a najteže onima kojima treba mnogo biljne hrane, dakle većima i najvećima, naime slonovima. Sabrali se stoga slonovi i svome se kralju potužili na golemu svoju nevolju:

— Iz dana u dan sve nam je manje vode i paše. Ako ti je s voljom, mi bismo odaslali izvidnike da traže druga obitavališta ne bismo li kako život održali.

— Nemam ništa protiv toga: činite kako mislite da je najbolje — odgovori kralj slonova.

Slonovi nato nekoliko najmudrijih između sebe razaslali da traže krajeve bogate vodom i pašom. Neki od tih izvidnika stigli u kraljevinu zečeva. Bilo to sasvim zgodno mjesto, sa studencem što bijaše posvećen Mjesecu kao što su u stara vremena i zečevi bili Mjesecu posvećeni. Oko studenca bile u zemlji iskopane zečje jame. To se mjesto i sav onaj kraj silno svidje izaslanim izvidnicima. Vratili se oni i podnijeli izvješće o novom obitavalištu. O zečevima nisu govorili — ta nisu ih ni vidjeli, jer se mali, kako je znano, boje velikih, a mudrac ne veli zaludu: opasno je prijateljevati s velikima.

Primivši dobru vijest, sav narod slonovski, zajedno s kraljem, ode u zečji kraj: ondje razmetnuše, utabaše i sa zemljom spravniše staništa, jame i skrovišta jasnih zečeva, a izgaziše i uništiše i jedan dio maloga i plašljivoga zečjeg naroda.

Nasta plač i kuknjava među zečevima, te oni gomilice pojuriše svome kralju da mu se potuže na jad i nevolju i zatraže u njega savjeta i pomoći. Ali kakva je tu moglo biti savjeta i kakve pomoći? Što može slabašni zečić protiv silnog slona? No zečji kralj ipak sazva svoje savjetnike te im kaza:

— Dobro osjećam da nisam dovoljno pametan da pomognem svojoj izgaženoj kraljevini. I zato savjetujte vi što nam je činiti, časno i pošteno, pa da bude na korist i dobro i meni, i vama, i svem zečjem rodu.

Nato se javi stari jedan zec, koji bijaše mudar i učen i uz to silno poštovan, te ovako prozbori:

— Ako ti je s voljom, kralju, onda mene i još jednoga između svojih odanih pošalji slonovskom kralju da ovaj čuje što mu imam reći, a onaj da tebe o tome izvijesti.

A zečji mu kralj odbesjedi:

— Čini mi se da si dosta mudar i odan, pa se zato bez ikakve sumnje, pouzdajem u tebe sama. Izvrši što si naumio, pa javi što si učinio. Izruči slonovskome kralju moj pozdrav i kaži mu u moje ime sve što misliš da je najbolje.

I jedne noći, kad je sjao pun mjesec, zec starina krenu put onog studenca. Išao zec, a sve na umu imao kako je zapravo nježnoga tjelesnog sastava i kako su u njega krhke nožice; prisjećao se stare poslovice: tko drsko u opasnost srlja, u njoj i pogiba, a tko se sa zvijerima miješa, one ga razderu. »Uspet ću se uz tu gromadu i razgovarati sa slonovskim kraljem« — ipak zaključiti sebi.

Kako rekao, tako i učinio. Došao zec starina pred kralja slonova te mu rekao:

— Tebi me, moćni kralju i gospodaru, šalje Mjesec, moj gospodar, što noću vlada. Čuj što ti po meni poručuje, saslušaj u svojoj mudrosti i nemoj mi nikakvim zlom uzvratiti, jer izaslanik nije drugo doli oruđe.

A kralj slonova dočeka:

— Ded mi kazuj što to Mjesec želi i poručuje!

Nato starina zec proslijedi:

— Evo što ti na moja usta Mjesec poručuje: Tko je moćan pa se u svoju moć uzda, lako će dopustiti da ga njegova moć pokrene u boj protiv onog tko je još jači i moćniji, tako te mu se ratobornost može lako prometnuti u konop što će mu noge sputati. Ti se eto, kralju, ne zadovoljavaš time što si najmoćniji i najveći među svim životinjama; ne, nije ti to dosta, nego se još poduhvaćaš pohoda protiv moga jadnog naroda, naroda zečeva; ti i tvoji izgazili ste pašu njihovu i njihove nevine dječice, izgazili moj i njihov studenac. Nemoj tako dalje, kreni sa svojim na drugu stranu, ili ću vam oči zamutiti (tako poručuje Mjesec) i maknuti vas odavde u srdžbi i gnjevu. To ti eto Mjesec poručuje, a ako li, kralju, mojim riječima ne vjeruješ, valja da ti pokažem gnjevno lice Mjesečevo.

Uplašio se slonovski kralj tih riječi te sa zecom pošao Mjesečevu studencu. Reče mu zec neka pogleda u vodu, i nadoveza:

— Pomiriši svojim dugim nosom u dubinu, i Mjesec ćeš omirisati.

Nato slon spusti surlu u Mjesečev Studenac; od toga se voda odmah uzbiba, a jasno Mjesečevo lice, što se u vodi ogledalo, sasvim se iskrivi.

— Vidiš li, o moćni kralju! — uzviknu zec. — Vidiš li kako te gnjevno Mjesec gleda i time ti kazuje koliko se srdi zbog zla što si ga nanio njemu i njegovu narodu!

Tada reče kralj slonova:

— O božanski Mjeseče! Nikada više nitko od mojih neće učiniti ništa protiv tebe i tvojih. Rado ćemo se udaljiti od tvoga svetišta.

I učini tako i ode sa svojima daleko od Mjesečeva studenca, a zečevi se vratiše na svoje, iznova podigoše svoja staništa, te i danas u miru žive na svome.

A to sam vam (kaza gorljivi gavran na ptičjoj skupštini) ispričao kao primjer, eda biste sebi izabrali razborita kralja, koji bi se, po ugledu na zečjega, držao mudra savjeta, a ne ozgo provodio svoju silu, kao orao, ili se tvrdoglavio u zabludi svoje lude glave, ili opet, jer mu nedostaje mudrosti, ostao lako nadmudren, kao što je bilo i s kraljem slonova. I po vrhu: protivno je pravilima cjelokupnoga ptičjeg roda da sve ptice imaju jednoga zajedničkog vladara i starješinu. Nek orlovi izaberu sebi orla za kralja, protiv toga ne može se ništa reći ni imati, kraguji mogu izabrati kraguja, a carići svog carića, svaki narod svoga kralja; zato i jesu različiti rodovi. Što će, da uzmem samo jedan primjer, što će, velim, slabome i strašljivom rodu golubinjem goropadni orao za kralja? Taj će nemilosrdno svoje pandže kupati u njihovoj krvi i nezasitno ih proždirati. Zaista, ako neki rod izabere sebi stranca za gospodara i prijevernu se tuđinu povjeri, pravo je da mu bude kao onom zecu i onoj ptici što su u nekom sporu sebi nepoznatog izabrali za suca.

— Kako je to bilo? — upitaše ptice. — Pričaj nam!

I hoću, s vašim dopuštenjem — preuze gavran što je govorio pernatome zboru.

Zec i ptica

I ja sam jednom, kazivaše gavran pticama na skupštini, imao dobrog prijatelja, neku pticu kojoj imena ne spominjem, jer ovdje nije važno. Ta ptica uvela u običaj, kad bi otišla iz gnijezda (koje bijaše u blizini moga, u pukotini neke stijene), uvela, velim, u običaj da vrlo dugo izbiva, tako te sam često pomislio da je negdje u tuđini stradala, poginula ili ropstva dopala, ili pak da je negdje drugdje gnijezdo savila.

Dogodilo se tako da je neki zec pronašao onu pukotinu i u njoj meko, toplo ptičje gnijezdo, pa se zeko lijepo onamo smjestio. Smatrao sam da nije pametno miješati se u tuđe poslove, i u sebi govorio: »Čemu da zecu braniš ulaz u taj stan, kad se ptica, sva je prilika, više neće vratiti?« Eto tako, kadli jednom začuh da se netko poda mnom svađa. (Drvo, naime, na kojemu bijaše moje gnijezdo, stajalo je tik do one stijene.) Bio je to moj susjed, onaj ptić. Vratio se, čučao pred pukotinom i kriještao:

— To je moje gnijezdo! Nosi se van!

A unutra sjedio zec i vikao:

— Ja sam vlasnik ovog stana, i to već podugo! Svatko bi tako, kome god se sviđi, mogao doći i kazati: »Nosi se van!«

— Ti si zečji izrod koji je zaboravio što je časno i pošteno! — kriještao ptić. — Razbojnik si! Gnijezdo je moje, i da se odmah kupiš!

— Ne kupim se ja nikamo! — uzvraćao zec. — Grdi ti i melji koliko te volja! Ako pak misliš da je pravda na tvojoj strani, ti me tuži. Pred sućem ću odgovarati, ali pred tobom nikako!

I u tim riječima zeko zaključa vrata te se povuče u dubinu pukotine.

Nakon nekog vremena eto ptice opet te će zecu:

— Znam jednoga pobožnog i poštenog starca, koji će nam pravdu izreći. Hajde sa mnom!

— A tko je taj i kako se zove? — upita zec.

— Još nisam s njime razgovarala — objasni ptica. Odnedavna živi u ovom kraju. To je pobožan pustinjač što po cio dan posti i Bogu se moli, te je očito dostojan svakog poštovanja. Čini se da je prije bio ono što miše lovi, ali se odavno oslobodio mačje prirode,

svjetskih užitaka i lova na miševе. Ne proljeva krvi, hrani se biljem i korijenjem, a piće mu je samo bistra voda. Sigurno će nepristrano suditi u našem sporu.

— Zar mačka? Zar taj mišolovac? — nepovjerljivo će zec. — Nemam ja vjere u toga prijana, jer poslovice veli: Nikad se mačka lova ne odriče.

Ali ptica navaljivala i salijetala, te zeko naposljetku pođe. Ja sam izdaleka išao za njima da vidim što će biti. Mačka, zapravo velik divlji mačak, sjedi, kako sam izdaleka vidio, pred svojim stanom te se sunča; lagodno se proteže, liže šape te ih provlači preko brkova. Kako opazi pticu i zeca, odmah strugnu u kuću, a kad pridošli udoše, nađoše mačka u pokajničkoj mantiji od kostrijeti, u molitvi, na koljenima. Kad ga zec vidje onakva, i u zeca se javi neko povjerenje. Obradovao se zeko gdje će upoznati tako bogobožno i pobožno stvorenje. Pridošli se počеше uvelike ispričavati što mu smetaju u njegovu miru, te najposlije zamoliše mantijaša da malo pažnje posveti njihovoj stvari.

— Dragi prijatelji — preuze mišolovac tihim i promuklim glasom, licemjerno prevrćući očima — ja sam star, oči mi se zamutile, vid mi oslabio a sluh popustio. Zato mi priđite bliže i govorite glasno, kako bih vas mogao valjano razumjeti.

Nato ptica i zec uzeše kazivati kako su se zbog gnijezda posvadili i zakavžili te kako su naumili da se podvrgnu njegovu nepristranu sudu.

Kad oni ušutješe, prozbori divlji mišolovac, opet sasvim promuklo:

— Dobro sam vas razumio, draga djeco, sasvim dobro. Lijepo ću vas svjetovati i pokazati vam put pravičnosti. O, neka me nebo prosvijetli da bih u toj vašoj, tako važnoj stvari mogao pogoditi pravi i valjani sud i u tome teškom slučaju istinu naći! Ta bolje je da neka stvar i propadne, osvjetljena zubljom istine, nego da se krivo dobije s pomoću laži, izvrtanja i prijevare. Ah, ah! Što i imamo na tom svijetu? Nikome tu nije stalnog boravišta! Samo ćemo jedno ponijeti sa sobom na onaj svijet: djela, ništa drugo doli djela što smo ih činili na spas ili propast svoju. Kamo sreće kad bi svaki svome bližnjem na ovome svijetu činio samo dobro! Slobodno mi bliže priđite, djeco moja, i odmorite se malko dok se ja Bogu pomolim da me prosvijetli i da mi olakša rješenje vaše stvari.

Zec i ptica povjerovaše u podmukle riječi licemjernoga i

prepredenoga divljeg mačka. A ja, koji sam prišao blizu i svaku riječ razabrao, poslije još samo čuh kako je mačak zalupio vratima i kako je ptica unutra tužno kriknula. Podmukla je životinja ptici zakrenula vratom i zadavila zeca te ih oboje pojela, pa se onda uselila u napušteni stan koji bijaše bolje smješten i udobnije uređen negoli njezin dotadašnji bijedni nastan. A ja se odmah odselih iz onoga opasnog susjedstva.

Sad ste vidjeli primjer kakva kazna čeka onoga tko slijepo vjeruje nepoznatim stvorovima, koji nam, baš kao i orlovi, prilaze u zlobi i lukavosti. Orao je među pticama upravo ono što vuk među četvoronožnim životinjama. Ostajem pri svome te vas i opet najozbiljnije opominjem: nemojte nikad orla izabrati za kralja!

*

Dotle bijaše u svome pripovijedanju došao onaj gavran, tajni kraljev savjetnik. »A što je na to rekao orao?« — priupita kralj gavranski, a nato savjetnik proslijedi:

— Kaži mi gavrane — prozbori napokon orao — što sam ti ja ikad našao učinio i što je razlogom te se tolikom sramotom i tolikim ruglom na me nabacuješ? Nikada ti nisam ništa skrivio, a ti svojim otrovnim riječima i klevetom danas ispred mene mičeš divnu krunu koju sam već vidio gdje mi nad glavom lebdi. Ali ti se kunem i zaklinjem svime što mi je sveto i uzvišeno, drski klevetniče: drvo u koje čovjek sjekirom zasiječe, može opet zarasti, i rana što je mač sjekne u meso i kost, može opet zacijeljati, ali rane što ih jezik zada, nikad ne prolaze. Tvoje su mi riječi poput usijana mača što mi meso razdire, i ogranj našeg neprijateljstva na koji je tvoj jezik ulje lio, gorjet će u beskraj. Danas si, o mudri govorniče, zasadio trnov grm između svoga i moga naroda, i taj će grm trajati i uvijek se nanovo zelenjeti od vijeka do vijeka, sve do djece naše djece i do njihovih najdaljih potomaka, i rađat će vam plodom najžešće mržnje. Na to ti se evo zaklinjem!

Kad su ptice na skupštini čule gnjevne riječi orlove, prepadoše se i raširiše krila te se razletješe na sve četiri strane svijeta. I orao odletje, i više nitko ni riječi ne istisnu. Samo je gavran, usamljen i napušten, sjedio na kamenu koji mu je služio kao govornica, duboko se zamislio te sam sebi govorio:

»Eto, i ja sam govorio. A mudrije bi bilo da sam šutio, jer ne vele zaludu stari mudraci: Govoriti je srebro, a šutjeti zlato. Sad sam

svojim opominjanjem na se i na svoj rod navukao vječitu mržnju orlova. Orao me upravo dotukao svojim moćnim riječima, a ni jedna ptica nije ni kljun otvorila da kaže koju za me, premda su mi prije sve redom zanosno odobravale. Bile su mudre, našle su zlato šutnje. Nisu osjetile potrebu da jezik izgore, kao što sam uradio ja, stara budala i prazno klepetalo. One su mislile na budućnost, a ja sam pred očima imao samo sadašnjost. Neka se nijedan mudrac ne oslanja na svoju mudrost, nijedan moćnik na svoju moć, i neka sebi nipošto zarad tuđe koristi ne prti na vrat neprijateljstvo, jer će inače biti glupak koji uživa otrov da bi mu poslije tražio ustuka. Od takva ti postupka samo neuspjeh i šteta. Odsele pa navijek treba da se smatram najglupljim među pticama. Zar nisam na umu mogao imati ono što stari mudraci vele: Najveća šteta od riječi dolazi, djetlići s jezika ginu. Kamo sreće da sam se toga sjetio prije nego što sam rasklopio svoj glupi kljun i svojim nepromišljenim brbljanjem zapalio vječitu mržnju orlova na moj rod!«

Tako je eto tužio gavran i toliko je k srcu uzeo svoj nerazboriti govor, što je urodio teškim posljedicama, da se uskoro zatim teško razbolio te umro.

— Eto, moj kralju — dovrši priču tajni savjetnik — tu je uzrok mržnji orlova na nas.

— O, jada i nevolje! — uzdahnu kralj. — Kamo sreće da se onaj nepametni gavran nikad nije iz jajeta izlegao! Ne bi nas bio u ovu nevolju uvalio! I sada dakle treba da nam trnu zubi od kiselog grožđa što su ga naši očevi jeli... Ali govori dalje! Što će biti? Što da počnemo?

Navalio kralj s pitanjima, a mudri gavran, njegov savjetnik, odgovori:

— Pomoću bistrine i promišljene odluke pametan može milom učiniti ono što mnogi ne može silom. Pritom mi na um padaju oni lupeži što su lukavošću i domišljatošću tako prevarili nekog pustinjaka da više nije vjerovao ni ono što je rođenim očima gledao.

— Što je to bilo? — upita kralj, a gavran mu, njegov savjetnik, ispriča ovo što slijedi.

Pustinjak i tri lupeža

Ono jednom bio neki pustinjak koji je sebi nabavio kozu da je drži kraj svoje kolibe i da se njezinim mlijekom hrani. Vidjela to izdaleka trojica lupeža, pa se odmah počela dogovarati kako će šumskog brata prevariti te se bez sile i nasilja njegove kože domoći. Sporazumješe se i rasporediše tako da jedan za drugim u kratkim razmacima izidu pred pustinjaka.

Kad prvi od njih susrete pustinjaka, lijepo ga pozdravi te mu podrugljivo каза:

— Zacijelo se, šumski brate, pribojavate da vam lopovi blago ne odnesu, pa ste se pobrinuli i sebi psa nabavili. Što ćete s tim psom?

— Nije ovo pas, nego koza! — objasni mirno pustinjak.

Ali tobožnji namjernik upeo te tvrdi svoje i svejednako teše da je ono pas, dok tako ne naiđe i drugi lupež: i ovaj pozdravi te upita što će pobožni šumski brat sa psom.

— Svet čovjek — priklopi on — ne smije se baviti tako nečistom životinjom. Da sam na vašem mjestu, odmah bih se riješio toga psa. Pasji lavež smeta molitvi i pobožnosti, i nigdje nije zapisano da su sveti apostoli imali pse ili da su se čak njima bavili.

Dok su se njih trojica natezala oko tobožnjeg psa, eto ti i trećeg lupeža, a kako ovaj stiže, odmah otčepi:

— Gle, gle, tu je pas na prodaju! Baš dobro, jer upravo tražim da jednoga kupim. Koja je cijena toj psini?

Pustinjak sad povjerova da je njegova koza zapravo pas i da mu je podvalio onaj koji mu je kozu prodao. Bijesan odgurnu kozu od sebe te odjuri odande u svoju pećinu, u kojoj se uzeo miti i čistiti. A ona trojica lupeža povedoše kozu sa sobom, a kad stigoše kući, zaklaše je i ispekoše, i svojski se na pečenku naklopiše, sve jedući u slast i neprestano ismjehujući kratku pamet pustinjakovu.

Ovo ti rekoh, moj kralju (proslijedi kazivati mudri gavran savjetnik), da bi mogao vidjeti i ocijenili kako se mi gavrani lukavošću i domišljatošću možemo otresti orlova, ma koliko ovi bili pametni i silni. I evo ću ti istom sada, milostivi moj kralju, kazati svoju tajnu, jer je uzrok neprijateljstva između orlova i gavrana mnogima znan, i predaja ga prenosi s koljena na koljeno, te je od

naših otaca ostao u sjećanju mnogih staraca. Moj savjet što ti ga evo dajem mora ostati najdubljom tajnom između tebe i mene. Čuj ga: ponajprije, pred drugima saspi na me sav svoj tobožnji gnjev i nemilost prema meni; zatim, drži se kao da sam te zlo i krivo svjetovao, pa pred svima dvorjanima nasrni na me kljunom, rani me i ostavi me na tlu oborena; a onda se podigni sa svim svojim narodom i odleti daleko odavde, onamo gdje se naokolo neće vidjeti ni jedan gavran, i ondje mirujte sve dotle dok ti se ja ne vratim i dobru ti vijest donesem.

Kralj poslušaj taj savjet mudroga gavrana. A kad su izvidnice orlova opazile da su gavrani sa svojim kraljem odletjeli u nepovrat, obavijestiše svoje, te orlovi, zajedno sa svojim kraljem, jatimice doletješe u šumu svojih neprijatelja i tu počеше razarati gavranska gnijezda jedno za drugim. Pritom neki orao opazi ranjenoga gavrana gdje pod drvetom na tlu leži, pa sletje k njemu.

Lukavi gavran

Sletio orao ranjenom gavranu što je na zemlji ležao tobože u velikoj nevolji, sletio do njega te ga upitao:

— Tko si? Kako si tu dospio? Kamo su ti braća odletjela?

A gavran mu slabašnim glasom odgovori:

— Što me mučiš pitanjima? Zar ne vidiš u kakvu sam jadnu stanju? Pusti me da u miru ležim i umrem! Tebi ništa ne mogu reći. No ako bih s tvojim kraljem mogao progovoriti, ne bi mu naodmet bilo.

Orao nato pozva svoga kralja, a ovaj, kad ugleda gavrana, ovako reče:

— Dobro ja ovoga znam! To je pouzdanik i tajni savjetnik gavranskoga kralja i potomak onoga jasnog i kukavnog brblje koji je moga pretka lišio krune i vlasti nad svim krilatim stvorovima. I baš mi je na čudo što ga ovakva nalazimo.

I nato kralj orlova upita staroga gavrana:

— Što li te, da mi je znati, u tu nevolju dotjeralo?

— Slab savjet i luda pamet, moćni kralju i gospodaru uzvрати gavran.

— Kako to? — upitaše orlovi, a gavran im objasni:

»Kadno ste vi orlovi nad nama gavranima onu poharu izvršili, naš kralj sazvaio tajno vijeće te nas, svoje savjetnike, upitao treba li da zarati na vas. Ja mu tada rekoh:

— Meni se čini da je zalud ići u borbu protiv plemenitih orlova, jer su silniji i hrabriji od nas. Moj ti je savjet da s njima živimo u miru i slozi. I ne treba im otpor pružati, nego je bolje da im danak plaćamo i da se stavimo pod njihovu zaštitu.

Ali sam zlo prošao zbog tih riječi, svi su drugi kralja svjetovali da zarati na vas, da povede borbu na život i smrt, pa bilo što bilo. Ja sam se čvrsto tome opirao. Ostao sam pri svome mišljenju i rekao:

— Nitko lakše ne skida neprijateljevu ruku sa sebe nego onaj koji se neprijatelju pokori. Pogledajte žito u polju i vlati trave po livadama kako se na vjetru svijaju. Visokome i tvrdom drvetu vjetar krošnju lomi, jer je drvo umislilo da ne smije popustiti i njihati se. A slabašna tanka trska ostaje čitava, jer zna za smjernost. Smjernost je lijek jadu i nevolji!

I dok sam ja tako govorio, svi koji me slušahu, udariše u vik: — Ti si savjetnik izdajnik i tvoji su savjeti izdajnički! Ti si neprijateljem držiš! Nama gubitak i štetu spremaš da onamo milost stekneš i da se dodvoriš, besramni izdajniče!

I u tim riječima navališe na me, te me uzeše udarati, derati i gaziti, dok se nisam srušio napol mrtav. Čudim se kako još dišem.«

Tu gavran dovrši svoje kazivanje, a kralj se orlova obrati svome prvom tajnom savjetniku te ga upita:

— Što nam, po tvom mišljenju, treba početi s ovim gavranom?

— Ništa mi se, o kralju, ne čini boljim — odgovori prvi savjetnik — nego da ovoga gavrana što prije udavimo. On je neusporedivo mudriji od nas, on je jedan od najlukavijih i najprepređenijih u svem rodu gavranskome. Maknemo li njega sa svijeta, gavranima smo i njihovu kralju zadali najveći udarac, a sebi pribavili neobično veliku prednost. Jer među gavranima nema ni jednoga drugog koji bi im mogao dati tako smišljen, mudar i lukav savjet, kao što ga može dati ovaj ovdje. Stari mudraci vele: Kome Bog dadne u ruke štogod veliko i dobro, pa ovaj to izgubi, teško će opet do toga doći; a ima li tkogod neprijatelja pa mu umakne, taj je glupan kojemu nikakva mudrost na svijetu ne može pomoći.

— A što ti misliš? — upitat će kralj orlova svoga drugoga tajnog savjetnika.

Ovaj potonji bijaše manje okrutan, te reče:

— Moj ti je savjet da gavrana ne daš ubiti. Red je i pristoji se da budemo milostivi prema smjernome i bespomoćnome. Istina je da je ovaj gavran ovdje naš neprijatelj, ali je on istodobno i naš nemoćni zarobljenik. Nismo ga uhvatili u borbi protiv nas: njegova ga je nesreća u naše ruke gurnula, te smo ga se domogli. Mnogi je u svog neprijatelja našao onu pomoć koju mu je prijatelj uskratio, pa je tako postao prijateljem neprijatelju, a neprijatelj prijatelju.

— Što ti na to veliš? — upita orao svoga trećeg tajnog savjetnika, a ovaj mu odgovori:

— Ni ja, milostivi kralju i gospodaru, ne mogu u ovoj prilici glasati za smrt ovoga našeg zarobljenika. Moj bi ti savjet bio da se ovim gavranom što bolje okoristimo. Njegovi prijatelji i njegov kralj zlostavljali su ga i onda ga bijedna u njegovoj nevolji ostavili. On bi mogao, a i hoće, otkriti nam sve tajne i namjere naših neprijatelja, a nama može samo dobro doći ako koji između naših neprijatelja ustane protiv svojih rođenih. Razdvojiti svoje neprijatelje i onda nad

njima pobjedu slaviti, to su stari mudraci uvijek smatrali najboljim ratnim umijećem i najboljim načinom vladanja, kao što je to bilo s onim lopovom, đavlom i pustinjakom.

— Što je to s njima bilo? — upitat će kralj orlova. — Deder nam, dragi prijatelju, odmah ispričaj tu priču.

A nato treći tajni savjetnik pripovjedi ovo što ćemo sada čuti.

Lopov i đavo

Ono ti nekoć bio pustinjač, komu je neki pobožan čovjek iz milosti i za ljubav božju poklonio kravu. Saznao za to neki lopov te naumio da se krave domogne. Kad se u noćno doba uputio prema pećini onog pustinjaka, koji je (a i to je lopov znao) imao kod sebe na konaku nekoliko hodočasnika, naiđe lopov na nekakva čovjeka što je švrljao onim istim putem. Lopov pomisli da je to možda kakav drugi lopov, u koga su iste namjere kao i u njega, te ga upita:

— Tko si ti, što tražiš ovuda i na što se spremaš?

A onaj mu na to odgovori:

— Kad već hoćeš da znaš, onda ću ti i reći: ja sam đavo te bih da noćas pustinjaku vratom zakrenem, jer ga već odavno mrzim, a noćas sam naposljetku stekao moć nad njim, i to time što je pustinjač ukonačio i jednoga zločinca. Stoga evo čekam da ovaj sa svojim drugovima legne na počinak. A što ti ovdje tražiš?

— Ja — odgovori lopov — nisam toliko zlo naumio koliko ti. Nemam tvojih crnih namjera. Hoću samo da pustinjaku, iz sažaljenja, kravu odvedem: ta njezino mukanje smeta bogobojznog čovjeka u molitvi i pobožnosti, a živinče bi ga, kako on uopće ne zna oko krava, moglo još i ubosti. Sad lopov i đavo pođoše zajedno pećini pustinjaka, koji je kravu privezao te legao na počinak. Lopov uzeo da razmišlja i da u sebi namata:

»Valja ti se požuriti da ti najprije do krave dođeš; jer ako prvo đavo dođe do pustinjaka pa ga počne daviti, pustinjač će se probuditi i udariti u viku i dreku, a od toga će se probuditi hodočasnici te pohitjeti da mu u pomoć priskoče, pa bi tako mogli najposlije i tebe naći i uhvatiti. I zato, što je bolje — bolje: prvo krava pa onda šija.«

Pošto je tako u sebi smislio i sračunao, obrati se lopov đavlu:

— Stani malo i čuj! Pusti me da najprije ja svoju kravu odvedem, a onda ti s pustinjakom čini kako te volja.

— Nikako! — dočeka đavo. — Najprije ću ja njega zadaviti, a ti poslije vodi i nosi što te volja.

— Ne može tako — usprotivi se lopov. — Ja moram prvi u pećinu.

— Zar se ti usuđuješ meni prkositi? — zapišta đavo prigušeno,

a vatrene mu se oči počeše kolutati u glavi.

— Još se nikad nisam bojao jednoga glupog đavla! — odvrnu lopov.

Đavo nato navali na lopova te ga svojim noktima ščepa za gušu, a lopov udari u dreku:

— Ubojica! Ubojica! Ustaj, pustinjače! Đavo hoće da nam svima vratom zakrene! U pomoć! U pomoć!

Prenu se odâ sna pustinjač, probudiše se hodočasnici: pobožni čovjek istrča iz pećine noseći raspelo u ruci, a đavo nato zagrebe putem te pobježe glavom bez obzira. Kako su svi hodočasnici držali u rukama svoje duge štapove, preplaši se lopov te i on uhvati maglu potekavši što ga noge nose.

Tako je pustinjač spasio svoju šiju i kravu, a sve zato što su se njegova dva neprijatelja razdvojila. Odatle proizlazi da je mudar onaj tko svoje neprijatelje zna razdvojiti i zavaditi pa se time koristiti na svoje dobro.

*

Kad je treći savjetnik orlovskoga kralja završio svoje kazivanje, javi se opet prvi savjetnik te reče:

— Nemoj, o kralju, vjerovati lijepim riječima spretnoga govornika. Drži se moga savjeta, i zapovjedi da ubiju toga gavrana: sve se bojim, ostane li na životu i među nama, zlo nam se piše i tužan nas kraj čeka. Pametan se nikad ne da riječima zavarati kad mu sreća neprijatelja u ruke predaje. Samo nepametna mogu laskave riječi obmanuti i prevariti. Ne vjeruj ni riječima ranjenoga gavrana; nije vjere u njega, on vuče lozu od lažljivoga lopovskog roda. Dosad nas gavrani još nisu nadmudrili, ali se ne može predvidjeti što će dalje biti. Ja odista sumnjam da se ovaj tu našao na našu korist i dobro. I stoga ponavljam svoj savjet: ubijte ga! Dobro znate da se nikad nisam gavrana bojao, ali ovaj u meni pobuđuje strah i slutnju da će se nesreća na nas oboriti.

Orlovski je kralj u sebi priznavao istinitost tih riječi, ali je osjećao i kraljevsku velikodušnost te je htio pokazati kako vlada i zapovijeda on, a ne njegovi savjetnici.

— Dajem milost ovome nesretniku: neka ostane na životu. I zapovijedam da ga dobro paze i njeguju, eda bi mu rane zacijeljele.

Ćuteći bol ušutje vjerni savjetnik orlovskoga kralja. A gavran opet, obdaren posebnom pronicljivošću i govornik vješt kao i onaj

njegov predak, ali još spretniji u umijeću da u pravo vrijeme govori i u pravo vrijeme šuti, ubrzo na kraljevskome dvoru zadobi milost i naklonost. Znao je kazivati mnoge lijepe priče i usto se fino šaliti i ljupko laskati. Postao je odgojiteljem mladoga kraljevića, a poslije ga kralj imenovao i svojim komornikom. A zato je opet gavran kralja uvjeravao u svoju odanost i vjernost i u svoju mržnju na gavrane, te glasno rekao:

— Kamo sreće da se mogu u orla pretvoriti! Eh, što bih se onda osvetio svojim neprijateljima!

A na to mu onaj stari, strogi prvi savjetnik orlovskoga kralja odbesjedi:

— O, pretvorico! Da se i tisuću puta promijeniš i u orla prometneš, opet bi ostao ružni i podmukli gavran! Baš kao što je bilo i s onim mišem iz priče.

Svi orlovi poželješe da čuju tu priču, a nato savjetnik uze da je pripovijeda.

Preobličeni miš

U davna davnašnja vremena živio neki čovjek što je negdje u divljini služio svoje božanstvo molitvom i pokorom, a zbog njegove prevelike pobožnosti i zbog njegovih vrlina, na kojima ne bijaše mrlje ni ljage, svaka mu se želja ispunjala. U nekoj prilici taj bogobojažnik sjedio na rubu nekakva potoka, udubljen u pobožne misli, kad najednom iznad njega proletje kobac, što je pandžama držao i nosio malena miša kojega je upravo ulovio. Mišić se trzao i otimao, pa nekako kopcu ispao iz pandža te pao u krilo onomu prepobožnom čovjeku. Bogougodnik se sažalio na mišića, pa ga blago zavezao u rubac i kući ga odnio da ga ondje pazi i hrani.

Dok tako mišića nosio kući, pustinjač se prisjeti da bi njegove sluge mogle rogororiti što se on, svet i čist čovjek, tu sad bavi jednom nečistom životinjom, pa se stoga pomoli da se mišić pretvori u djevojčicu. I gle, molitva mu bi uslišana, i mišić se odmah prometnu u lijepu djevojčicu. Obveseli se pobožni čovjek, odvede djevojčicu kući, te je ondje uze paziti i odgajati i očinski joj se radovati.

Sluge mišljahu da je njihov gospodar djevojčicu našao negdje u divljini, ili pak da su mu je kakvi rođaci predali i povjerali.

Kad je djevojčica, koju su smatrali kćerju onoga bogobojažnog čovjeka, lijepo odrasla, čovjek pomisli na to da je uda za kakva valjana i čestita momka, pa je stoga upita bi li se udala i kakva muža želi. Djevojka se ponijela ohološću i željom za vlašću, pa mu na pitanje odgovorila:

— Bih, udala bih se, ali samo za najvišeg vladara.

Poočim joj na to uzvratiti:

— Najviši vladar, dijete moje, jest moćni Kralj Sunca; on vlada nad velikim svijetom, obasjava ga i svojim ga zrakama grije; molit ću ga da se tobom oženi; svi bi te onda zvali Sunčevom kraljicom.

Pobožni se čovjek molitvom i obrednim umivanjem spremi da iziđe pred kralja, te mu onda iznese svoju molbu. A kralj mu reče:

— Rado bih udovoljio tebi komu božanstvo svaku želju ispunja, o pobožni pokajniče! Ali nisam ja najmoćniji. Valja ti znati da je onaj koji oblacima upravlja moćniji od mene. Samo li dahne, odmah se oblak stvara, oblak što mi svjetlost zastire, te na zemlju

tama pada. Nato pokajnik ode na obalu mora, iz kojega se oblaci dižu, te zamoli njihova moćnog stvoritelja i vladara ono isto što je u prethodnika molio.

Vladar oblaka ustade sa svoga prijestolja, sa dna mora, i poče se peti kao nekakav velik dim; uzdiže se i reče:

— Čuj me, bogougodniče! Jest, dalo mi je božanstvo veliku moć, ali je ipak tu netko tko je moćniji od mene. To ti je Otac vjetrova. Kad se on uzdigne i zahuči, moji se oblaci razidu i nestanu u beživotno ništa, ili pak lete i bježe pred njim i pred njegovim bijesom s jednoga kraja svijeta na drugi, te nisam kadar da mu se oprem, nisam ništa prema njemu.

Pokajnik se tada uputi Ocu vjetrova, komu nastan bijaše u nekoj golemoj i prostranoj pećini, gdje je vjetrove držao zauzdane da bi ih od vremena do vremena jednoga ili drugoga pustio da zapuše ili zahuči. Preda nj iziđe pustinjač sa svojom molbom. Ali i Otac vjetrova izjavi da sebe ne može smatrati najmoćnijim vladarom.

— Nuder, pobožni i čisti čovječe — reče mu on — pogledaj ono silno brdo što se ponosno diže u tišini! Mogu ja sa svima svojim hučati i puhati koliko god sam kadar i voljan, ništa mi ne pomaže: brdo stoji nepomično, ne trese se i ne ljulja na moj gnjev i huku, i zato je ono moćnije od mene, pa se na nj obrati.

Pobožni se pokajnik zatim obrati i na brdo, te ovome iziđe sa svojom željom. A brdo mu odgovori:

— Nazivaš me najmoćnijim, a i jest u mene veličina i moć: sunce me služi i tjeme mi zelenilom pokriva, oblaci mi rosom i kišom šume i livade polijevaju, vjetar me svojom lepezom hladi kao rob svoga gospodara. Sve je to tako, ali je ipak najmoćniji onaj koji ne mora ništa podnositi. Pokazat ću ti nekoga tko je moćniji od mene, jer ja njega moram trpjeti i podnositi, bilo mi pravo ili krivo.

— A tko bi to mogao biti? — u čudu će pokajnik.

— To ti je — objasni brdo — siv majušan stvor. Ruje u meni te sebi kopa i gradi nastan i odaje, i u mene za to ne traži dopuštenje.

— A kakav je to siv i majušan stvor? — priupita pobožni čovjek.

— To ti je miš! — odgovori brdo.

Tada pokajnik sa svojom željom i molbom iziđe i pred toga sivog malog stvora, a ovaj ga dočeka:

— Ja sam onaj o kojem je brdo govorilo. No zar bih ja, sve i da

hoću, mogao prositi i u svoj niski stan uvesti jednu djevojku, jedno ljudsko čeljade? Deder pamet u glavu, pa razmisli.

Sad se pustinjač vrati svojoj pokćerki te joj reče:

— Dugo sam tražio najmoćnijeg da ti muž bude; ako najmoćnijeg hoćeš, moram u božanstva izmoliti da te vrati u prijašnji oblik, to jest u miša, pa ti se onda može želja ispuniti.

Poočim pripovjedio pokćerki kako je išao od jednoga moćnog do drugoga i kako ga je svaki moćni slao još moćnijem, iznio poočim sve što je i kako je bilo, a djevojka ostala uporna u svome namu, pa tako naposljetku, na poočimovu molbu, opet bila preobličena u miša, to jest u mišicu, te se udala za onoga sivca miša. Jer slični se uvijek nađu, i što je kao groš kovano, ne može se u talir prometnuti. Tako ni od izdajničkog gavrana ne može postati ptica feniks, sve ako i on, kao ta čudesna ptica, sav u pepeo sagorio. Ali deder, neka te sagore, izdajniče, pa da vidimo što će se iz tvoga pepela dići!

*

Tu završi svoje kazivanje prvi savjetnik orlovskoga kralja, a kralj i svi oko njega, koji su slušali te riječi, ostadoše duboko zamišljeni. Mnogi u mišljenju bijahu uza staroga i vjernog savjetnika. A gavrana okrenu da se ruga svome žestokom protivniku govoreći:

— Pa hajde, ti plemeniti, dovući drvo za moju lomaču! Podigni je od kraljevske praprti i svojim vlastitim krilima raspri žar, ne bi li buknuo golem plamen! Tebi će za to pripasti neprolazna slava, pa će te dugo i dugo junačkim pjesmama veličati i uznositi kao satirača gavrana.

— Nećeš na lomaču — presiječe orlovski kralj — ali nećeš postati ni jedan od nas, jer i sami imamo dovoljno snage i moći da te osvetimo na tvojim i našim neprijateljima, umjesto da se osvetimo tebi. Mir neka bude!

Lukavstvo i osveta gavrana

Dugo je na dvoru orlujskoga krlja poživio stari gavran. Postao je i članom tajnog vijeća te tako izravno doznao sve odluke orlova protiv gavrana, a prisluškivanjem dokučivao i druge tajne orlova. A prvi savjetnik orlovskoga kralja dao ostavku i otišao sa svog položaja kazavši:

— Koga nije svjetovati, tome nije ni pomoći. Tko hoće da bude slijep kraj otvorenih očiju, neka mu bude! Govorio sam i opominjao u najdubljoj odanosti, i moja je savjest čista. O, zaludeni i lakovjerni kralju! Sjetit ćeš se ti moje opomene, ali će kasno biti!

Tako je rekao, pa odletio u daleku planinu da ondje, na nekom mirnom imanju, daleko od kraljevskog dvora i njegove buke i nemira, dokonča život u miru i spokojstvu.

Kralj je gavranā dugo i strpljivo čekao povratak svoga odanog savjetnika. Svi oko njega mišljahu da je savjetnik odavno mrtav, jer je kralj pomno krio svoju tajnu pred svima, te ni najpouzdanijima oko sebe nije dao da naslute istinu.

Jedne večeri doletje onaj gavran. Svi se silno iznenadiše i u velikom čudu nađoše; nisu mogli rođenim svojim očima vjerovati kad su vidjeli kako kralj prijateljski, čak srdačno dočekuje onoga koga je svima na očigled gurnuo u nemilost i po vrhu ga još i zlostavljao.

Kad stiže, stari se mudri gavran obrati kralju riječima:

— Donosim dobru vijest i najavljujem pobjedu u mir! Nebo nam naše neprijatelje evo predaje. Orlovi su sada otkrili neku pukotinu u stijeni, a ta je nedostižna. To je spilja, velika i prostrana, zračna i suha, zaštićena od kiše i sunca, ondje svi zajedno spavaju, ulaz je uzan i ne čuva ga nikakva straža, jer onamo ne mogu doprijeti ni ljudi ni životinje. No mi im se možemo približiti! I stoga naprijed, kralju, naprijed svi vi hrabri i odani gavrani! I svaki između vas neka ponese suharak, što veći može, pandžama i kljunom, a ja ću pred vama sa zapaljenom zubljom.

Kralj se suglasi, i odmah se savjet u djelo provede. Cijelo jato gavrana polelje za predvodnikom, te svaki baci svoj suharak na ulaz u orlovsku spilju, a stari gavran potpali vatru svojom zubljom. Svi nato uzeše snažno mahati krilima, tako te se drvo brzo rasplamtje i

razbukta u golem oganj.

Samrtni strah obuzeo orlove, koji se prenuše iz prvog sna. I oni i njihov kralj počеше divlje letjeti, sudarajući se i očajno kriješteći. Najhrabriji poletješe kroz plamen, ali samo zato da bi izvan spilje odmah mrtvi pali. A unutra dim i jara sve veća i sve gora, tako da su orlovi samo padali jedan za drugim i umirali, grčevito trzajući krilima.

Sa svima svojim pogibe i kralj, tužno uzviknuvši na kraju:

— Kako li je lud onaj koji tuđina štiti, a prezire onog koji ga odano opominje!

Tako dođe kraj carstvu orlova i njihovu neprijateljstvu prema gavranima. I da se onaj mudri savjetnik nije sa svojim povukao u planinu, ne bi više ni bilo orlova, kojima je rod veoma prorijeđen. Gavrani se, naprotiv, umnožili, posvuda se raširili, te i sad, ako ustreba, znaju držati duge govore, a orlove sveudilj mrze iz dna srca.

Copyright

© Dubravko Deletis

e-izdanje pripravili:
Dubravko Deletis i Mirna Goacher

website: www.josiptabakknjige.org

22/07/2013

